

האוניברסיטה העברית בירושלים
ביה"ס לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד
תוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים

-נגישות ורגישות-

מאגר מידע של ארגונים הפועלים עם ולמען הקהילה האתיופית

דו"ח מסכם לפרויקט גמר באגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה

מנחה : דר' עידית בליט-כהן

מגישים :

אורי פפיץ' (05972508)

עפרה גוטמן (02137853-4)

שושנה שטיינר-צרפתי (05271791-5)

תוכן העניינים

3	עמי		תודות
4	עמי		תקציר העבודה
5	עמי		מבוא
7	עמי	על הארגון.....	פרק 1
9	עמי	סקירת ספרות.....	פרק 2
9	עמי	2.1 קהילת יוצאי אתיופיה בישראל.....	
14	עמי	2.2 המגזר השלישי בישראל.....	
20	עמי	2.3 ארגוני מגזר שלישי של יוצאי אתיופיה בישראל.....	
22	עמי	2.4 מאגרי מידע אלקטרוניים.....	
25	עמי	מתודולוגיה.....	פרק 3
25	עמי	3.1 תיאור מהלך הפרויקט.....	
26	עמי	3.2 שלבי העבודה על הפרויקט.....	
30	עמי	3.3 שיטת העבודה בפרויקט.....	
32	עמי	תוצאות וממצאים.....	פרק 4
32	עמי	4.1 תרומת הפרויקט.....	
33	עמי	4.2 ממצאים שעלו מדפי הפרופיל.....	
37	עמי	דיון.....	פרק 5
37	עמי	5.1 ניתוח התהליך.....	
41	עמי	5.2 הערכת הפרויקט.....	
44	עמי	5.3 משמעויות העולות מהממצאים.....	
49	עמי		סיכום ומסקנות
51	עמי		רשימת מקורות
54	עמי	נספח 1 - תוכנית העבודה המקורית לפרויקט.....	נספחים
55	עמי	נספח 2 - רשימת הארגונים אליהם פנינו.....	
58	עמי	נספח 3 - מכתב הפניה לארגונים-דף הסבר על הפרויקט.....	
59	עמי	נספח 4 - דפי מידע לדוגמא.....	
60	עמי	נספח 5 - רשימת ארגונים שהשתתפו במאגר המידע.....	
61	עמי	נספח 6 - מכתב פותח למאגר המידע באינטרנט.....	
62	עמי	נספח 7 - מכתב לארגונים ומוסדות המבשר על הקמת מאגר המידע.....	
63	עמי	נספח 8 - רשימת ארגונים ומוסדות, מהמגזר הציבורי ומהמגזר השלישי אליהם נעשתה פניה לידוע על הקמת המאגר.....	

תודות

אנו שמחים להודות למספר אנשים שסייעו לנו בתכנון הפרויקט ויישומו, וליוו אותנו במהלך הדרך. תודתנו לאגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה שבלעדיה הפרויקט לא היה קם

תודה מיוחדת לדני אדמסו, מנכ"ל האגודה הישראלית, שנענה לפנייתנו וקיבל בשמחה את ההצעה לבצע פרויקט באגודה. דני, בזכות ניסיונו הרב בעבודה עם סטודנטים לעבודה קהילתית, יזם והציע רעיונות לפרויקטים והיה נכון לשמוע, לייעץ, להנחות וללוות את פעילותנו במהלך הפרויקט.

תודה לטל האס מהאגודה הישראלית שהיה שותף לפרויקט בכל מהלכו, תרם מניסיונו העשיר בעבודה עם ארגונים הפועלים למען הקהילה, העמיד לרשותנו חומר רקע ונתונים על הקהילה וסיפק משוב על עבודת הכתיבה. תודות ללילך גביש מהאגודה, שהעלתה את כל מאגר הנתונים לאתר האגודה.

לבסוף, אנו חבים תודות למנחת הפרויקט דר' עידית בליט-כהן, מבית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה קהילתית באוניברסיטה העברית. עידית, תמכה בנו לכל אורך הדרך, עודדה ופרגנה ברגעי המשבר הרבים שהיו במהלך הפרויקט, שהתגלגל בשלוש עמותות טרם פנייתנו לאגודה הישראלית. אנו מודים על ההנחיה המקצועית המלווה, הרעיונות הטובים והמאמצים לסייע לנו בכל דרך אפשרית להצלחת הפרויקט.

תקציר העבודה

בעבודה זו נציג את מהלך הקמת הפרויקט אותו ביצענו כחלק מלימודינו לתואר מוסמך בניהול מלכ"רים בבית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"פ פאול ברוואלד, באוניברסיטה העברית בירושלים. הפרויקט עסק בבניית מאגר מידע של ארגונים העובדים עם ולמען הקהילה האתיופית. מטרתו הייתה הגברת נגישות מידע יומיומי וחיוני ליוצאי אתיופיה ולארגונים נוספים במגזר הראשון על ידי בניית מאגר מידע פתוח על ארגונים של יוצאי אתיופיה והשירותים שהם נותנים לקהילה.

בעבודה זו מוצג הרעיון שעמד מאחורי הפרויקט ותכנית הפעולה לפיה פעלנו. העבודה נפתחה בסקירת הספרות העוסקת בקהילה האתיופית בישראל, במגזר השלישי בישראל, בארגוני מגזר שלישי של קהילת האתיופית בישראל וחשיבותם מאגרי מידע בעידן זה בו אנו חיים כיום.

בפרק המתודולוגיה נתאר את מהלך הפרויקט ואת שיטת העבודה שלנו בבניית המאגר. בפרק הממצאים ישנו פירוט על הממצעים המרכזיים שעלו מדפי השאלונים, תרומת הפרויקט לקהילה, לאגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה, לארגונים שמילאו את פרטיהם ונכנסו למאגר המידע ולארגוני המגזר השלישי והראשון שישתמשו בו.

המהלכים המרכזיים של הפרויקט כללו פגישה ראשונית עם מנכ"ל האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה שלאחריה נבנתה תוכנית עבודה. בהמשך פעלנו בשני מישורים: האחד- בניית רשימה של ארגונים רלוונטיים אליהם יש לפנות על מנת להציע להם להיכנס למאגר המידע. והשני- בניית דף שאלון אחיד שנשלח אל הארגונים השונים אותם אנו רוצים להכניס למאגר זה. לאחר פניה לארגונים לאורך מספר חודשים הצלחנו להקים את מאגר המידע שעלה לאתר האגודה הישראלית בסוף אוגוסט 2009.

לאחר איסוף הממצאים ונכתב דיון שניסה לנתח את קשיי התהליך ואת הדברים המרכזיים שעלו מהממצאים. במהלך הדיון נעשה אינטגרציה בין החומר אותו קראנו ולמדנו בסקירת הספרות ובין הממצאים שעלו מהשטח. פרטנו בהרחבה את המשמעויות השונות של שיתוף וחוסר שיתוף פעולה מול הארגונים אליהם פנינו והעלנו דרכים נוספות לפתרון הבעיה אותה הגדרנו.

מבוא

הפרויקט בו בחרנו לעסוק כפרויקט גמר במסגרת לימודי המוסמך בניהול מלכ"רים הוא פרויקט הקמת מאגר המידע של ארגונים למען יוצאי אתיופיה. ההתגללות שלנו לפרויקט החלה בשיחה עם דני אדמסו, מנכ"ל האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה אליה פנינו בחיפושנו אחר פרויקט מתאים. החשיבות של הקמת מאגר מידע התבררה והובהרה לנו עוד יותר לאחר שיחות שערכנו עם עובדים נוספים באגודה הישראלית, עם בני הקהילה וכן אחרי חיפוש שערכנו באינטרנט שלא העלה מידע מדויק ומקיף על הארגונים הפעילים כיום בתחומים הנוגעים לקהילה האתיופית.

מהשיחות ומהחיפושים האינטרנטיים ניתן היה לראות כי קיים מחסור רב במידע לגבי הארגונים השונים וייתכן כי מעבר לחוסר ישנן לא מעט כפילויות הגורמות בין היתר לבירוקרטיה מיותרת ולבזבז משאבים.

בדיקות וחיפושים אלו חיזקו אצלנו את תחושת חשיבותו של הפרויקט. הרציונל שעמד מאחורי בחירת בניית מאגר מידע של ארגונים המסייעים לקהילה האתיופית כפרויקט שלנו, נבע מאותה ההבנה כי קיימת בעיה של מחסור במידע עדכני, מרוכז, זמין ומהימן על ארגונים אלה, וכי מאגר מידע אינטרנטי יכול לסייע לבני הקהילה ולאנשי מקצוע להתמצא במפת הארגונים ולהיעזר בשירותיהם בצורה טובה יותר. כאשר אדם מהקהילה האתיופית יפנה על מנת לקבל סיוע בתחום מסוים, יוכל נותן השירות להשתמש במאגר המידע ועל ידי כך, להפנות אותו לארגון רלוונטי ולסייע לו בצורה יעילה ומהירה.

בהקשר זה ראוי לציין כי שלושתנו, חברי הפרויקט, מגיעים מרקע של עבודה קהילתית ומודעים הן לחשיבותו של מידע נגיש לציבור ולנותני שירותים שונים והן ליעילות המעשית שמאגר מידע מסוג זה יכול לתת לאנשי מקצוע המסייעים לבני הקהילה האתיופית.

בעקבות ניתוח הבעיה המטרה העיקרית שהצבנו לנו בפרויקט זה היא הגברת נגישות מידע יומיומי וחיוני ליוצאי אתיופיה על ידי בניית מאגר מידע פתוח על ארגונים של יוצאי אתיופיה והשירותים שהם נותנים לקהילה. היעד המרכזי של הפרויקט היה הקמת מאגר מידע אינטרנטי שיכיל בתוכו מידע על לפחות 20 ארגונים הפועלים למען הקהילה האתיופית

תוכנית הפעולה שהגדרנו לעצמנו הייתה שלב ראשון של איסוף נתונים מהארגונים בעזרת שאלון חצי מובנה על פעילותם. השלב השני בתהליך היה בניית מאגר נתונים של ארגונים הפועלים למען יוצאי אתיופיה וארגוני יוצאי אתיופיה על בסיס מידע שנאסף מהארגונים עצמם. בשלב הבא הועלה מאגר המידע לאתר האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה, והשלב האחרון של הפרויקט כולל את חשיפתו של מאגר המידע בפני גופים ונותני שירותים ציבוריים וממשלתיים ובפני ארגוני המגזר השלישי כשירות לציבור. תוכנית הפעולה נבנתה בהתאמה לצרכי הפרויקט כפי שהוגדרו בעקבות קביעת היעד כדרך שבחרנו להשגת המטרה.

כפי שציינו, איסוף המידע מהארגונים נעשה על ידי שאלון חצי מובנה וזאת במטרה לקבל את מרב הפרטים הרלוונטיים למי שמחפש מידע על הארגונים השונים, פעילותם ודרכי ההתקשרות איתם. בנוסף העלאת המידע לאתר האגודה נעשתה לפי קטגוריות נושאות במטרה להקל על המחפשים מידע. החלטות אלו בתהליך העבודה נעשו כדי להביא לנגישות מרבית של המידע, שהיא מטרת הפרויקט.

חשיבות נוספת בהנגשת המידע קיימת גם בפרסום מאגר המידע דווקא באתר האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה מהווה יתרון משמעותי בסיוע עבור בני הקהילה. ניתן לראות, על פי מספר הכניסות ליום לאתר האינטרנט של האגודה, כי האגודה הינו אחד הארגונים המוכרים ביותר והחזקים ביותר מבחינת השפעתו על בני הקהילה ועל קובעי המדיניות.

אנו תקווה כי העלאת המאגר לאתר האינטרנט של האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה ישמש פלטפורמה לארגונים נוספים להצטרף למאגר זה, וכי מאגר זה אכן יביא להשגת המטרה של הנגשת המידע החשובה בפני עצמה ותסייע גם בהגברת יעילות המענה הניתן לקהילה האתיופית בתחומים השונים.

פרק 1: על הארגון

'אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה' הינה עמותה שנוסדה בהמשך לפעילותה של עמותת 'אגודה אמריקאית למען יהודי אתיופיה' שהוקמה בשנת 1969 ופעלה עד ל-1993 למען עלייתם של יהודי אתיופיה לישראל. פעילי האגודה האמריקאית פעלו נחרצות ליצירת מודעות בארץ ובחו"ל בנוגע לגורלה של יהדות אתיופיה, כשעיקר פעילותם הייתה סגור למען הקהילה על ידי לחץ ציבורי ותקשורתי על מקבלי החלטות בישראל ובקרב יהדות התפוצות.

האגודה האמריקאית התפרקה בשנת 1993 כאשר הסתמן כי רוב יהודי אתיופיה כבר עלו לישראל. בשנת 1994 אחדים מהחברים הפורשים הקימו את 'אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה' על מנת שתעסוק בסגור למען הקהילה האתיופית בתהליך קליטתם ושילובם בחברה הישראלית.

מטרת האגודה היא לפעול לקידום מדיניות לקליטתם החברתית והחינוכית של יהודי אתיופיה בחברה הישראלית. עיקר העבודה של האגודה היא פעילות Advocacy (סגור/שדולה) לשיפור או קידום מדיניות בנושאים הנוגעים לקהילת האתיופים בישראל. מוקד העבודה הוא בתחום החינוך, התעסוקה, הדיור והתרבות והאגודה מהווה מקור לסיוע ולייעוץ מקצועי לשאר הארגונים העושים במישרין או בעקיפין לקידום קליטת יוצאי אתיופיה באשר הם.

האגודה פועלת ברמה ארצית מול מערכות ציבוריות ומשרדים העוסקים בקליטת העולים מבחינה חינוכית, תעסוקתית וחברתית. האגודה אינה נותנת שירותים פרטניים אלא אם מדובר בסוגיות בעלות אופי מערכתי העשויות להוות תקדים ולעזור במאבק הכללי.

השירותים הניתנים לבני הקהילה הינם מגוונים ונוגעים לכלל תחומי החיים: פעילות מול עורך דין לפניות בנושאים משפטיים, פעילות לובי וייצוג בכנסת וישיבות עם קובעי המדיניות ועם גורמים ממשלתיים, תמיכה בפורומים קיימים ועזרה בהקמת פורומים שונים. האגודה הינה עמותה א-פוליטית ואינה נתמכת על ידי משרדי הממשלה.

יוזמות של אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה:

1. פעילות בשיתוף עם החוג ללימודי עבודה סוציאלית שבאוניברסיטה העברית – האגודה תומכת בסטודנטים מהחוג לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית שבאוניברסיטה העברית, כחלק מהכשרתם המעשית לעבודה סוציאלית קהילתית. העבודה המשותפת עם האגודה כוללת הכשרה, הנחיה, סיוע ופיקוח מקצועי.

2. הענקת מלגות – במקרים רבים, התמודדות עם קשיים כלכליים מהווה את עיקר הקושי של סטודנטים יוצאי אתיופיה. האגודה אחראית להפצת עשרות מלגות סיוע עבורם, כאמצעי לקידום הישגיהם הלימודיים. חלקן של המלגות מחייב מעורבות חברתית וחלקן מחייב פעילות שמקיימת האגודה, כדי לקדם את ניסיונם המקצועי ועבור חיזוק מעורבותם בתוך קהילת יוצאי אתיופיה.

3. מגזין קו האופק ואתר אינטרנט- האגודה מוציאה לאור מדי שלושה חודשים מגזין שנועד עבור דוברי עברית ואמהרית כאחד. בתכניו מציע "קו-האופק" נקודת מבט ייחודית על קהילת יוצאי אתיופיה בישראל, לצד היותו במה לדיון בתוך קהילת יוצאי אתיופיה אודות נושאים המעסיקים את חבריה. עבור הכותבים, חלקם צעירים, מהווה המגזין במה לכישוריהם. עבור אותה מטרה משמש גם אתר האינטרנט של האגודה. האתר כולל תכנים אקטואליים, לצד היכרות עם התרבות והמורשת של יוצאי אתיופיה.

4. דוברות והסברה - האגודה מקיימת קשר רציף ועקבי עם ערוצי התקשורת הכתובה והאלקטרונית, כדי להביא את ענייניה של קהילת יוצאי אתיופיה לסדר היום הציבורי וכדי לקדם את חלקה בשיח המתקיים בחברה הישראלית.

5. ימי עיון ואירועי תרבות- ראיית ערכה של פעילות קהילתית והבאת עניינם של יוצאי אתיופיה בפני כלל החברה הישראלית הוא המקור לחלקה של האגודה בייזום הרצאות, כנסים ואירועי תרבות. בין האירועים הללו נמנה פסטיבל הסרטים היהודי הבינלאומי, בו מוקדש ערב לקהילת יוצאי אתיופיה וניתנת במה ליצירותיהם של אמנים הנמנים עמה. יוזמות אלו פונות לאוכלוסיות מגוונות, ולא נועדו עבור קהילת יוצאי אתיופיה בלבד.

6. שותפויות בקואליציות ופעילות עם ארגונים חברתיים נוספים – זהו עיקרון מנחה בפעילות האגודה הנובע מהתובנה כי קידום עניינם של יוצאי אתיופיה מחייב שיתוף פעולה בין הארגונים החברתיים השונים. ככלל, עיקרון מנחה בפעילות האגודה הוא כי קשיי קליטתם של יוצאי אתיופיה אינם נוגעים להם בלבד, ומהווים עניין של החברה הישראלית בכללותה. על כן, האגודה עושה לא רק עבור התלכדותם של הארגונים הפועלים עבור קהילת יוצאי אתיופיה, כי אם גם מעודדת שיתופי פעולה עם אלה שתחום עיסוקם אינו נועד רק עבור התחום שלשמו הם נוסדו.

פרק 2: סקירת ספרות

2.1 קהילת יוצאי אתיופיה בישראל

העלייה מאתיופיה וההשתלבות בישראל

בשנת 1977 החלה מדינת ישראל בפעילות מאורגנת להעלאת יהודי אתיופיה לישראל. הפעילות באתיופיה לא הייתה חוקית, לכן התמקדה בסיוע חשאי לקבוצות קטנות מאוד של יהודים שברחו בדרך קשה למחנות הפליטים בסודן (האס, 2009). בנובמבר 1984 הוחלט על חילוץ אווירי לישראל של היהודים שחיו במחנות בסודן. המבצע שכונה 'מבצע משה' על שמו של משה רבנו, הביא לעליה משמעותית במספרם של יוצאי אתיופיה בישראל. למספרם שמנה 3,731 איש נוספו 7,992 איש (קושנירוביץ', 2006). גלי עלייה נוספים עד 1989 שבאו אחרי 'מבצע משה' הגדילו את האוכלוסייה האתיופית בישראל ב כ-16,500 עולים. במהלך שנות התשעים עלו לארץ עוד כ-38,800 עולים, כשליש מהם 'במבצע שלמה' שנערך בשנת 1991 ובמהלכו הועלו לארץ 14,310 יהודים תוך 36 שעות. (קושנירוביץ', 2006; אתר אנשים ישראל; האס, 2007). כיום מונה הקהילה האתיופית בישראל כ-110,727 נפש, מתוכם 55,507 גברים ו-55,220 נשים, מתוכם 31% נולדו בישראל ו-69% עלו מאתיופיה, 14.3% עלו עד 1989 ו-54.5% עלו מאז 1990 (למ"ס, 2006). שיעורה של קהילת יוצאי אתיופיה בישראל הוא כ-2% מהאוכלוסייה (בלבצין, 2008).

כבר בראשית העלייה מאתיופיה עלה הצורך בהתמודדות עם תהליך קליטתם ושילובם של בני הקהילה בחברה הישראלית. תהליך מורכב זה לווה בקשיים רבים בעיקר בשל פערי התרבות הקיימים בין אתיופיה לישראל, ויצר מספר תופעות ייחודיות. המרכזית שבהם היא התפוררות המסגרת המשפחתית המוכרת. תופעה זו, נגרמת עקב דפוס מגורים שונה מהמוכר. בעוד שבאתיופיה היו נוהגים חיי קהילה מפותחים שאופיינו בעזרה הדדית ובמגורים משותפים של המשפחה המורחבת, בישראל התפצלו המשפחות הגרעיניות, עקב פיזורן לדוור קבע במקומות שונים בארץ, שבעקבותיה נחלשה באופן ניכר התמיכה ההדדית. בנוסף, קיימת שונות תרבותית במבנה התא המשפחתי, נוצר מצב שבו התהפכו תפקידי ההורים והילדים. הילדים מיטיבים להיקלט מהוריהם, ובמקרים מסוימים דבר זה מוביל לערעור הסמכות ההורית שהייתה נהוגה באתיופיה. תופעה תרבותית נוספת בהקשר זה היא אי ההתמצאות של בני הקהילה במסגרות הפורמאליות שמקיימת החברה המערבית. חוסר ההתמצאות מביא לקשיים טכניים לצד קשיי התמודדות של רשויות הרווחה עם מצוקותיהם של רבים מקרב קהילת יוצאי אתיופיה, והעדר רגישות תרבותית מצדם (האס, 2009).

במקביל לקשיים התרבותיים קיימים קשיי התאקלמות הנובעים מיחסה של החברה הישראלית ליוצאי אתיופיה. קיימת הסתייגות מסוימת מצד החברה וחלק מהממסד הדתי לקבלת בני הקהילה האתיופית, שנובעת בין השאר בהטלת ספק בזהותם היהודית או הדתית. הדברים באים לידי ביטוי בגילויים של עוינות ולעתיים אף ביטויים של גזענות מצד החברה הישראלית. אלה ניכרים בתחומים ובמסגרות שונות, דוגמת המערכת החינוכית ומעסיקים בשוק החופשי (האס, 2009).

במחקר שנערך בסוף שנות התשעים נבחנה בין השאר הקליטה החברתית של בני הקהילה כפי שהיא מצטיירת בעיניהם. בין הממצאים שעלו נראה כי יוצאי אתיופיה מקיימים מגעים מוגבלים עם ישראלים ממוצא השונה מהם, ובכך סיכוייהם להכיר ישראלים מעדות אחרות מצומצם מאוד. 98% נשואים לבן/בת זוג מהקהילה. כ-1/3 למדו בבתי ספר עם כיתות הומוגניות לבני הקהילה בלבד. 45% מתלמידי הפנימיות היו שותפים לחדר שבו בני עדתם בלבד, כשני שלישי דיווחו ששני חבריהם הטובים ביותר הם מבני הקהילה ורק 4% אמרו שחבריהם הטובים הם ממוצא אחר. רוב הנחקרים ציינו שיחסיהם עם שכניהם טובים אך 19.5% דיווחו כי שכניהם מתרחקים מהם בגלל צבע עורם (וייל, 1997).

קושי נוסף הנובע ממדיניות הקליטה בארץ וממצבם הכלכלי של העולים הוא מגוריהם של בני הקהילה בשכונות מצוקה ובבידוד חברתי. לאחר צאתם ממרכזי הקליטה, נקלטים רוב יוצאי אתיופיה במתחמים סגורים ביישובי קבע, חלקם באזורי הספר, בשכונות המאוכלסות ברובן על-ידי יוצאי אתיופיה ועולים מארצות אחרות. לכך יש מספר השלכות כאשר המרכזית שביניהן היא בידוד חברתי וקושי בהשתלבות בחברה הקולטת, דבר הגורם לצמצום מרחב ההזדמנויות האפשרי בתחום החינוך והתעסוקה, כמו גם היכולת ליהנות משירותים איכותיים (האס, 2009).

מצב סוציו-אקונומי של בני הקהילה

כאשר בוחנים את מצבם הסוציו-אקונומי של עולי אתיופיה, ניתן לראות פערים כלכליים גדולים ומצוקות המאפיינות את האוכלוסייה בהשוואה לכלל החברה הישראלית. הפער מקבל משנה תוקף בהשוואה של בני הקהילה לעולי ברית המועצות לשעבר ולאוכלוסייה הוותיקה בארץ. רמת החיים של משפחות יוצאי אתיופיה נמוכה ביותר. ההכנסה החודשית הממוצעת הפנויה לנפש של יוצאי אתיופיה עמדה בשנת 2005 על 1,994 ₪ בעוד שבקרוב יוצאי ברה"מ לשעבר עמדה ההכנסה הפנויה לנפש על 2,994 ₪, ובכלל משקי הבית של האוכלוסייה הוותיקה 4,249 ₪ (קינג ווולדה-ינצק, 2006).

כ-52% ממשקי הבית האתיופיים חיו מתחת לקו העוני בשנת 2005, לעומת כ-16% בלבד מכלל משקי הבית היהודים בישראל (למ"ס, 2006. בלבצין, 2008). השכר הממוצע ברוטו, לשכיר ראש משק בית יוצא אתיופיה הנו 4,747 ₪ לחודש, ליוצא ברה"מ לשעבר 5,727 ₪, בעוד שבקרוב האוכלוסייה הוותיקה השכר הנו 9,454 ₪. כ-47,829 מעולי אתיופיה רשומים ומטופלים במחלקות לשירותים חברתיים, שהם קרוב ל-50% מכלל יוצאי אתיופיה בישראל. מבין המשפחות המוכרות לשירותי הרווחה, 7,427 משפחות הן משפחות עם בעיות בין בני הזוג וילדים בסיכון (למ"ס, 2008).

כדי להתמודד עם נתונים אלה פותחו תכניות על ידי השירותים החברתיים במוקדי הקליטה. ואולם, תוכניות אלה משרתות רק כחמישית מהאוכלוסייה המדוברת. איצקוביץ (2007) מציין כי יוצאי אתיופיה ממעטים להשתמש בשירותים המיועדים לכלל האוכלוסייה. נתונים אלה מראים כי מערכת השירותים הקיימת כיום אינה מספיקה כדי לתת מענה לצרכים של אוכלוסיית יוצאי אתיופיה (איצקוביץ, 2007).

משפחות יוצאי אתיופיה מאופיינות בריבוי ילדים, בשיעור גבוה של משפחות חד-הוריות וילדים המתגוררים עם הורים קשישים (סבר, 2007). בסוף שנת 2005 היו בישראל יותר מ-51 אלף ילדים

בגילאי 0-19 שהם או הוריהם עלו מאתיופיה, כאשר, 60% מהם נולדו בישראל והיתר באתיופיה. הילדים מנו כמחצית מכלל עולי אתיופיה בישראל. על פי נתוני הביטוח הלאומי קיים אחוז ניכר של ילדים החיים במשפחות המקבלות דמי מזונות מהמוסד לביטוח לאומי, כאשר מתוכם 1,548 ילדי עולים מיבשת אפריקה, בהם רוב מוחלט ליוצאי אתיופיה, שהם 16% ממקבלי דמי המזונות מביטוח לאומי וכ-5.5% מכלל הילדים העולים. 30.7% מהילדים שמוצאם באפריקה שייכים למשפחות שמקבלות הבטחת הכנסה, המהווים כשליש מהילדים ממוצא זה, הגבוה בהרבה מהאחוז באוכלוסיות אחרות של עולים (קמחי, בן אשר וכהן, 2007).

חינוך בקרב בני הקהילה

בשנה"ל תשס"ז למדו במערכת החינוך 1,526 תלמידים שנולדו באתיופיה, המהווים כ-10% מכלל התלמידים העולים. מספר התלמידים ילידי הארץ שהוריהם עלו מאתיופיה הינו 17,566 (אתר האגודה הישראלית ליוצאי אתיופיה - <http://www.iaej.co.il/newsite>). מספר התלמידים ממוצא אתיופי בישובים מעל 10,000 איש הוא 10,704 שהם 5.4% מכלל התלמידים. מתוכם 4,066 בבית ספר יסודי, 2,166 בחטיבת ביניים ו-4,472 בחטיבה העליונה (קמחי, בן אריה וכהן 2007). רמת הציונים של תלמידים ממוצא אתיופי נמוכה יותר מזו של האוכלוסייה הכללית. הדבר התבטא בציוני בחינת 'המיצב'. בשנת 2003-4 ממוצע הציונים בבחינות המיצב באנגלית, עברית, מתמטיקה ומדעים, בקרב תלמידים עולי אתיופיה היו נמוכים באופן יחסי לאלו של עולים ממדינות אחרות ב-10-20 נקודות הפרש בכל מקצוע (קמחי, בן אריה וכהן, 2007).

המגמה הרשמית בשנים הראשונות לאחר תחילת העלייה מאתיופיה הייתה להפנות תלמידים יוצאי אתיופיה למערכת החינוך הממלכתית-דתית ולהפנות בני נוער לפנימיות. החלטה זו נומקה בטענה שזה רצון המשפחה או שהדבר נובע מהחלטת הנהלת בתי הדין הרבניים, כי משפחה העוברת גיור חייבת לשלוח את ילדיה לבתי ספר דתיים (אפל, 2001). בעקבות הביקורת של ארגונים שפעלו כשדולה למען הקהילה האתיופית ומתוך רצון של המערכת לשפר את דפוסי ההשתלבות של העולים ולסייע בהצלחת קליטתם, חלו תמורות בתפיסה החינוכית שכללו עידוד והכוונת תלמידים יוצאי אתיופיה להשתלבות במערכת החינוך הממלכתית, וכן צמצום הפנייתם לפנימיות (ברוקדייל, 2001). בשנת הלימודים תשס"ח (2007/8) למדו 56.3% מתלמידי הקהילה בחינוך הממלכתי-דתי, מה שמעלה סימני שאלה גדולים לגבי שינוי מדיניות הקליטה והשתלבות התלמידים בחינוך הממלכתי (האס, 2009).

בהתייחס לתלמידים בפנימיות, ניתן לראות כי עדיין אחוז התלמידים האתיופים גבוה. לפי נתונים משנת 2006-7 מספרם של עולי אתיופיה בפנימיות של המינהל לחינוך התיישבותי ושל עליית הנוער הוא 3,599 שהם 28.9% מכלל הילדים בפנימיות (קמחי, בן אריה וכהן, 2007). במחקר שנערך בסוף שנות ה-90 בקרב בוגרי פנימיות עלו דעות חלוקות לגבי הלימודים בפנימייה. היו שחשבו שהפנימייה הייתה רעיון טוב במיוחד עבור משפחות במצוקה כלכלית, ואילו אחרים חשבו שרמת החינוך בפנימיות לא הייתה מספקת. יתכן שהסיבה הכלכלית היא הסיבה המרכזית לאחוז הגבוה של בני נוער ממוצא אתיופי מבין תלמידי הפנימיות.

מדיניות 'הקליטה החינוכית' ששררה בשנות התשעים גרמה לכך שריכוזים גבוהים של תלמידים יוצאי אתיופיה למדו בבתי ספר שאין בהם מסלול לבגרות. בהתאם, נוצרו פערים גדולים בין הישגיהם לבין הישגי תלמידים אחרים, ופערים ניכרים בין הקבוצות באחוזי הזכאים לתעודת בגרות (ברוקדייל, 2001). בשנת 2003/4, 50.8% מבני הנוער יוצאי אתיופיה למדו בחינוך טכנולוגי-מקצועי, לעומת 32.6% מהתלמידים באוכלוסייה. נתיב הלימודים הטכנולוגי-מקצועי נחשב נחות יותר מהחינוך העיוני, בגלל שהלימודים בחינוך המקצועי מקטינים את שיעור הזכאות לתעודת בגרות. לראיה, אחוז התלמידים יוצאי אתיופיה הזכאים לבגרות בקרב תלמידי המסלול המקצועי הוא 32.8% בלבד לעומת 55.1% במסלול העיוני.

בשנת 2003/4 שיעור הנבחנים במבחני הבגרות בין ילידי אתיופיה היה גבוה יחסית ועמד על 82.1% אך רק 54.1% מהם היו זכאים לתעודת בגרות, אחוז נמוך יחסית לאוכלוסייה הכללית (71%), ויחסית לעולי ברה"מ לשעבר (69.5%). רק 34.1% מבעלי תעודת בגרות מבני הקהילה האתיופית מחזיקים בתעודות בגרות העומדות בדרישות הסף של האוניברסיטאות בארץ לעומת 83% בכלל האוכלוסייה היהודית (קושנרוביץ, 2006. בלבצין, 2008).

בעיה נוספת הבולטת בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה היא בעיית הנשירה מבתי הספר. שיעור הנושרים מלימודים בקרב יוצאי אתיופיה בשנים 8-1997 היה כפול משיעור הנושרים בקרב כלל האוכלוסייה. במקביל, חלה בשנים אלו תופעה רווחת של נשירה סמויה, בה 14% מהתלמידים יוצאי אתיופיה הפסידו לפחות יום לימודים אחד בשבוע. בנוסף, נרשמה תופעה רווחת של מעברים תכופים בין בתי ספר (ברוקדייל, 2001). בשנת 2003/4 אחוזי נשירת תלמידים אתיופים בגילאי 17 הייתה גבוהה יחסית ועמדה על 10% מהתלמידים לעומת 5.2% באוכלוסייה הכללית. כאשר שיעורי הנשירה עלו עם הירידה בוותק בישראל (קושנרוביץ, 2006). במקביל לנשירה ממשיכה תופעת הנשירה הסמויה. לפי הערכות הקב"סים (קצין ביקור סדיר) מגיע שיעור הנשירה הסמויה לכשליש מהתלמידים יוצאי אתיופיה בגילאי 14-17 (האס, 2009).

כדי לפתור בעיות אלו נעשה ניסיון לבניית מערך סיוע להשתלבות בבתי הספר ברמה לימודית גבוהה ובמסלולים יוקרתיים, יחד עם מתן סיוע מיוחד לבתי הספר שבהם ריכוזים גדולים של תלמידים יוצאי אתיופיה. מערך הסיוע כלל הגברת ההשתתפות של תלמידים בתוכניות לאחר שעות הלימודים, עידוד ההשתתפות במבחני בגרות ומתן הזדמנות שנייה להשתתפות בבחינות הבגרות. בפועל, למרות הפערים בהישגים ניתן לראות שינוי תפיסתי בקרב בני הקהילה לפיו הילדים מגלים מוטיבציה גבוהה להצליח בלימודים ויש להם שאיפות גדולות בתחום התעסוקה וההשכלה. ההורים והילדים מודעים לחשיבות הגדולה שיש להצלחה במערכת החינוך כאחד האמצעים המרכזיים למוביליות חברתית. בני הנוער מרגישים כי עיקר הצלחתם תלויה במאמצים בהם ישקיעו הם בעצמם, בכישרון שלהם ובהישגיהם בבית הספר, ולא בגורמים חיצוניים שאינם קשורים בהם (ברוקדייל, 2001).

שינוי תפיסתי זה בא לידי ביטוי בהשתלבותם של בני הקהילה האתיופית במוסדות להשכלה גבוהה. מספר הסטודנטים מבני הקהילה הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה הגיע בסוף שנות ה-90 לפי 10 ממה שהיה בתחילתם (ברוקדייל, 2001). אחוז הלומדים מעל 13 שנות לימוד בקרב בני הקהילה

עמד על כ-14% בשנת 2005/6, לעומת 5.5% בשנת 1995/6. למרות זאת השיעור עדיין נמוך ביחס לאוכלוסייה הכללית, בה אחוז הלומדים 13 שנות לימוד ומעלה מגיע ל-56%. שיעור הסטודנטים מבני הקהילה האתיופית בשנים 2004-2005 היה 15% מכלל האוכלוסייה בגילאי 22-64. שיעורם של נעדרים כל השכלה הצטמצם ב-13%, והוא ניצב על 42%. שיעור מסיימי 12 שנות לימוד עלה ב-9% וכמעט הכפיל את עצמו, והוא עומד על 20% מהאוכלוסייה (האס, 2009).

נקודה מעניינת נוספת נוגעת להבדלים בין דפוסי הלימוד של סטודנטים אתיופים בהשוואה לסטודנטים עולים ממדינות אחרות. 27% מבין הסטודנטים ילידי אתיופיה למדו באוניברסיטאות ו-73% במכללות, לעומת 47% באוניברסיטאות ו-53% במכללות בקרב סטודנטים מברה"מ לשעבר. גם סוג המכללות שונה בין שני סוגי האוכלוסייה. 6.7% מהסטודנטים האתיופים למדו במכללות טכנולוגיות לעומת 15% מבין הסטודנטים מברה"מ לשעבר (קושנרוביץ', 2006).

תעסוקה בקרב הקהילה

עם העלאתם לארץ של יהודי אתיופיה הגדירו הרשויות יעדים לשילובם בתחום התעסוקה. יעדים אלו השפיעו על הצעדים שנקטו לשילובם (ברוקדייל, 2001). בין היעדים שהוגדרו היו: קידום עצמאות כלכלית והימנעות מתלות, הימנעות מהעסקת העולים המבוגרים בעבודות נחותות, עידוד עולים צעירים בגילאי 18-35 לעבוד בעבודות מקצועיות בתעשייה ובשירותים, ומתן הזדמנויות לתעסוקה הולמת בעבור העולים המשכילים יותר שסיימו בתי ספר תיכון באתיופיה, או שהיו בעלי תארים אקדמיים כלשהם.

בסוף שנות ה-90 ערך מכון ברוקדייל (2001) בחינה ובדיקה של האוכלוסייה האתיופית, שכללה גם את בחינתם של דפוסי התעסוקה של יוצאי אתיופיה. מהממצאים עלה כי הפערים בין יוצאי אתיופיה לכלל האוכלוסייה גדולים יותר בקרב קבוצות הגיל המבוגרות יותר, והפער בשיעורי האבטלה גדול עוד יותר. הפערים מצטמצמים עם הוותק בארץ, אבל הם עדיין משמעותיים גם עבור העולים הוותיקים. הפערים בקרב נשים גדולים בהרבה מאשר בקרב הגברים, ושיעורי האבטלה גבוהים הרבה יותר בקרב נשים.

נתונים מאוחרים יותר (סבר, 2007) מראים תמונה שונה במקצת, לפיה נמצאה ירידה בשיעור התעסוקה של גברים יוצאי אתיופיה מאז 1995-6, למרות העלייה בוותק והעלייה בממוצע שנות הלימוד, שאמורים היו להביא לעליה בתעסוקה. בשנת 2004/5 היו מועסקים 46% מהגברים בגיל העבודה בקהילה, לעומת 63% בשנת 1995/6. זו צניחה המשקפת את הקשיים הגדולים בהם נתקלים העובדים הבלתי מקצועיים בשוק העבודה בארץ, כמו גם את השפעת המשברים הכלכליים. חשוב לציין כי בקרב הגברים הצעירים יותר (גילאי 22-44) שיעורי התעסוקה החלו לעלות בשנים 2003-2005 עד שהגיעו בשנת 1995/6 לרמה של 63%, לעומת הגברים המבוגרים שהירידה בהעסקתם ממשיכה, ולעומת אחוז המועסקים בכלל החברה הישראלית העומד על 73%.

בקרב נשים חל גידול משמעותי באחוזי ההעסקה, מ-23% בשנת 1995/6 ל-42% בשנת 2004/5. אחוז המועסקות מבין הנשים הצעירות בקהילה (גילאי 22-44) עלה מ-27.5% ל-53% בשנים אלו, אך הוא

עדיין נמוך בהשוואה לתעסוקת כלל הנשים הצעירות בישראל (67%). הגידול משקף עליה בחיפוש העבודה אצל נשים אתיופיות בעקבות הוותק בארץ. הפער בשיעורי התעסוקה בין נשים לגברים בקרב יוצאי אתיופיה הצטמצם מ-40% ל-4%. לפי מדד רופין (קושנירוביץ', 2006), עולי אתיופיה הם בעלי אחוז שיעור נמוך של אקדמאים בהשוואה לכלל האוכלוסייה. הם מתקשים להשתלב בשוק העבודה והוותק שלהם בשוק העבודה נמוך יחסית, לא רק בתעסוקה בארץ אלא גם בתעסוקה באתיופיה בתקופה שקדמה לעלייתם ארצה.

נתון מעניין נוסף הוא שכרם של אקדמאים יוצאי אתיופיה. שכר זה נמוך מהשכר הממוצע במשק: 74% מהאקדמאים יוצאי אתיופיה משתכרים מתחת לשכר הממוצע במשק, וכמחצית מהם משתכרים שכר הנמוך בהרבה מהשכר הממוצע. כמו כן, קרוב לשליש מהמועסקים מקרב האקדמאים יוצאי אתיופיה עובדים בפרויקטים שנועדו עבור בני קהילתם, בין אם באופן ישיר או באופן עקיף. עבודה זו, מגבילה את יכולת ההשתלבות במסגרות של תעסוקה קבועה. בהקשר זה ראוי לציין את היותם של כמחצית מהאקדמאים יוצאי אתיופיה עובדים במשרה שאינה קבועה (גינדין, 2005). לשם השוואה עם עולי חבר המדינות לשעבר, בקרב יוצאי אתיופיה שיעור האבטלה הינו כ-18%, בעוד שבקרב העולים מחבר המדינות שיעור האבטלה נמוך למדי, כ-7.5% (מי-עמי, 2008).

2.2 המגזר השלישי בישראל

מהו המגזר השלישי?

המגזר השלישי הוא שם כולל לארגונים ללא כוונות רווח, ארגוני התנדבות וארגוני החברה האזרחית, הפועלים באופן וולונטרי (בליימן, 2005). ארגונים אלו מאוגדים בשלושה אופני התאגדות: עמותות, הקדשות וחברות לתועלת הציבור (אוניברסיטת בן גוריון, 2000).

המגזר השלישי כולל את כל הארגונים שאינם נכללים במגזר העסקי (השני) שפועל לעשיית רווח והציבורי (הראשון). בגלל העמימות שבהגדרה זו ניתנת הגדרה נרחבת יותר, הגדרה מבנית-תפקודית שגורסת שארגוני המגזר הם אלו שעומדים בשבעת התנאים הבאים: 1. ארגונים פורמאליים מוסדים במידה מסוימת. 2. בעלי סדירות ויציבות. 3. ארגונים פרטיים הנבדלים מוסדית מהמגזר הציבורי ואינם כפופים ליחידות ממשלתיות כלשהן. 4. ארגונים ללא כוונות רווח שאינם פועלים לעשיית רווחים ואינם חולקים את הרווחים בקרב עובדיהם וחבריהם. 5. ארגונים עצמאיים בעלי מנגנון ניהול עצמי שאינם נשלטים על ידי גורמים חיצוניים. 6. ארגונים התנדבותיים שחלק מהפעילות נעשית בהם על ידי מתנדבים. 7. ארגונים פתוחים שההצטרפות וההתנתקות מהם מתבצעת על בסיס רצוני (גל-נור, 2003).

ישנן מספר תיאוריות המסבירות את קיומו, פועלו וגודלו של המגזר השלישי. חלקן כלכליות וחלקן תיאוריות לא כלכליות.

תיאוריות כלכליות

1. תיאורית כשלי הממשלה, הגורסת שארגוני המגזר מספקים שירותים ציבוריים שצריכים להינתן על ידי המדינה, אלא שהמדינה התלויה בכספי משלם המיסים תספק רק את אותם השירותים

שבחריה ומממניה מוכנים לממן. בהתאם, ייווצר מחסור בשירותים כלשהם לתושבים. אלו שידם משגת ירכשו את אותם השירותים בשוק הפרטי, ואלו שידם אינם משגת יהיו במחסור. מחסור זה יקבל מענה על ידי ארגוני המגזר השלישי.

2. תיאורית כשלי השוק, שירותים שאמורים להיות מסופקים על ידי המגזר העסקי אינם מסופקים, ואת החלל שנוצר ממלא המגזר השלישי.

3. תיאורית היזמות האידיאולוגית גורסת שלא די בעודף ביקוש להקמת ארגוני מגזר שלישי, יש גם צורך ביזמים אידיאולוגיים, שיקימו ארגונים לאספקת שירותים בכדי לגייס באמצעותם תומכים ו'למכור' אידיאולוגיה.

4. תיאורית כשל המערכת הוולונטרית, שגורסת שהופעתם של ארגוני המגזר אינה תוצאה של כשלי השוק או המדינה, אלא להיפך. המדינה התערבה והקימה מערך שירותים רק לאחר שהתברר שארגוני המגזר כשלו באספקת השירותים. לאחר שמערך השירותים הוקם, פנתה המדינה לארגונים קיימים ופועלים, והעבירה אליהם את מערך השירותים. כך נוצר מצב של תלות הדדית בין המדינה לבין ארגוני המגזר השלישי (גדרון כץ ובר, 2003).

תיאוריות לא כלכליות

תיאורית המקורות החברתיים גורסת שהתפתחותו של המגזר מושפעת מהמסגרת הפוליטית שבה הוא פועל, בשעה שהמסגרת הפוליטית היא תוצר של תהליכים חברתיים והיסטוריים, תהליכים שביסודם יחסי גומלין בין האליטות הדומיננטיות בחברה, אשר ישפיעו על אופיו וגודלו של המגזר השלישי (גדרון כץ ובר, 2003).

תפקידי המגזר השלישי

בהגדרה של המגזר נכללים ארגונים שונים ומגוונים המספקים מגוון רחב של שירותים לאוכלוסייה. בגלל השונות הרבה של הארגונים והשירותים יש קושי להגדיר את תפקידי המגזר (גדרון, כץ ובר, 2000). התפקידים החברתיים של המגזר הם: אספקת שירותים שאינם ניתנים במסגרת אחרת, ייצוג אינטרסים של קבוצות וקהלים, קידום דמוקרטיה השתתפותית, שמירה ופיתוח ערכים של התנדבות ופיתוח יזמות וחדשנות חברתית. (אוניברסיטת בין גוריון, 2000). נקודת מבט אחרת גורסת שיש להבחין בין תפקידי המגזר השלישי - רמת המקרו, לבין תפקידי ארגוני המגזר השלישי - רמת המיקרו.

ברמת המקרו התפקיד הראשון של המגזר הוא אספקת שירותים המהווים השלמה, תחליף, תוספת או הרחבה לשירותים שמספקת המדינה. והשני הוא פיתוחה של החברה האזרחית הכולל שימור וקידום ערכים לצד חידוש פני החברה, אפיק לשיתוף הציבור בחיי החברה ולהתקשרות קהילתית, מניעת תהליכי ביזוד חברתי ויצירת רשתות חברתיות, קידום צרכים ואינטרסים של מגוון קבוצות וציבורים בחברה, בקרה ומשוב על הפעילות הממשלתית שתורמת לריסון של השלטון (גדרון, כץ ובר, 2000)

שלושה הם תפקידי ארגוני המגזר השלישי (רמת המיקרו): התפקיד הראשון הוא אספקת שירותים באופנים שונים (בתשלום/בחינם, ברמה מקומית/ארצית וכדו'). התפקיד השני הוא סנגור שעיקרו הוא כל ניסיון להשפיע על החלטות של אליטה ממוסדת בשם אינטרסים קולקטיביים. התפקיד השלישי הוא פעילות למימון, פעילות של קרנות פילנתרופיות למימון פעילות ארגוני המגזר השלישי.

במציאות, חלק ניכר מהארגונים אינם עוסקים רק בתפקיד אחד, אלא משלבים עיסוק במספר תפקידים יחד (גדרון, כץ ובר, 2000).

ניתן לסווג את ארגוני המגזר לארבעה סוגים:

- מתן שירותים המשולבים במערכת הציבורית, עם התחייבות ממשלתית בהסדרים ארוכי טווח או בחקיקה, תוך מימון ופיקוח ממשלתי, כמו: שירותי בריאות, דת ומערכת ההשכלה הגבוהה.
- פעילות חברתית קהילתית ואזרחית שאיננה מעוגנת בהסדר ספציפי ובתמיכה ממשלתית, כמו: מועדוני עולים וקבוצות פנאי.
- מתן שירותים על בסיס חוזי במימון ושותפות ממשלתית משתנה.
- פעילות לשינוי חברתי, על פי רוב לא תלויה במימון ממשלתי ישיר, הנעשית על ידי אזרחים כמו: קבוצות לסגור ולמיצוי זכויות (גל-נור, 2003).

בראיונות שבוצעו עם עובדי מדינה הוצעו על ידם עמדות שונות בהתייחס לתפקידי המגזר השלישי:

1. המגזר מספק שירותים שונים לאזרחים שהמדינה איננה מעוניינת או יכולה לספק.
2. ארגוני המגזר הם זרוע ביצועית של המדינה, שמספקת שירותים שהמדינה חייבת לספק אך מעדיפה שלא לספקם בכוחות עצמה.
3. ארגוני המגזר ממלאים פונקציות פוליטיות ומפלגתיות שגורמים בממשלה מעוניינים בהן.
4. ארגוני המגזר מתפקדים 'ככלבי שמירה', הנלחמים למען אינטרסים של אוכלוסיות שונות אותן הם מייצגים.
5. ארגוני מגזר משמשים 'כשליחים' של משרדי ממשלה, המנהלים מאבקים על קביעת מדיניות וגיוס משאבים שהמשרדים עצמם מנועים מלערוך (טליאס, קטן וגדרון, 2000).

לסיכום, במהלך ההיסטוריה של החברה בישראל מילאו ארגוני המגזר תפקידי מפתח בבניית החברה בתקופות שונות, ובהם: בניית התשתית למערך שירותי החינוך, הבריאות והרווחה, השלמת שירותים חיוניים במסגרת מדינת הרווחה בשנותיה הראשונות של המדינה, פיתוח החברה האזרחית והפלורליזם, ומשנות ה-70 ואילך קידום קבוצות שונות והעלאת נושאים חברתיים ופוליטיים לסדר היום הציבורי (אוניברסיטת בין גוריון, 200).

ההתפתחות ההיסטורית ונפח הפעילות של המגזר השלישי בישראל

הבסיס למגזר השלישי בישראל טמון בפעילות של אגודות וארגוני התנדבות שאפיינה את הקהילות היהודיות בגולה. ארגונים אלו פעלו על בסיס הערכים היהודיים של צדקה וגמילות חסדים. ראשית התהוותו של המגזר השלישי בישראל היה בתקופת המנדט, בהקמת 'אגודות עותומאניות' שסיפקו שירותי רווחה לאוכלוסיה היהודית לצד הממשלה המנדטורית ולעתים במקומה (גל-נור, 2003).

עם הקמתה של המדינה ניטלו חלק מתפקידי הארגונים על ידי המדינה. בד בבד, המשיכו להתקיים ארגונים סקטוריאליים שסיפקו שירותים לאוכלוסיות מובחנות. לצד הארגונים הוותיקים מתקופת היישוב הוקמו ארגונים חדשים, חלקם הגדול על ידי אזרחים (כמו: אק"ים, איל"ן), שסיפקו מענים לצרכים שלא ניתנו על ידי המדינה. פעילותם של אלו נתפסה כמשלימה את פעילות משרדי

הממשלה. החל משנות השמונים למאה הקודמת ישנה פריחה במספר ארגוני המגזר, הנובעת ממספר גורמים: קבלתו של חוק העמותות שפישט את תהליכי הרישום, תהליכי ההפרטה, צמצום מדינת הרווחה, תהליכי גלובליזציה, ירידת כוחן של המפלגות הגדולות, גלי עליה גדולים לישראל ועליה בכוחם של אמצעי תקשורת ההמונים. מגמה זו המשיכה בשנות התשעים וראשית האלף החדש, וקצב הגידול ברישומן של עמותות חדשות עמד על 1,650 ארגונים בשנה (מנתוני 2005). עם זאת, רק 35% מן הארגונים הרשומים היו פעילים, זאת כתוצאה מסיבות שונות, בין היתר, הקמתם של ארגונים עם יעדים לטווח קצר שנסגרו לאחר מספר שנים והיעדר דיווח לרשם העמותות על ארגונים שנסגרו (גל-נור, 2003).

בדו"ח מסד הנתונים של 'המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי' שפורסם בשנת 2007 עולים הנתונים הבאים לגבי היקף ופעילות המגזר השלישי; בשנים 1991-2000 חל גידול משמעותי בהקמתם של ארגונים לעומת השנים שקדמו להם, אך בשנים 2000-2005 חלה ירידה קלה במספר הארגונים החדשים שהוקמו. בעשרים השנה האחרונות חלה מגמה של פיזור תחומי הפעילות של הארגונים, מעבר לחמשת התחומים הקלאסיים שהם: פילנתרופיה, רווחה, חינוך ומחקר, תרבות ופנאי ודת. מבין התחומים 'החדשים' שהתפתחו בשנים אלו חלה עליה ניכרת ברישומם של ארגוני אזרחים, ארגונים העוסקים בחוק ושינוי חברתי וארגוני איכות סביבה (אלון וגדרון, 2007).

חלקם של ארגוני הפילנתרופיה מכלל הארגונים ירד מ-20% (1985) ל-12% (2005). הוועדה מצאה שחל גידול במספרם של הארגונים העוסקים בחינוך ילדים ונוער, המוסבר בחוסר היענות של מערכת החינוך הממלכתית לצרכים המשתנים ולבעיות. בשנים 1991-2000 נרשם גם גידול בתחום אספקת שירותי רווחה וזאת כתוצאה מצמצום במדינת הרווחה הישראלית. בשנים 2001-2005 חל גידול של כ-40% ברישום עמותות לסיוע חומרי (חלוקת מזון, בתי תמחוי וכד'). הגידול מוסבר בהחמרת המצוקה הכלכלית בשנים אלו עקב התוכניות הכלכליות החדשות שהחלו בשנת 2000, הפגיעה בקצבאות השונות כפועל יוצא של התוכניות הכלכליות והגידול באבטלה. מגמת התפתחות נוספת בשנים 2001-5 היא הקמתן ורישומן של עמותות סיוע לעולים בעקבות גלי העלייה שאפיינו את העשור שקדם להם (אלון וגדרון, 2007).

בשנת 2005 היו 23,560 ארגונים פעילים (על פי נתוני רשם העמותות). הם מהווים 57% מכלל 43,333 הארגונים הרשומים במשרדי הרשם. ניתן לומר שבממוצע ישנם ארבעה-חמישה ארגונים פעילים לכל 1,000 תושבים בישראל. במחוז ירושלים הנתונים גבוהים יותר וישנם 10.6 ארגונים לכל 1,000 תושבים, פי 2.6 מהממוצע הארצי. ההסבר לכך הוא בארגונים רבים העוסקים בתחומי הדת וכן בארגונים ארציים רבים השוכנים בירושלים. במגזר הערבי ישנו רק ארגון אחד לכל 1,000 תושבים. בסוף שנת 2005 התפלגו הארגונים ברמה הארצית על פי תחומי הפעילות הבאים: דת 25% (יותר ממחצית מהם בתי כנסת), חינוך 17%, תרבות ופנאי 17%, פילנתרופיה 13%, רווחה 13%, סביבה, שיכון ופיתוח וארגוני אזרחים כ-8%, בריאות, הנצחה ואיגודים מקצועיים 7%. התפלגות הארגונים על פי פונקציות פעילות: אספקת שירותים 83%, סגור 7%, מימון 7% ואחר 3%. (אלון וגדרון, 2007).

מנתוני אמצע עד סוף שנות התשעים למאה הקודמת עולה שכעשירית מהפעילות הכלכלית במשק הישראלי נעשית על ידי המגזר השלישי. סך ההוצאות של המגזר עלו על 52 מיליארד ₪ בשנה, המהווים למעלה מ-14.3% מהתל"ג בישראל. התפלגות הכנסות המגזר - 63% מקופת המדינה, 10% מתרומות ו-26% מהכנסות עצמיות ומכירת שירותים לציבור. כעשרה אחוז מכלל המועסקים במשק הישראלי מועסקים על ידי המגזר השלישי. מהם, כמחצית מהמועסקים בתחום הבריאות, וכשליש בתחומי החינוך, התרבות, הנופש, הדת והרווחה. כמחצית מכלל התעסוקה במגזר נעשית בתחום החינוך והמחקר, וכרבע בתחום הבריאות, למרות שמבחינה כספית נפח הפעילות הכלכלית בתחום הבריאות הוא הגבוה ביותר (קופות החולים) מבין נפחי הפעילות של המגזר. תחום החינוך והמחקר נמצאים רק במקום השני מבחינת נפחי הפעילות הכלכלית (גדרון וכץ, 1999. גדרון כץ ובר, 2003).

המדיניות הממשלתית כלפי המגזר השלישי

למרות התקציבים הרבים שהופנו מן המגזר הראשון אל המגזר השלישי במרוצת השנים, עד כה לא הותוותה מדיניות ממשלתית ברורה ועקבית כלפי המגזר. לא הוקמו וועדה ציבורית או צוותי חשיבה בין משרדיים לגיבוש מדיניות לאומית מכוונת כלפי המגזר. לא הוקמה שדולה של חברי הכנסת שתקדם את האינטרסים של המגזר, ואף קשה להצביע על חבר כנסת או דמות פוליטית שמזוהה עם המגזר השלישי. לא הוגדר בחקיקה או בכל מסמך אחר מהו היחס של המדינה כלפי המגזר. במערכות הבחירות נושא המגזר השלישי לא זכה להתייחסות ולאזכור במצעי המפלגות. וכן, בקווי היסוד של הממשלות השונות לא ניתן ביטוי לקיומו ופועלו של המגזר (גל-נור, 2003. טליאס, קטן וגדרון, 2000).

הגורמים להעדר מדיניות ממשלתית אחידה וברורה ולעמימות המדינה כלפי המגזר השלישי הם:

1. חשש שהגדרה ברורה תחזק את הלגיטימציה לקיומם של הארגונים ותעלה את הדרישה לתמיכה כספית מסודרת וקבועה.
2. מנגד, חשש של ארגוני המגזר שמדיניות ברורה ותקצוב קבוע יובילו לבקרה ופיקוח נרחבים על פעילות הארגונים.
3. היעדר מדיניות ברורה אפשרה את צמיחתו של המגזר לאורך כמה עשורים ואפשרה העברתם של תקציבים ללא קביעת סדרי עדיפויות כלשהם וללא מכרזים. התקציבים שהועברו למגזר ניתנו לארגונים שחלקם פעלו לקידום אינטרסים של מפלגות פוליטיות. החשש הוא שברגע שתקבע מדיניות ברורה ואחידה היא תחייב קביעת סדרי עדיפויות בהעברת משאבים ותקציבים אל המגזר, ולא תאפשר העברת כספים ייחודיים (גל-נור, 2003. טליאס, קטן וגדרון, 2000).

היעדר המדיניות לא מנע ואינו מונע העברה של כספים ממשרדי הממשלה השונים לארגוני המגזר. למעשה כל משרד ממשלתי מאמץ מדיניות פרטנית כלפי המגזר השלישי מהימנעות ועד שיתוף פעולה, וקובע גם את המשאבים שהוא מעביר לידו. חלק מהמשרדים משתפים את ארגוני המגזר בשינוי וקביעת מדיניות, חלקם רוקמים עמם פרויקטים משותפים, חלקם נועצים מקצועית בארגונים או מפנים אליהם בעלי עניין וחלקם פונים אל הארגונים לקבלת נתונים ומידע.

ממצאי מחקר שפורסם בשנת 2000 (טליאס, קטן וגדרון, 2000) עולה כי ישנן מגמות לא אחידות ואף סותרות בהתייחסות הממשלתית למגזר השלישי. מחד נקטו הרשויות בצעדים שנועדו לסייע למגזר כמו: הענקת תמיכות כספיות ישירות ועקיפות, העברת אחריות לאספקת שירותים ממלכתיים לארגונים, עידוד הקמת עמותות במישור המקומי והארצי, והקמת יחידות להתנדבות במשרדי הממשלה וברשויות. מאידך, פעלו משרדי הממשלה בדרכים שונות להגביל את פעילות ארגוני המגזר כמו: הטלת אמצעי פיקוח על פעילות הארגונים, הגבלת התמיכה הכספית העקיפה, העדר העדפה של ארגוני המגזר לשמש כספקי שירותים ממלכתיים. התייחסות לא אחידה שכזו משקפת נאמנה את היעדר המדיניות הממשלתית הברורה כלפי המגזר השלישי.

דברים ברוח דומה ניתן לומר גם על הקשר שבין הרשויות המקומיות לארגוני המגזר השלישי. מעולם לא הותוותה מדיניות אחידה של כלל הרשויות למגזר השלישי ולא הותוותה מדיניות ממשלתית לרשויות המקומיות בהתייחס לשיתוף הפעולה עם המגזר השלישי. כתוצאה מכך, יש חוסר אחידות בהתנהלות הרשויות מול המגזר ברמת ההקצבות וברמת התמיכות והקצאת המשאבים. לא פעם משמשות הרשויות המקומיות צינור להעברת כספים מן המדינה אל ארגוני המגזר. גם בהתייחסות הרשויות לתחום ההתנדבות במגזר השלישי נמצא חוסר אחידות. חלק מהרשויות מעודדות את אזרחיהן להתנדבות וחלקן אף הקימו ארגונים מקומיים או יחידות התנדבות עירוניות, בעוד שהיתר אינם מתייחסים לנושא כלל. עם זאת, בשל קרבת העבודה בין ארגוני המגזר לבין הרשויות המקומיות ובשל חשיבות פועלם של הארגונים לקידום תושבי הרשויות, מודעות הרשויות המקומיות לחיוניות ארגוני המגזר ושיתוף הפעולה שלהן עימן גדול יותר משל הממשלה (גל-נור, 2003. טליאס, קטן וגדרון, 2000).

ביום עיון שנערך בשנת 2000 (בליימן, 2005) הועלו מספר הסברים לצורך בקביעת מדיניות ברורה כלפי המגזר השלישי: קביעת קריטריונים ברורים להקצאת תמיכות ממשלתיות, עידוד המגזר לפעול בקרב ציבורים שהממשלה לא מגיעה אליהם וצמצום יוזמות המונעות על ידי אינטרסים ספציפיים ולא על ידי ראייה רחבה. מאידך, היו שטענו שמדיניות ברורה ומכוונת נוגדת את ההטרונגניות והגמישות של ארגוני המגזר, פוגעת במטרותיו, מביאה לדיכוי יוזמות מקומיות וקהילתיות ולפגיעה ביצירתיות והחדשנות המאפיינת את המגזר.

לימור (2008) טוען שבכדי לקיים קשר טוב של המגזר עם הממשלה, צריך להתקיים גוף שייצג את המגזר ואת האינטרסים שלו כלפי הממשלה. ללא קיומו של גוף מייצג, קשה למגזר להגיע למלוא מיצוי יכולתו. אמנם, אין אנו עדים לקיומו של גוף שכזה באף מדינה מערבית, אך, במדינות רבות קיימים ארגוני גג של המגזר המייצגים אותו בפני הממשל. בישראל, אחת מהיוזמות להקמת ארגון גג מייצג הייתה בהקמת הארגון 'מנהיגות אזרחית'.

התמיכה של המדינה במגזר השלישי נעשית במספר אופנים: תשלומים על פי חוק, שהם ברורים קבועים וידועים, תמיכות והקצבות שאינן קבועות ומוגדרות, ניתנות על ידי המשרדים השונים, לעתים בהתאם להעדפות פוליטיות והעברת כספים ייחודיים, רכישת שירותים באופן ישיר, מענקים והעברות מוועדת העיזבונות והאפוטרופוס הכללי, ומכרזים לאספקת שירותים שבהם משתתפים ארגוני המגזר לצד ארגונים עסקיים (לימור, 2008).

בכל האופנים שצוינו, התמיכות אינן קבועות ועשויות להשתנות מעת לעת. ההקצבות ניתנות במסגרת חד-שנתית, ואינן מאפשרות תכנון ארוך טווח על ידי ארגוני המגזר. גם כאשר הכספים מובטחים הם לא תמיד ניתנים במועד, מקשים על תכנון תקציב הארגונים, וגורמים לעתים לקשיי נזילות בעמותות. לארגוני המגזר יש מחסור בהון חוזר. מסלולי האשראי אינם פתוחים בפניו על ידי המדינה, המדינה איננה ערבה כספית לארגוני המגזר מול ארגונים עסקיים ואיננה מסוגלת לסייע בעלויות מימון. פעמים, העלות שמועברת לארגונים עבור שירותים נמוכה מעלות התקן של אותם השירותים לו היו ניתנים בידי חברות עסקיות. עלות נמוכה יחסית אינה מאפשרת 'מרווח נשימה ופיתוח' לארגונים. ישנו סרבול רב לארגונים בעבודתם מול המדינה לקבלת משאבים באופנים שצוינו. יש צורך במילוי חוזר של טפסים רבים, יש קושי בדיווח, בקרה ופיקוח של המדינה על הארגונים במעקב אחר הכספים שניתנו (לימור, 2008).

2.3 ארגוני מגזר שלישי של יוצאי אתיופיה בישראל

בספרות המקיפה על יוצאי אתיופיה לא קיימים נתונים רבים על פעילותם של ארגוני יוצאי אתיופיה למרות שקיימים ופועלים ארגונים רבים. ממסד הנתונים שגובש בשנת 2007 על ארגונים יוצאי אתיופיה, על ידי המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי (בלבצין, 2008), עולה כי עד לתחילת שנת 2007 היו רשומים 263 ארגונים של יוצאי אתיופיה או שמטרתם לסייע לבני הקהילה, מתוכם, 66.5% היו פעילים, שיעור מעט גבוה יותר מן השיעור בכלל הארגונים בישראל. מספרם של ארגונים אלו נמוך בהשוואה לממוצע הארגונים בישראל לנפש. בעוד שהממוצע בכלל החברה הישראלית עומד על 3.6 ארגונים ל-1000 נפש, הרי שבקרב יוצאי אתיופיה נמצא רק 1.6 ארגונים ל-1000 נפש.

בלבצין מוסיף כי מתוך ארגונים אלו, רק כ-17 הם ארגונים ארציים (הפועלים ביותר משתי ערים ורשויות), ומתוכם עוד פחות פועלים ביותר מארבע ערים ורשויות. הרוב המכריע הן עמותות והתארגנויות מקומיות שנועדו לטפל בבעיה מקומית ולעיתים חד-פעמית, כגון בניית בית-כנסת, מועדון שכונתי וכיוצא בזה. מגמה נוספת שעולה ממסד הנתונים היא התכנסותם של אותם הארגונים למרכז הארץ. מתוך 14 ארגונים שפועלים בתל אביב הוקמו 7 ב-5 השנים האחרונות ומתוך 20 שפועלים בירושלים הוקמו 8 ב-5 השנים האחרונות (בלבצין, 2008).

במחקר שנערך במכון ברוקדייל (2001) נמצא, כי אחד מגורמי ההצלחה בקידום הקהילה הוא שותפות בין המגזר הממשלתי לבין ארגוני המגזר השלישי. המחקר הדגיש את תפקידם המרכזי של ארגונים מתוך הקהילה בהגברת המודעות ובקידום השתלבותם של העולים בתחומים שונים. במסגרת פעילותם עוקבים ארגונים אלה אחר פעילויות ציבוריות, מאתרים נקודות תורפה ומציעים פתרונות. כיוון זה של שיתוף פעולה בין המגזרים חשוב, ויכול לתרום לקהילה בעידוד פעילות של גופים שצמחו מהשטח, להפעלת קבוצות אוכלוסיה שונות בקהילה ובקידום מנהיגות מקצועית ברמה הארצית.

על פי מחקרו של בלבצין (2008) מרבית הארגונים של יוצאי אתיופיה שפעלו בתחילת שנות ה-90 היו ארגונים מקומיים שעסקו בתחומי התרבות והדת. מטרתם העיקרית הייתה שמירה על הזהות והמורשת הייחודית של הקהילה האתיופית. במהלך שנות ה-90 הצטרפו אליהם ארגוני קליטה ורווחה שמטרתם שיפור המצוקות המיידיות של בני הקהילה בתחומי הדיור והתעסוקה. בשנים הארוכות ניכרת מגמה לרישומן של עמותות העוסקות בסנגור ובחינוך, הנתפסות בעיני הקהילה ככלים להשתלבות ולשיפור המעמד בחברה הישראלית.

מלקו (2008) מציין כי נשמעות טענות על ריבוי עמותות וארגונים בקרב הקהילה האתיופית. כאשר בוחנים את פעילות אותם הארגונים מוצאים שהיא אינה עונה על מכלול הצרכים של הקהילה. ריבוי הפרויקטים שנעשים בקהילה יוצר בלבול. לכאורה הדבר מעיד על פעילות רבה של ארגונים, אך בפועל הרבה מן הפרויקטים חופפים ומספקים את אותם השירותים. מחד, נראה שיש קהילה ערה ותוססת, בעלת מודעות חברתית ואזרחית, אך מנגד, אין הדבר מעיד על עבודה מאורגנת של הארגונים המסייעים לקהילה, דבר המונע שימוש בכוחות ובמשאבים הקיימים.

לצורך השוואה ניתן לבחון את הארגונים וההתארגנות הקהילתית של יוצאי ברית המועצות לשעבר. בשנת 2005 פרסמה מרב בליימן (2005) מחקר על ארגונים של יוצאי ברית המועצות שהוקמו בחיפה. המחקר בחן את ההתארגנות הקהילתית לאספקת שירותים בקהילה. המחקר הקיף 25 ארגונים משכונת הדר בחיפה, בה נמצא ריכוז גבוה של יוצאי ברה"מ שעלו לישראל בעליות הגדולות. המחקר ביקש לבחון את מאפייני הארגונים, הפונקציות אותן הם ממלאים, התנאים שעשויים לקדם את צמיחתם ותרומתם לקהילה ולסביבה.

המחקר מצא כי יש שונות וגיוון במבנה, בגודל ובתוכן הפעילות של הארגונים השונים. מרביתם עוסקים בתחומי שירות מסורתיים של מדינת הרווחה, וחלק מהם, ההולך וגדל, עוסק בתחומים כלל חברתיים כזכויות אדם וסביבה. המפגש החברתי תופס מקום חשוב בפעילות הארגונים וניכר צורך עז בקרב העולים לקיום פעילויות חברה ותרבות משותפות. קיימת נכונות נמוכה של הארגונים לשלב בפעילותם ישראלים ותיקים. נמצא שההתארגנויות הן ממוסדות, מקצועיות ומקושרות עם גורמים מחוץ לקהילה. גודלן נע בין 10-500 חברים, כשחלקם הגדול מונה עד 50 משתתפים. תקצובם של הארגונים זעום ומתבסס בעיקר על כספי לקוחות, עם מימון ממשלתי חלקי לחלק מהארגונים (בליימן, 2005).

נמצא שהארגונים ממוקמים בקרבה לריכוזי העולים, רובם בתוך מבנה הרשות העירונית לקליטת עליה והיתר במבנים של ארגונים שונים. התרחבות הארגונים הייתה במקביל לתהליכי העצמת הקהילה והתאימה עצמה לצרכים המשתנים של העולים. בתחילה, סופקו לעולים שירותי קליטה סוציאליים ועם הזמן חלה תפנית והארגונים החלו לעסוק בנושאי תרבות, אמנות ונושאים כלל חברתיים. לסיכום, התנאים להתפתחות הארגונים תלויים במאפייני הקהילה ובהון האנושי שבה, ובנכונות הסביבה. הפונקציות שאותן ממלאים הארגונים הן הגברת הרווחה הסוציאלית, הגנה על אינטרסים קבוצתיים, יצירת מסגרת שייכות, חלופה לבילוי זמן הפנאי וחיזוק החברה האזרחית (בליימן, 2005).

2.4 מאגרי מידע אלקטרוניים

מאגרי מידע באינטרנט הם למעשה מאגרים של נתונים שנאספו על פי פרמטרים ספציפיים ומשתייכים לתחום מסוים. ממאגרי מידע ניתן לאסוף אינפורמציה, נתונים סטטיסטיים, מידע ביבליוגרפי, מידע עסקי או כל נתון אחר הדרוש למטרות מסוימות, אישיות או עסקיות (www.articles.co.il/article/28993).

מי בעצם צריך את המידע הזה? מאגרי מידע אלו נרתמים לשימושם של מוסדות אקדמיים, אוניברסיטאות, ארגונים שונים, מוסדות ממשלתיים, חברות תקשורת וכל גוף או אדם ברחבי העולם הזקוקים למידע לצורך מסוים, עבודה, לימודים, מחקר או ניתוח שוק. מסטודנטים ועד למנהלי החברות, מחוקרים מדעיים ועד ליועצי תקשורת, מרופאים ועד לכלכלנים בכירים, כל מי שצריך אינפורמציה לגבי תחום עיסוקו, יכול להפיק תועלת רבה משימוש באותם מאגרי מידע (www.articles.co.il/article/28993).

על פי בית הספר לניהול של אוניברסיטת חיפה (<http://ci.haifa.ac.il>), בתקופת הגלובליזציה הנוכחית, על החברות לקבל החלטות רבות העוסקות לא רק במידע פנים ארגוני, אלא במידע 'חיצוני' הכולל: מתחרים עסקיים, חוקים, מוצרים מתחרים, מידע טכני שיעזור בפיתוח המוצר שלהם. לאור זאת, יש צורך באיסוף מידע רב על ידי העובדים בארגון. אחת הבעיות העיקריות היא אוסף המידע האין סופי שקיים באינטרנט ואיסופו לכדי מידע שימושי. אחד הנושאים החשובים העומדים בפני מקבלי ההחלטות הוא קבלת החלטה על בסיס מידע איכותי. בכדי להשיג את המידע, עובדים רבים גולשים מדי יום באינטרנט.

המפתח לקבלת החלטות איכותית הוא מידע איכותי. במסגרת עבודתם, כאשר מנהלים ועובדים זקוקים למידע, הם בדרך כלל יפנו לאינטרנט, ויחפשו את המידע במאגרי מידע. מאגר מידע הינו אוסף שיטתי בעל מבנה אחיד של פריטי מידע, המאוחסן באופן ממוחשב ומתעדכן באופן קבוע (<http://ci.haifa.ac.il>).

באינטרנט קיימים 3 סוגים של מאגרי מידע: מידע חופשי מתשלום, מידע בתשלום ומידע בעל ערך מוסף בתשלום (<http://ci.haifa.ac.il>). מכיוון שמאגר המידע אותו אנו מעוניינים לבנות ולהפיץ במסגרת הפרויקט מתעתד להיות מאגר חופשי מתשלום נבחן את היתרונות והחסרונות של קטגוריה זו. על אף העובדה כי הנתונים מראים יעילות רבה יותר בחיפוש במאגרי המידע בתשלום, בין היתר בשל העובדה כי הנתונים מעודכנים ורלוונטיים והמאגר לרוב ערוך בצורה נוחה יותר למשתמש, עדיין החיסרון הגדול בשני מאגרי המידע האחרים הינו הצורך בתשלום עבור השימוש.

מאגרי מידע חופשיים כוללים דפי אינטרנט שמתחזקים על ידי חברות, פרסומים עיתונאיים, גופים ממשלתיים, גופי מסחר ומומחים בתחומים שונים בתעשייה ובכלל. אחת המטרות העיקריות של אתרים גדולים אלה, היא לאפשר חיפוש במאגרי המידע שלהם, אך בפועל לציבור אין גישה לכל הידע הרב שנצבר באתר. היתרונות של מאגרים אלו: שימוש חופשי ללא תשלום, גרפים, תמונות וטבלאות

להמחשה, הם כוללים נתונים לא פורמאליים, מאפשרים נגישות וחשיפה למידע שבעבר היה סמוי, אתרים אלה מתעדכנים ומאפשרים יצירת קשר עם מקורות מידע.

החיסרון המרכזי במאגרים החופשיים הוא בביזורו של המידע שדורש עבודת ליקוט מאומצת, השקעת זמן רבה מאד בחיפוש ולימוד שיטות חיפוש רבות. בנוסף, לרוב אין אפשרות לחפש מידע לפי תאריכים ולסנן קישורים לא תקפים.

מרבית העובדים מחפשים את המידע במאגרים החופשיים ובמנועי חיפוש סטנדרטיים, אך רוב מקורות המידע העסקיים כלל לא זמינים בחינם באינטרנט. רבים מאמינים כי הכל זמין ברשת, אך מחקרים חדשים מראים שיותר משני שלישי מהמגוינים וכתבי עת הנפוצים ביותר אינם מחזיקים אתר אינטרנט, או שהגישה לאתר היא בתשלום. למעשה, לא זו בלבד שקשה למצוא מידע איכותי, חלק מהמידע כלל אינו זמין ללא תשלום.

בניגוד לכך, ספקיות המידע בתשלום אוספות את המידע ממקורות איכותיים ומספקות ממשק אחיד כדי לשפר את מהירות ואיכות החיפוש. אם לוקחים בחשבון את זמן החיפוש של העובדים ואת טיב המידע הדרוש להם, השימוש במאגרים בתשלום לרוב חוסך כסף. השימוש במידע מעודכן, איכותי המגיע ממקורות מהימנים מאפשר לעסק לקבל החלטות יעילות יותר (<http://ci.haifa.ac.il>).

מאגר המידע שניצור, שיכלול דפי מידע על ארגונים המשרתים את קהילת יוצאי אתיופיה, ייתן מענה ללא תשלום לארגונים ממשלתיים וציבוריים, וכן גם לאנשים פרטיים. המאגר יאפשר חיפוש מהיר ומסודר על פי נתוני הארגון, תחומי עיסוקו, אזורי פעילותו וכדומה.

ממשלת ישראל וגופים ציבוריים נוספים עוסקים בשנים האחרונות בהתייעלות הפצת מידע לכלל האוכלוסייה בישראל, כאשר בין היתר ניתן דגש על בניית מאגרי מידע מקוונים. דוגמא לכך ניתן לראות כאשר בשנת 2004 עלתה הצעת חוק להקמת מאגר מידע לאנשים עם מוגבלויות (www.justice.gov.il). מממצאי בדיקה שערך משרד מבקר המדינה (www.mevaker.gov.il) עולה, כי למעט נתונים חלקיים שבידי משרדים ממשלתיים או מוסדות סטאטוטוריים, אין במדינה מסד נתונים כולל ומרוכז על בעלי המוגבלות החיים בה, ואין מידע על הצרכים המיוחדים של בעלי המוגבלות ועל הפער בין הצרכים לבין הטיפול הניתן להם במסגרת התקציב. בהעדר נתונים מקצועיים ומקיפים, כל רשות מסתמכת על אומדנים ונתונים חלקיים, שמקורם במחקרים שעשו מוסדות מחקר בארץ ובח"ל. ברוב הגופים שנבדקו לא היו נתונים על מספרם הכולל של בעלי המוגבלות הזקוקים לשירותיהם, על היקף השירותים הדרושים, על היקף השירותים הניתנים בפועל או על הפער בין השניים.

בבואנו לבנות מאגר מידע לארגונים המסייעים לקהילה האתיופית אנו יכולים ללמוד ממאגר המידע אותה ביקשה ממשלת ישראל לבנות לבעלי המוגבלויות. ההתמודדויות של אוכלוסיית בעלי המוגבלויות דומות להתמודדויות של קהילה האתיופית בישראל, בעיקר בשל פערים חברתיים ויכולת התמודדות עם מערכות בירוקרטיות ונגישות אליהם. על מנת להתמודד עם הפערים הללו ניתן להיעזר במאגר המידע לארגונים העובדים עם ולמען קהילה האתיופית.

דוגמא נוספת ניתן לראות בהחלטה שהתקבלה לאחרונה לגבי עמותות וחברות לתועלת הציבור. www.justice.gov.il). במרץ 2009 התקיים במשרד המשפטים בירושלים טקס לחתימת חוזה בין משרד המשפטים, יד הנדיב וג'וינט ישראל, לפיתוח והקמת מאגר מידע ברשת האינטרנט על עמותות וחברות לתועלת הציבור בישראל. הוחלט, כי יש להקים מאגר מידע אינטרנטי, שמטרתו היא לאפשר לתורמים פוטנציאליים או למתנדבים פוטנציאליים כמו גם לציבור הרחב לקבל מידע אמין ומייד לגבי העמותות והמלכ"רים בישראל. הקמת מאגר המידע היא יוזמה שתאפשר לכל גולש למצוא באינטרנט בקלות וללא תשלום את כל המידע על עמותות המגזר השלישי ופועלן. ראוי לציין כי אסופה של עמותות מצויה באתר של משרד התמ"ת, אך זו ככל הנראה אינה מעודכנת.

העידן בו אנו חיים נקרא בפי רבים "עידן המידע" (אילני, 2001) כאשר ההצדקה לכינוי זה היא ללא ספק הריבוי והזמינות של מאגרי המידע הממוחשבים בכל תחומי החיים. מאגרי המידע הם אחד החידושים החשובים ביותר שנוצרו בשנים האחרונות והשפעתם רחבה על כל הנעשה בתחומי הידע השונים. אילני טוען כי יש מקום להשוות בין המהפכה שיצרה המצאת הדפוס לבין מהפכת המידע שיצר האינטרנט. הראשונה, הפכה את הספר הכתוב לנפוץ ושווה לכל כיס, והשנייה מאפשרת השגת ידע רב תחומי, רחב ומעמיק כאחד, לכל נפש.

רוטשטיין (1994), מדברת על כך כי במאה הנוכחית בה הידע המדעי גדל מאד, נוצר צורך במאגרים ממוחשבים על מנת לאחסנו. התפתחות המחשב בתחום החומרה והתוכנה מלווה בהתפתחותן של מערכות לניהול מאגרי נתונים. מערכות אלו מאפשרות אחסון כמויות מידע בצורה חסכונית, נוחה ונגישה, המאפשרת שליפת מידע רלוונטי במהירות וברמת הדיוק הנדרשת על פי דרישת המחפש. לדבריה, סביר להניח כי בשנות ה-2000 יהיו מאגרי המידע משאב הידע החשוב ביותר עבור מדענים בתחומים השונים.

מערכות לניהול מסדי נתונים פותחו כדי לאפשר ניהול אמין, מדויק ומהיר של כמות נתונים גדולה. הנתונים המאוחסנים במסד מתארים פריטי מידע באמצעות טקסט קצר או מספרים. המערכות הללו ניתנות להתאמה לכל תחום תוכן בהיקף הרצוי, והינן אוסף של מידע בנושא מסוים. מסד מידע הינו כרטסת ממוחשבת המאפשרת לתכנן, לבנות ולעדכן אוספי מידע. באמצעות המחשב ניתן במהירות ובקלות רבה לשמור, לעדכן, לארגן, לאחזר ולשלוף אינפורמציה מתוך קבצי מידע.

בשל העובדה כי לישראל מגיעים מהגרים ממדינות רבות בעולם, חשוב לבנות מאגרי מידע, על מנת לייעל את מתן הסיוע הניתן לכל אוכלוסייה בצורה ייחודית המותאמת לתרבויות, אמונות ומנהגים שונים. בניית מאגר מידע של ארגונים למען יוצאי אתיופיה, תאפשר למשל לכל עובדת סוציאלית בכל לשכת רווחה לפתוח את המאגר, להיכנס לתחום המבוקש, לקחת מספרי טלפונים ולהפנות את הפונה אל המקום הרלוונטי ביותר עבורו. אם למשל פונה מגיע ללשכה על מנת לבקש טיפול שיניים לילדו, יופנה לגורם מסוים, ואם מבקש סיוע ברכישת מחשב יופנה לגורם אחר.

3.1 תיאור מהלך הפרויקט

שלבי העבודה להגדרת הפרויקט המשותף.

מחודש נובמבר 2008 ועד לפברואר 2009 ניהלנו סדרת מפגשים עם העמותות 'במעגלי צדק', 'סנגור קהילתי', 'ושק"ל' בניסיון להגדיר במשותף פרויקט. לאחר מספר ישיבות עם מנהל התו החברתי בעמותת 'במעגלי צדק', הוגדר פרויקט להרחבת התו החברתי שמקיימת העמותה גם לתחום התרבות והאמנות. נערכה טיוטת חוזה לפרויקט אך אז החליט מנהל התו כי הצעת הפרויקט לא מתאימה לאופן הארגון והוא לא יוכל להקצות משאבים ליישומו וליווי לאורך זמן. לפיכך, הוגדר פרויקט אחר להנגשת הרכבת הקלה בירושלים לבעלי מוגבלויות. לצורך התקדמות הפרויקט, נערך חוזה מול מנהל התו החברתי ונבנתה תוכנית עבודה מוגדרת יעדים בצירוף לוח זמנים ליישום. לאחר המתנה של כשלושה שבועות לחזרתה של מנכ"לית העמותה לעבודתה, הסתבר כי הסיכומים על מטרת הפרויקט ודרך יישומו אינם מתאימים לארגון וההתקשרות הסתיימה. גם ניסיונות להגדרת פרויקט משותף עם העמותות 'סינגור קהילתי' ו'ושק"ל' כשלו.

על סמך היכרות קודמת פנינו בתחילת חודש פברואר 2009 למר דני אדמסו מנכ"ל האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה. דני, הביע את רצונו והתלהבותו לפרויקט משותף ואף העלה מספר הצעות בשיחות מקדימות ובהן: הקמת שירות לעזרה הדדית בקהילה או פרויקט משלב בין חברי הקהילה וילידי הארץ כמו; הקמת קבוצת תיאטרון משותפת ובניית מערכי שיעור לסיפור העלייה מסודן והוצאת חוברת חינוכית לאזכרה של הנספים. בפגישה שקיימנו עימו במשרדי האגודה ב-9.2.09, הציג בפנינו דני את העמותה ופעילותה והעלה מספר צרכים של הארגון שהותוו על ידי עובדי העמותה בישיבת צוות מקדימה. ערכנו דיון משותף שבסופו סוכם על הפרויקט.

הפרויקט שנבחר היה הקמת מאגר מידע על ארגונים של יוצאי אתיופיה או הפועלים למענם. מיד בתום הישיבה נכתב סיכום שהועבר לדני ונכתבה תוכנית עבודה מוגדרת ביעדים וזמנים¹. בתוכנית העבודה הוגדרו הדברים הבאים: מטרת הפרויקט היא להגביר נגישות מידע יומיומי וחיוני ליוצאי אתיופיה; יעד הפרויקט הוא הנגשת מידע על תחום פעילותם של לא פחות מ-20 ארגונים הפועלים למען יוצאי אתיופיה עד ליום 31/7/09. המידע יונגש הן ליוצאי אתיופיה והן לארגוני המגזר הראשון הזקוקים לו במסגרת עבודתם; תוכנית הפעולה כללה בניית מאגר נתונים על הארגונים, העלאתו לאתר האגודה וחשיפתו בפני גופים ציבוריים וארגוני המגזר הראשון והשלישי. עוד הוגדר כי במידה ויימצא תקציב, תופק חוברת בנושא ותופץ בארגוני המגזר הראשון.

לאחר בחירת הפרויקט נכתבה תוכנית עבודה מוגדרת יעדים, לוח זמנים, ומדדים להצלחה², ונערך חוזה בין מנכ"ל האגודה לבין צוות הפרויקט. החוזה נערך דווקא עם המנכ"ל כדי למנוע בעיות עתידיות של אי הסכנה מצידו על מהות הפרויקט, תכנים ודרכי הפעולה. צוות הפרויקט למד על בשרו את העניין כאשר חתם על חוזה עם עובד בכיר בארגון אחר, ולאחר מספר שבועות ששבה המנכ"לית

¹ ראה נספח 1 תוכנית עבודה
² ראה נספח 1 תוכנית עבודה

מחוי"ל היא לא הסכימה לדרכי הפעולה והתכנים וההתקשרות לפרויקט עם אותו הארגון נכשלה. בחוזה שסוכם, הוגדרו מהם תחומי האחריות של הסטודנטים ושל האגודה להצלחת הפרויקט, מהם הצרכים של הצוות לביצוע הפרויקט לרבות צרכים טכניים, ונמסר המועד לסיום הפרויקט.

להמשך עבודה הפנה אותנו דני אדמסו למר טל האס, מנהל יחידת המחקר של העמותה. בפגישה שקיימנו איתו ביום 4.3.09 במשרדי האגודה, מסר לנו טל מידע מחקרי על הקהילה, בעיותיה וצרכיה והציע לכלול בפרויקט מחקר מלווה קצר על ההלימה או העדר ההלימה בין הבעיות והצרכים לבין המענים המסופקים על ידי הארגונים. טל הבהיר כי מטרת המחקר היא להערכה אסטרטגית של פעילות האגודה והוא ישמש לצרכיה בלבד.

בישיבה סוכמו הדברים הבאים:

א. הפרויקט יחולק לשני חלקים, בניית מאגר מידע בסיסי על הארגונים וכתובת המחקר המלווה. במאגר יהיו ארגוני מגזר שלישי (ולא פרויקטים ממשלתיים או אחרים כמו של הגוינט) הפועלים בפריסה ארצית ומקומית, שהוקמו על ידי יוצאי אתיופיה או למענם, וממוקדים בקהילה. המאגר יכלול פרטים מזהים ופרטי התקשרות לצד פרטים על פעילות הארגון. המאגר יועלה לאתר האגודה הישראלית בפורמט אחיד בעברית ואנגלית. העלאת מאגר המידע לאתר האגודה תעשה על ידי לילך, רכזת אתר האינטרנט של העמותה. תחזוקת מאגר המידע והוספת ארגונים נוספים בתום הפרויקט, תעשה על ידי האגודה הישראלית.

ב. המחקר המלווה ייכתב בתנאי שתהיה כמות מספקת של ארגונים לביצוע הערכה, ויבחן את הבעיות והצרכים הייחודיים של הקהילה בשלושה תחומים: דיור, השכלה ותעסוקה. כמו כן סוכם כי ננסה לברר באמצעות המחקר האם הארגונים השונים מספקים מענה הולם לבעיותיה של הקהילה האתיופית. מידע מחקרי על שלושת הסוגיות ייאסף על ידי צוות הפרויקט, טל יעביר חומר מחקרי המצוי בידו.

ג. בניית טופס לריכוז פרטי ארגון תעשה על ידי צוות הפרויקט ובהתייעצות עם טל. איתור הארגונים, הכנת רשימת ארגונים ופנייה אליהם תעשה על ידי הצוות. הפניות יעשו בשיחות טלפון ובדוא"ל. הרשימה תועבר לטל שיעץ על אנשי קשר אפשריים.

3.2 שלבי העבודה על הפרויקט

לאחר הסיכומים החלה העבודה בשני מישורים, בניית טופס פרטי ארגון וגיבוש רשימת ארגונים ופרטי התקשרות עימם. הטופס שחובר הוא שאלון חצי מובנה³ בעל ארבעה חלקים. הטופס נבנה על סמך דוגמאות של פרטי ארגונים באתרי אינטרנט שונים ושימוש במודלים שונים מהספרות המחקרית כמו: תסקירים להכרת קהילה ולהכנת פרופיל ארגוני הנהוגים בתחום העבודה הסוציאלית הקהילתית. נוסח הטופס הועבר להערות של טל האס ולאחר תיקונים נקבע כנוסח סופי לעבודה. במקביל לבניית הטופס התחלנו באיסוף נתונים בכדי להבין טוב יותר את הבעיה על מרכיבה השונים ולספק פתרון מתאים. בין החומרים בהם התמקדנו היו חומרים מחקריים ועיוניים על קהילת יוצאי

³ ראה נספח 4 שאלון מידע

אתיופיה, על ארגוני המגזר השלישי, ועל הארגונים המשרתים את הקהילה. הנתונים עובדו ונכללו בפרק סקירת הספרות. במקביל, נערכה בדיקה מקיפה באינטרנט על מאגרי מידע ובספרות המקצועית על מאגרי מידע דיגיטאליים, בכדי להחליט כיצד להקים את מאגר המידע.

גיבוש רשימת הארגונים לוותה בלא מעט קשיים. בתחילה, פנינו למר יואל בלבצין מהמרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי באוניברסיטת בן-גוריון. בלבצין ערך בשנת 2007 מחקר על ארגוני מגזר שלישי הפועלים למען יהודי אתיופיה. במחקר מופו 268 ארגונים וקובצו פרטים כללים עליהם כמו: שם, כתובת, טלפון ומטרות העמותה בזמן הקמתה, עמותות שלהן סעיף 46, ועמותות המקבלות תמיכה מהמדינה. למרות שהבהרנו לבלבצין שאנו זקוקים למידע לצורך פרויקט בנסגרת האוניברסיטה העברית ולצורך מחקר נתבקשנו לשלם עבורו. היות ולא נמצא מקור מממן וכן הובהר לנו על ידי בלבצין עצמו שהמידע מעודכן רק עד לשנת 2007, החלטנו להסתדר ללא הרשימה האמורה.

מקורות המידע מהם קובצה רשימת הארגונים כללו: אתר קואליציית הארגונים למען יהודי אתיופיה, אתרי העמותות שתי"ל, האגודה הישראלית ושיתופים, חיפוש במאגרי מידע ומנועי חיפוש באינטרנט וממאגר המידע של רשם העמותות. ממאגר הרשם נדלו עמותות בהן מופיע השם אתיופיה בהטיות שונות. במהלך קיבוץ הרשימה נוכחנו כי לחלק מהעמותות אין לנו דוא"ל או פרטי התקשרות אחרים אלא רק כתובת דואר של המייסד/ רואה החשבון / עו"ד וכדו'. כמו כן, ממאגרי הנתונים שנסקרו לא היה ברור אם עמותה זו או אחרת פעילות.

הרשימה שכללה 76 ארגונים⁴ הועברה לטל האס לצורך המלצה על אנשי קשר. בתום כשבועיים נתבשרנו כי אין ביכולתו של טל לסייע. לדבריו, הוא נמצא בקשר רק עם חלק מהעמותות שהופיעו ברשימה שלנו וגם עם אלו, לא בטוח שהאנשים עימם הוא בקשר מתאימים. בעקבות תשובתו של טל חילקנו את רשימת הארגונים בין חברי הפרויקט, כל אחד החל לאתר פרטי התקשרות של חלק מהעמותות דרך האינטרנט ומדריכי טלפון דיגיטאליים. במקביל יצרנו קשר טלפוני עם עמותות אחרות בכדי לברר מיהו איש הקשר המתאים, עמו ניתן לשוחח ולהפנות אליו את שאלון הפרטים ודף הסבר על הפרויקט⁵ בפקס או בדוא"ל. במקביל נפגשנו עם לילך, רכזת אתר האינטרנט של האגודה לבחון כיצד יועלה מאגר הנתונים ופרטי הארגונים לאתר האגודה.

במהלך הפניות לארגונים היינו בקשר מתמיד עם טל האס ודני אדמסו מהאגודה. טל העביר אלינו פריטים מחקריים נוספים בעוד אנו מעדכנים את דני וטל על התקדמות הפרויקט. אט אט, נוכחנו בחוסר רצון לשיתוף פעולה מצד הארגונים. מחד, היו כאלה שכלל לא רצו להיכנס למאגר המידע ומאידך, היו כאלו שהשיבו בחיוב אך לא טרחו לשלוח בחזרה את השאלון המלא למרות פניות חוזרות ונשנות ורק ארגונים מעטים השיבו לנו את הטפסים. שוחחנו עם טל שהמליץ לא להזדהות בשם האגודה בשל חשש אפשרי של חלק הארגונים למסור את פרטיהם.

בשיחות נוספות שקיימנו באופן עצמאי ופרטי עם חברים בקהילת יוצאי אתיופיה על חוסר שיתוף הפעולה הם לא התפלאו. הם ציינו כי באופן בסיסי חברי הקהילה חוששים ממגעים עם אנשים מחוץ

⁴ ראה נספח 2 טבלת ארגונים
⁵ ראה נספח 3 דף הסבר על הפרויקט

לקהילה, על אחת כמה וכמה כאשר מבקשים מהם מידע על פעילותם. יתכן, כי חלקם חששו שהאגודה 'תגנוב' להם רעיון או פרויקט שהם מבצעים או מקורות למימון ויתכן שהם חששו שאנו 'נציגי ממסד' המבקשים להרע להם. מסיבות אלו קיבלנו את עצתו של טל להזדהות כסטודנטים ניטרליים למרות בעייתיות הנושא (הרחבה נוספת בנושא זה בפרק הדיון). בה בעת, הבנו מדני, מנכ"ל הארגון, כי תקציב להפקת חוברת שתכלול את מאגר המידע אינו קיים. החלטנו להתמקד באיתור הארגונים ובהקמת מאגר מידע דיגיטאלי.

למרות השינוי באופן ההזדהות שלנו מול הארגונים השונים קצב החזרת השאלונים נותר נמוך. ביום 24.6.09 התקיימה פגישה של צוות הפרויקט עם טל האס ודני אדמסו במשרדי האגודה. בפגישה הצגנו בפני אנשי האגודה את ההתקדמות בפרויקט וכמה שאלונים מלאים והעלנו לדיון שתי סוגיות: האחת, העדר מידע על פרטי התקשרות לחלק מהארגונים והשנייה, חוסר שיתוף הפעולה בו אנו נתקלים. דני הציע לפתוח בפנינו את ספר הטלפונים של האגודה בניסיון לסייע בפרטי התקשרות. נתבקשנו להגיע למשרד לצורך עיון בספר, ונאסר עלינו להוציא העתק ממנו החוצה. בניסיון לפתור את בעיית חוסר שיתוף הפעולה הוצע שנמלא את השאלונים לבד, ללא הארגונים מהמידע הנגיש לנו אודותם באינטרנט. ההצעה לא נתקבלה והוחלט כי נבצע פניות חוזרות בטלפון ובהם ננסה למלא בו במקום את הטופס עם נציג הארגון או שנפציר בו שוב למלא אותו בכוחות עצמו ולהשיבו אלינו מלא וכן סוכם כי טל האס, עובד הארגון ואיש הקשר שלנו, יסייע לתווך בינינו לבין ארגונים איתם יש לאגודה הישראלית קשר.

במהלך אותה הפגישה (24.6.09) לאחר עיון בדוגמאות השאלונים המלאים העלה דני אדמסו בעיה נוספת מצידו. לדבריו, המידע שכתבו הארגונים על עצמם אינו עולה בקנה אחד עם הידוע לו ולאגודה עליהם (מתוך היכרות עם הפעילות בשטח ומחקרים קודמים שערכה האגודה) והוא אינו מוכן לפרסמו באתר האגודה כמו שהוא. טענתו הייתה כי יש לו אחריות ומחייבות כלפי המעיינים במידע, והמידע צריך להיות נכון ואמין. לדבריו המידע אינו כזה, הארגונים הוסיפו תחומי פעילות ופרויקטים שהם כלל לא עוסקים בהם. הצעתו הייתה להוסיף לכל ארגון דף מידע נוסף שייכתב על ידינו ובו יוצג הארגון לאחר מחקר שלנו על פעילותו ממידע זמין אודותיו. לחילופין, הציע דני שהוא יערוך ויתקן את השאלונים שחוזרים מהארגונים.

בעצה אחת עם מנחת הפרויקט דר' עידית בליט-כהן מהאוניברסיטה העברית, הוחלט לא להיענות לבקשתו. תפקיד צוות הפרויקט איננו לבצע עבודת בילוש וחקר או צנזורה על הנכתב אלא להביאו כלשונו. ארגון שמפרסם מידע לא נכון אודותיו ועל פעילותו גורם נזק לעצמו. תשובתו של דני הייתה⁶ " הבעיה הזאת תמיד קיימת. אני לא רוצה לזרוק את העבודה שעשיתם ולכן אולי נכתוב לכך הקדמה שלנו ובכל זאת נפרסם...".

ביקור במשרדי האגודה מספר ימים לאחר מכן, הניב מספרי טלפון נוספים להתקשרות עם ארגונים וצוות הפרויקט המשיך בפניות חוזרות לארגונים לקבלת מידע בדרכים שצוינו. בשלב זה נעשה שימוש על ידינו בשמה של האגודה הישראלית וכן נעשו מספר פניות לארגונים על ידי טל האס עצמו. בעקבות

⁶ דוא"ל מיום 2.7.09 מאת דני אדמסו לעפרה גוטמן.

פעולות אלו החזירו לנו 6 ארגונים את דפי המידע, נוסף על 11 הארגונים שהחזירו לנו את דפי המידע כשלא הזדהינו בשמה של האגודה הישראלית.

במקביל, התחלנו בגיבוש רשימת נמענים⁷ של ארגונים ומוסדות מהמגזר הראשון והשלישי להעברת מכתב המבשר על הקמת מאגר המידע. ברשימת הנמענים נכללו בין השאר מחלקות יחסי ציבור ודוברות של ביטוח לאומי, משרד הרווחה, משרד הקליטה, אגפי רווחה בעיריות ומועצות נבחרות, החברה למתנ"סים וגופים אחרים הבאים במגע עם קהילת יוצאי אתיופיה. מטרת הפנייה הייתה לידע אותם על הקמת המאגר וכתובתו והפניית לקוחותיהם להשתמש בו. צוות הפרויקט ניסח מכתב פנייה רשמי בשם צוות הפרויקט והאגודה לאותם הארגונים.

ביום 10.8.09 התקיימה ישיבת סיום הפרויקט עם דני אדמסו וטל האס במשרדי האגודה. בישיבה נדונו מספר סוגיות ונתקבלו ההחלטות הנדרשות לסיומו של הפרויקט: הוחלט כיצד יועלה מאגר המידע לאתר האינטרנט של האגודה וסוכם כי העלאתו תחל ביום 17.8.09, לאחר מעבר אתר האגודה לשרת האינטרנט החדש. כפי שהוסכם בעבר, דני ינסח מכתב פותח למאגר ובו יצוין בין השאר כי המאגר מורכב ממידע שהעבירו הארגונים.

הצוות שלנו ינסח מצידו, פתיח למאגר⁸ בו יצוין כי המאגר נבנה במסגרת פרויקט של סטודנטים בתוכנית שוורץ מהאוניברסיטה העברית. במכתב ירשמו מטרת הפרויקט, מספר הארגונים אליהם פנינו, ומספר הארגונים שהסכימו לשתף פעולה. יינתן קרדיט לצוות הפרויקט ויוקצו מספר שורות לתיאור חברי הצוות. בנוסף, ינסח הצוות את מכתב הפניה לארגונים השותפים למאגר המודיע ויעדכם כי המאגר הושק דרך אתר האגודה הישראלית וכן, את מכתב הפניה לארגוני המגזר הראשון והשלישי שצוין מעלה. כל המכתבים יועברו בין שני הצדדים שהשתתפו בפגישה (אנחנו ואנשי הארגון) להערות הדדיות. שמות הארגונים שהיינו עימם בקשר וטרם החזירו את הטפסים הועברו לטל האס ביום 11.8.09. טל שוחח עם אנשים שהוא מכיר בארגונים אילו כדי לנסות ולקבל מהם את פרטיהם למאגר, בסיועו הועברו לנו 3 דפי מידע נוספים. סוכם כי על סמך הנתונים המחקריים שנאספו על ידי הצוות ייכתב המחקר המלווה כחלק מהדו"ח הסופי בפרוייקט, דו"ח זה. כמו כן סוכם כי טיוטת חלק הממצאים בדו"ח תועבר לטל להערות והארות בכדי לוודא שלא נפספס בעת ניתוח הממצאים והעלאת המסקנות תופעה קריטית כלשהי הקיימות בשדה הפעילות בתחום ארגוני יוצאי אתיופיה.

בסוף תהליך העבודה היו בידינו פרטיהם של 20 ארגונים. לילך מהאגודה הישראלית החלה להעלות את המידע לאתר בתאריך 25/8/09. לאחר שתסתיים העלאת החומרים לאתר יועברו מכתבי הפניה לארגוני המגזר הראשון והשלישי על השקת המאגר. בשל העיכוב בהעלאת המאגר לאתר האגודה התעכבנו בתהליך משלוח הפניות למוסדות ולארגונים והוא נעשה בעת כתיבת שורות אילו ולא התאפשר לנו להתייחס לסופו של התהליך במסגרת הדו"ח.

⁷ ראה נספח 8 טבלת ארגונים ומוסדות ליידוע על הקמת המאגר
⁸ ראה נספח 6 מכתב פותח למאגר המידע

3.3 שיטת העבודה בפרויקט

שיטת העבודה בפרויקט הייתה הקמת מאגר מידע דיגיטאלי באינטרנט, חופשי מתשלום (<http://ci.haifa.ac.il>) לשימושם של יוצאי אתיופיה בישראל וארגונים ממלכתיים ואחרים המספקים שירות לקהל זה. מאגר המידע מבוסס על נתונים שנאספו על פי פרמטרים ספציפיים המשתייכים לתחום מסוים (www.articles.co.il/article/28993). במקרה הנידון, התחום הוא ארגוני שירות והפרמטרים הוגדרו מראש בטופס 'פרטי ארגון'.

על חשיבות מאגרי מידע עמדנו בפרק הסקירה הספרותית. יתרונות מאגרי מידע חופשיים הם: שימוש חופשי ללא תשלום, אפשרות להצגה גראפית, להצגת תמונות וטבלאות להמחשה, כוללים נתונים לא פורמאליים, מאפשרים נגישות וחשיפה למידע שבעבר היה סמוי, אתרים אילו מתעדכנים ומאפשרים יצירת קשר עם מקורות מידע. נוסף, כי עד היום לא הקים אף גוף מאגר מידע כמו זה שהוקם על ידינו. באתר 'האגודה הישראלית' ובאתר 'קואליציית הארגונים למען יהודי אתיופיה', מצויים פרטים חלקיים על ארגונים הפועלים לשירות הקהילה.

על חשיבות מאגר מידע לארגוני המגזר השלישי ניתן ללמוד מיוזמת משרד המשפטים שחתם בחודש חוזה במרץ 2009 עם יד הנדיב וג'וינט ישראל, לפיתוח והקמת מאגר מידע ברשת האינטרנט על עמותות וחברות לתועלת הציבור בישראל. מטרת המאגר היא לאפשר לתורמים פוטנציאליים, למתנדבים ולציבור הרחב לקבל מידע אמין ומידי על העמותות והמלכ"רים בישראל.

מאגר המידע שלנו יופעל דרך אתר האגודה הישראלית. בדף הבית של האתר קיימת שורת קישורים על הארגון, כתבות, תוכניות וכדומה. לשורה זו יוכנס קישור חדש למאגר המידע. לחיצה על הקישור תעלה 5 קטגוריות של ארגונים לבחירה: חינוך, תרבות ומורשת, רווחה וקהילה, בריאות, סגור ומיזוי זכויות. לחיצה על אחד הקישורים תפתח מסך חדש ובו תקצירים על הארגונים הנמצאים בקטגוריה. התקציר יכלול את פרטי 'תעודת הזהות' של הארגון. המעוניינים בפרטים נוספים יקליקו על הארגון הספציפי ויגיעו לדף פרטי הארגון המלא. בנוסף יופיע קישור להורדת כל מאגר המידע בקובץ PDF.

דרך איסוף הנתונים למאגר נעשתה כאמור על סמך 'טופס פרטי ארגון' שמילאו הארגונים השונים. הטופס, הזהה במבנהו ופרטיו לכל ארגון, הוא שאלון חצי מובנה הכולל 4 חלקים. הראשון, תעודת הזהות של הארגון ובו שם הארגון וכתובתו, פרטי התקשורת, דוא"ל ואתר אינטרנט, שנת הקמה, פריסה, וסוג פעילות (סגור, חינוך וכד'). השני, פרטי מנכ"ל ויו"ר הארגון. השלישי, פרטים על פעילות הארגון ב-11 שאלות פתוחות וסגורות ובהם בין השאר מטרות ויעדי הארגון, קהל יעד (נוער, קשישים וכד'), שפת השירות, פרויקטים מיוחדים ומאפיינים ייחודיים. הרביעי, כולל תיאור פתוח של מהות הארגון ופעילותו.

בכדי לפנות לארגונים השונים נערך מיפוי ארגונים. המיפוי ביקש להעלות פרטים רק על ארגונים שהוקמו על ידי יוצאי אתיופיה או למענם ומציעים שירותים עבורם. ארגונים ממלכתיים ואחרים המבצעים פרויקטים עבור הקהילה כחלק מפעילותם הכוללת במגזר השלישי כמו הג'וינט, הפרויקט

הלאומי של משרד הקליטה או פרויקטים של ביטוח לאומי לא נכללו ברשימה. עבודת המיפוי נעשתה על סמך ידע מקדים על ארגונים או באמצעות מנועי חיפוש דיגיטאליים. בדיקה באגודה הישראלית ובקואליציית הארגונים העלתה כי רוב הארגונים למען יהודי אתיופיה, משלבים את המילה אתיופי/ם בהטיות שונות בשמם. כך, נערך חיפש מקיף ברשת האינטרנט ובמאגר הארגונים האינטרנטי של רשם העמותות.

פרק 4: תוצאות וממצאים

4.1 תרומת הפרויקט

פרויקט בניית מאגר המידע של ארגוני הקהילה האתיופית הוא פרויקט מורכב בעל תוצאות מגוונות. ברמה המיידית הצלחנו להגיע ל-20⁹ ארגונים וליצור מאגר מידע ראשוני שמכיל בתוכו את רוב הארגונים המרכזיים הפועלים כיום עבור יוצאי אתיופיה בארץ.

את תוצאות מאגר המידע ניתן לבחון בכמה רמות. ברמה הראשונה, תרומת הפרויקט היא לקהילה האתיופית. מאגר המידע יאפשר לכל אחד מבני הקהילה שנזקק לשירותים כלשהם לקבל מידע על השירותים הקיימים שמספקים הארגונים המרכזיים בקהילה האתיופית. הנתונים הם מעודכנים ומרוכזים במקום אחד באופן שיכול להקל על הנגישות לשירותים הקיימים. כיום לא קיים מאגר מידע מסודר ועדכני. מאגרים שקיימים כיום כגון זה שנמצא באתר קואליציית הארגונים של יוצאי אתיופיה אינו מספק אפשרות סבירה לפניה וליצירת תקשורת עם הארגונים, כפי שנוכחנו לדעת בעצמנו כשניסינו לפנות לאותם הארגונים.

רמה נוספת, היא תרומתו של הפרויקט לאגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה את התרומה ניתן לבחון בכמה מישורים. הראשון, הוא המישור המייצב את הארגון בקרב הקהילה האתיופית כארגון שמאפשר נגישות למידע משמעותי בתחומים שרלוונטיים לקהילה האתיופית. מיקום המאגר באתר האגודה הישראלית מאפשר מיתוג של הארגון כארגון שדואג לכל צרכיה של הקהילה האתיופית גם אם אינו יכול לעסוק בכל התחומים במישרין. היותו של המאגר ידידותי למשתמש ומעודכן ממצב את הארגון כארגון מקצועי שכדאי לפנות אליו ולהסתמך על שירותיו גם בנושאים אחרים בעתיד או לחלופין לחפש באתר שלו מידע גם בתחומים אחרים הקשורים לקהילה האתיופית.

מיתוג זה של האגודה הישראלית משמעותי לא רק בקרב בני הקהילה אלא גם מול ארגוני הקהילה האתיופית האחרים שפועלים בשטח. עובדת היותה של האגודה הישראלית הבית המארח של מאגר המידע מציבה את הארגון באופן רציני שמרכז בתוכו את רוב הפעילות המרכזית בתחום ארגוני הקהילה האתיופית, ארגון שחלק מהתעצמותו היא העובדה שהוא מהווה פתח ושער גם לשאר הארגונים עבור גורמים מחוץ לקהילה האתיופית.

תרומה נוספת של הפרויקט למעמדה של האגודה הישראלית היא מול גורמים במגזר הראשון וגורמים אחרים מחוץ לקהילה. אין ספק שאם כל אדם במגזר הראשון או השלישי יתרגל לחפש מידע על ארגונים של הקהילה האתיופית באתר של האגודה הישראלית ליהודי אתיופיה הוא ייתפס בעיניהם כארגון רציני גם בנושאים אחרים, בשיתופי פעולה וכדו'.

רמת תרומה נוספת של הפרויקט היא התרומה לארגונים שהסכימו להשתתף בפרויקט ולהעביר מידע למאגר המידע. למרות הקושי באיסוף המידע והחומר מארגונים של יוצאי אתיופיה אנו

⁹ ראה נספח 5 רשימת הארגונים המופיעים במאגר

מניחים כי ארגונים שהסכימו לשתף פעולה יצאו נשכרים. כיום, בעולם שבו יש תחרות בין ארגונים ובמיוחד תחרות על תרומות ותקציבים קיימת חשיבות לחשיפה גבוהה. ככל שהארגון נתפס כיותר מקצועי, וכארגון מרכזי בתחומו יש לכך השפעה על יכולותיו בגיוס כספים. הכלי המשמעותי ואחד הראשוניים שבו מחפשים ארגונים הוא ברשת האינטרנט. ארגונים רבים מנסים לדאוג לכמות גבוהה של אזכורים באינטרנט ומשתדלים לפעול לנגישות גבוהה עד כמה שניתן ולחשיפה גבוהה של פעילותם. אין ספק שהמצאות במאגר מידע עדכני ושמיש תסייע לחשיפה גבוהה יותר לארגונים הנמצאים בו. סביר להניח שהחשיפה הייתה חלק מהשיקולים של הארגונים להשתתף במאגר המידע, בידיעה שהמאגר יסייע להעלאת המודעות לארגונם. הראיה הטובה ביותר לכך היא העובדה שהארגונים ששיתפו פעולה הם ברובם הארגונים המרכזיים והמקצועיים ביותר הקיימים כיום בתחומם.

התרומה האחרונה של הפרויקט היא לגופים מקצועיים במגזר הראשון ולארגוני מגזר שלישי כפי שהוגדרה במטרותיו המקוריות של הפרויקט. במקרים רבים מגיעים עולי אתיופיה ללשכות הרווחה, לרשויות מקומיות, למשרדי ממשלה שונים ואפילו לארגוני מגזר שלישי גדולים בבקשות תמיכה או סיוע כלשהו. לא תמיד יש בידי העובדים במוסדות אלו את כל הכלים בכדי לסייע לבני הקהילה האתיופית. לעיתים קרובות המידע על סיוע שניתן דרך ארגוני המגזר השלישי לא קיים או קיים באופן חלקי במידע המצוי בידי עובדי רשויות המדינה. היכרות של עובדי המגזר הציבורי עם מאגר המידע של ארגונים של יוצאי אתיופיה יוכל להביא להרחבת הידע של העובדים בשירותים הציבוריים על כל הגורמים המטפלים בקהילה האתיופית ומתוך כך לסייע להם לתת לבני הקהילה שירות מלא ומקיף יותר. יתכן, כי במקרים מסוימים ההפניה לטיפול דרך ארגוני מגזר שלישי תוכל להקל על עומס העבודה של העובדים במגזר הראשון שמתקשים להתמודד עם כמות הפונים. כמו כן, המידע יוכל לסייע לעובדי המגזר הראשון להגיע לארגונים המתאימים במקרים שבהם קיים צורך בשיתופי פעולה מקומיים או רחבים או בחיפוש אחר ארגונים שיוכלו לתת שירותים נצרכים עבור מועצות מקומיות וכדו'.

4.2 ממצאים

הממצאים שעלו מדפי הפרופיל שאספנו מהארגונים הם רבים ומגוונים ונוגעים בתחומים שונים הכוללים את אופי הארגונים, תפקודם ותחומי פעילותם. חשוב לציין כי הממצאים אינם מייצגים את עשרות הארגונים המזוהים עם יוצאי אתיופיה הפועלים בארץ אלא רק את 20 הארגונים שהסכימו לשתף איתנו פעולה.

מתוך 20 ארגונים שמילאו את דפי הפרופיל, 12 ארגונים הינם ארגונים ותיקים שהוקמו במהלך שנות התשעים של המאה הקודמת ופועלים בתחומם מעל 10 שנים. ארגון אחד הוקם בשנת 2000, לפני כתשע שנים ו- 7 ארגונים הם ארגונים חדשים שהוקמו והחלו לפעול רק במהלך שש השנים האחרונות.

אזורי הפעילות של הארגונים כוללים 13 ארגונים ארציים שפועלים במספר מקומות ושבעה ארגונים מקומיים. מתוך הארגונים המקומיים ארבעה ארגונים פועלים באזור הצפון (חדרה

וצפונה), שני ארגונים פועלים באזור הדרום (יבנה ודרומה) וארגון אחד פועל באזור ירושלים ובית שמש. דרכי התקשורת ואפשרויות יצירת הקשר עם הארגונים שונות מארגון לארגון. מתוך כלל הארגונים רק 14 ארגונים מחזיקים אתר אינטרנט (מתוכם לארגון אחד יש אתר זמני). יוצא דופן מבחינת קושי ביצירת קשר מבין הארגונים שהשיבו לנו את דפי הפרופיל, היה ארגון אחד, שלא מחזיק כתובת מייל, כתובת למשלוח מכתבים ומספר טלפון קבוע אלא רק טלפון נייד של מתנדב בארגון. תופעת חוסר פרטי ההתקשרות הייתה נפוצה בארגונים רבים שלא השיבו לנו את דפי הפרופיל או שמראש לא הצלחנו ליצור איתם קשר.

בנוגע לקהל היעד, יותר ממחצית מהארגונים ציינו כי חלק או עיקר הפניה של הארגון הוא לקהל יעד של ילדים או נוער (11 ארגונים). 8 ארגונים ציינו כי קהל היעד שלהם כולל את כל בני הקהילה האתיופית, 5 ארגונים ציינו כי הורים ומשפחות הם חלק או עיקר קהל היעד שלהם. רק 4 ארגונים ציינו כי קהל היעד שלהם מתייחס באופן ספציפי לצעירים וסטודנטים ו-3 ארגונים ציינו את קהל היעד של קובעי המדיניות כחלק או עיקר מקהל היעד שלהם. רק שני ארגונים פונים לבוגרים כקהל יעד ספציפי וארגון אחד בלבד ציין כי הגיל הרך הוא חלק מקהל היעד שלו.

סוגי הפעילות שצינו הארגונים על עצמם הם מגוונים. מתוך 20 ארגונים, 17 ארגונים ציינו שהם עוסקים בתחומי החינוך או המנהיגות, 10 ארגונים ציינו שהם עוסקים בשמירה על זהות ומורשת של הקהילה האתיופית, 10 ארגונים ציינו כי הם עוסקים בשיפור מצוקה, רווחה או צמצום פערים חברתיים. רק 5 ארגונים ציינו כי הם עוסקים בסגור. שני ארגונים לא בחרו באחת מסוגי הפעילויות שהצענו והוסיפו סוגי פעילות שונים: ארגון אחד ציין את הפעילות בתחום קידום הבריאות וארגון נוסף ציין את נושא הדת. כשמשווים את תחומי העיסוק של הארגונים הותיקים מול הארגונים החדשים נראה כי אין הבדל משמעותי בתחום החינוך. כמעט כל הארגונים, ותיקים וחדשים, עוסקים בתחומי החינוך. ההבדל המשמעותי הוא בארגונים שצינו את העיסוק בסגור, כל חמשת הארגונים האלו הם ארגונים ותיקים יחסית, שהוקמו עד שנת 2000.

כשנתבקשו הארגונים לפרט באופן ספציפי את תחומי עיסוקם, ציינו 11 ארגונים שתחום העיסוק המרכזי שלהם מתמקד בחינוך, 6 ארגונים ציינו שתחום העיסוק שלהם הוא תרבות, שימור וטיפוח של מורשת יהדות אתיופיה. שלשה ארגונים ציינו כי העיסוק המרכזי שלהם הוא רווחה, 3 ארגונים ציינו כי הם מתמקדים במנהיגות, שני ארגונים ציינו כי תחום העיסוק שלהם מתמקד בקידום שילוב עולי אתיופיה בחברה הישראלית. ארגון אחד עוסק בסיוע משפטי, ארגון אחד ציין שעוסק באופן ישיר בנושא התעסוקה וארגון נוסף ציין שעוסק בסינגור בתחומי דיור, תרבות ותעסוקה. תחומים נוספים שהעלו ארגונים בודדים הם: מניעת אלימות, פיתוח הספורט, גרעיני התיישבות בשכונות וקידום בריאות.

ביחס לשיטות הפעולה של הארגונים ציינו 16 ארגונים שהם עוסקים בפעילויות שונות הנכנסות תחת הקטגוריה של מתן שירותים, מתוך אותם 16 ארגונים 14 ארגונים עוסקים בהפעלת תוכניות חינוכיות כשיטת פעולה מרכזית בארגון. רק 6 ארגונים אפיינו את שיטת הפעולה שלהם כשימוש בלובי ופניה לערכאות משפטיות.

המטרות המרכזיות שצינו ארגונים שונים היו מגוונות וניתן לחלקם למספר קטגוריות מרכזיות. 6 ארגונים ציינו מטרות בתחום החינוך, כגון: העצמה הורית בחינוך הילדים, צמצום נשירה מהמערכת הבית-ספרית והעלאת אחוזי הזכאות לבגרות, סיוע לימודי חברתי ורגשי לתלמידים, לאפשר לכל ילד וילדה יוצאי אתיופיה לממש את מלוא הפוטנציאל שלהם במערכת החינוך הישראלית וכדומה. 5 ארגונים ציינו מטרות בתחום שילוב יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית ושיפור איכות החיים של הקהילה, כגון: שילוב בחברה הישראלית בכל תחומי החיים, לפעול לקידומה של הקהילה בחברה ולטפל בבעיות היום יומיות במסגרת החינוך, חברה ותעסוקה, סינגור למען עלייתם של היהודים מאתיופיה וקליטתם בארץ וכדומה.

5 ארגונים ציינו מטרות בתחום המנהיגות והמצוינות, כגון: בניית קהילה תוססת בשכונה שמצמיחה דור חדש של מנהיגים מתוך חיזוק הזהות וחיבור לשורשים, בניית יכולות הקהילה תוך מאבק בעוולות חברתיות, חיזוק והעצמה של הקהילה האתיופית בחברה הישראלית באמצעות בנייה ופיתוח מנהיגות מקומית צעירה של יוצאי בני הקהילה, טיפוח וקידום מצוינות בקרב יוצאי אתיופיה בישראל וטיפוח מצוינות באתלטיקה.

3 ארגונים ציינו מטרות בתחום המורשת והתרבות האתיופית כגון: תכנון להקמת מרכז מורשת ליהדות אתיופיה, הפצת מידע על יהדות אתיופיה, טיפוח התרבות והאמנות, קיום פעילויות למען שימור המסורת האתיופית וטיפוחה בקרב הדור הצעיר, מתן מענה לצרכים הייחודיים של בני הקהילה במישורים התרבותי, חינוכי ורוחני. ארגון אחד ציין מטרות בתחום קידום הבריאות שמבקשות לקדם את בריאותם של יוצאי אתיופיה על ידי הגברת המודעות של העולים לזכויות בריאות ומימושם, הצפת הקשיים בניצול זכויות הבריאות לקובעי מדיניות ונותני שירותים ופיתוח משאבים כדי לשפר את הנגישות של יוצאי אתיופיה לשירותי בריאות ובכך לקדם את בריאותם ברמת הפרט והקהילה.

גם את היעדים שצינו הארגונים ניתן לחלק לקטגוריות דומות. 6 ארגונים ציינו יעדים בתחום החינוך, כגון: מניעת נשירה ושוטטות רחובות, הקניית הרגלי למידה, צמצום פערים לימודיים, טיפוח מעורבות ההורים, חיזוק הביטחון העצמי, יצירת מצב שבו הורים יובילו את ילדיהם בתחום החינוך, הפעלת תוכניות חינוכיות המלוות את בני הקהילה בכל שלבי החיים, צמצום פערים לימודיים והעלאת זכאות לבגרות בדגש לתעודת בגרות איכותית, סיוע לצעירים יוצאי אתיופיה לממש את הפוטנציאל הגלום בהם על ידי השלמת פערים בסביבתם התומכת, הקניית מיומנויות וכלים מעשיים ומעשירים לצעירים יוצאי אתיופיה, חיזוק וקידום ילדי הקהילה הלומדים בבתי-ספר יסודיים בחטיבות הביניים ובבתי-הספר התיכוניים, איתור ומניעה של נשירה גלויה וסמויה של בני נוער יוצאי אתיופיה, פיתוח והעשרת בני נוער יוצאי אתיופיה בחינוך הלא פורמאלי, סגירת פערים חינוכיים, ביצוע פעילויות לבני הנוער ולהורים שיעלו את רמת המודעות במסגרת הצבאית, החברתית והחינוכית, חיזוק הקשר בין הילדים להוריהם בתוך המשפחה ועידוד הורים למעורבות בחינוך ילדיהם.

4 ארגונים ציינו יעדים בתחום שילוב יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית ואיכות חיים כגון: פיתוח ויישום תוכניות חברתיות לקידום השתלבותם של בני נוער יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית, הסרת החסמים המונעים שילוב מטיב, שיפור איכות החיים של הקהילה, שילוב מלא של בני

הנוער האתיופים בקהילה, עליית כל היהודים שנשארו באתיופיה וקליטתם בארץ. 4 ארגונים ציינו יעדים בתחום מנהיגות ומצוינות כגון: קידום המצוינות בקרב צעירים יוצאי אתיופיה בישראל, הקמת גרעיניים קהילתיים של צעירים יוצאי הקהילה בישראל, הקמת גרעיניים קהילתיים בכל הישובים בהם יש ריכוז גבוה של יוצאי אתיופיה, פרסומים באליפויות ישראל וכדו'.

בתחום המורשת ציין ארגון אחד את היעד של הקמה והפעלה של מרכז מורשת ליהדות אתיופיה. בתחום הבריאות ציין הארגון היחיד העוסק בנושא את היעדים של הכשרת עתודת נאמני בריאות מקרב הקהילה, סינגור-בריאותי של צרכי הקהילה בפני מוסדות המדינה, הפצת מידע והקניית כלים בקהילה הכולל הקמת מסגרת ארגונית להנגשה לשונית-תרבותית של שירותי בריאות. בנוסף להנגשת שירותים בתחום הבריאות ציין ארגון נוסף יעד מרכזי של הנגשת שירותיו בתחום הסיוע המשפטי. כמו כן ארגון אחד ציין יעד בתחום הרווחה של מאבק בתופעות האלימות וההתמכרויות של בני נוער יוצאי אתיופיה.

לשאלה שנשאלו הארגונים לגבי שיתופי פעולה עם ארגונים אחרים, ציינו 8 ארגונים כי הם מקיימים יחסי שיתוף פעולה עם ארגונים אחרים של הקהילה האתיופית. 5 ארגונים ציינו כי הם חברים בנציגות הארגונים של יוצאי אתיופיה. 7 ארגונים ציינו כי הם מקיימים שיתופי פעולה עם ארגוני מגזר שלישי, שלא מתוך הקהילה האתיופית. מבין הארגונים ציינו גם 6 ארגונים שהם מקיימים שיתופי פעולה עם רשויות מקומיות ומשרדי ממשלה. שני ארגונים ציינו כי הם מקיימים שיתופי פעולה עם מוסדות אקדמיים ושני ארגונים לא ציינו שום שיתוף פעולה.

למרות שלא נשאלו על כך ישירות בחרו חלק מהארגונים להתייחס לנושא היחסים של הארגונים עם פרטים בחברה שאינם מהקהילה האתיופית. 4 ארגונים ציינו שרוב הפעילות נעשית בהתנדבות ומבוססת על מתנדבים מהקהילה האתיופית. ארגון אחד ציין שהוא הוקם ומנוהל על ידי בני הקהילה האתיופית. לעומתם ארגון אחד ציין כי פעילותו מורכבת מגרעינים של בני הקהילה וישראלים ותיקים יחד וארגון נוסף ציין כי הוא מפעיל מועדוניות משותפות לילדים אתיופים וקווקזים.

בנוגע לשפת השירות ציינו כל הארגונים כי הם נותנים שירות בעברית, רק 15 ארגונים ציינו כי הם נותנים שירות באמהרית. 7 ארגונים ציינו כי הם נותנים שירות באנגלית, מתוכם 5 ארגונים ארציים ושניים מקומיים. שני ארגונים ציינו כי הם נותנים שירות בטיגרית (ניב לשוני אמהרי). רוב הארגונים נותנים את שירותיהם בחינם, כך ציינו 10 ארגונים. כ-6 ארגונים נותנים חלק משירותיהם בחינם וחלק בתשלום או בתשלום סמלי. ארגון אחד ציין כי שירותיו ניתנים בתשלום ו-3 ארגונים לא מילאו סעיף זה.

ניתוח הממצאים יובא להלן בחלק השני של פרק הדיון.

5.1 ניתוח התהליך

תהליך העבודה בפרויקט תאם את שלבי העבודה המוצעים שהותוו על ידי מנחת הפרויקט. לאחר איתור הארגון המתאים, נערכה שיחה מקדימה עם המנכ"ל לתאום ציפיות ורעיונות הדדיים. בישיבת העבודה הראשונה שהתקיימה לאחר מכן הציג בפנינו המנכ"ל בעיות הנוגעות לקהילה, צרכים של הארגון ורעיונות לפרויקטים שהועלו בישיבת הצוות של הארגון. בישיבת הצוות הכין המנכ"ל את צוות העובדים לבואם של סטודנטים לעריכת פרויקט משותף וציין את המשמעויות לכך כמו, נוכחותנו במשרד וסיועם של חלק מהעובדים לעריכת הפרויקט. מתוך רשימת הבעיות שהוצגו הוחלט להתמקד בבעיה אחת, העדר מידע נגיש לקהילה על שירותים המיועדים עבורה על ידי הארגונים השונים הפועלים בתחום.

דיון מעמיק יותר בבעיה העלה, כי ישנם ארגונים רבים הפועלים למען יוצאי אתיופיה בישראל, חלקם מציעים פרויקטים דומים או זהים, הארגונים ופועלם אינו ידוע מספיק לחברי הקהילה, לחלק מהארגונים שמות דומים היוצרים בלבול בקרב חברי הקהילה, לא קיים מידע חופשי ונגיש על פעילות הארגונים ברשת האינטרנט או ברשויות השונות, לקהילה בעיות רבות הנובעות בין היתר מקשיי הקליטה בארץ- בעיות שפה, פער חברתי ותרבותי, פערים בהכנסה המשפחתית, קשיים במציאת עבודה, פערים בהשכלה ועוד. לחלק מהבעיות מספקים הארגונים מענה אך הוא אינו מוכר בקרב קהל היעד. את הבעיות האלה אמור היה מאגר המידע לפתור.

על חשיבות מטרת הפרויקט אנו למדים מהספרות העוסקת בתחום. בוסטין (2007), מציינת כי אופי המגע של עולה חדש עם השירותים החברתיים יכול לקבוע עד כמה יתחזק וירכוש כלים ואמצעים לתפקוד עצמאי ולהתמודדות טובה או לחילופין, ישקע ויתדרדר. עולים או מהגרים זקוקים תמיד לסיוע בהתארגנות, אם זה במציאת דיור ותעסוקה, ביצירת קשרים עם מוסדות וארגונים ואם ביצירה של רשת ביטחון חברתית. מינון הסיוע משתנה על פי המאפיינים והרקע האישיים, ואולם סיוע נדרש בכל מקרה. תהליך ההסתגלות לחברה חדשה כולל יצירת קשרים וביסוסם עם מוסדות וארגונים באמצעות משאבים אישיים וקבוצתיים בהעדרם, זקוקים מהגרים למקורות סיוע חיצוניים פורמאליים ובלתי פורמאליים.

תחילת העבודה על הפרויקט עצמו החלה כאמור בשני מהלכים. האחד, מיפוי ארגונים הפועלים בתחום וגיבוש רשימת ארגונים רלוונטיים ופרטי התקשרות עימם והשני, הכנת דף פרטי ארגון למילוי על ידי הארגונים. בנקודה זו לא הערכנו ולא יכולנו להעריך מהמידע שהיה בידנו, שניתקל בשתי בעיות מרכזיות: הראשונה, קושי לאתר פרטים על ארגונים רלוונטיים והשנייה, כלל לא העלנו בדעתנו שניתקל בהתנגדויות והעדר שיתוף הפעולה מצד הארגונים למילוי דף הפרטים. במידה ודברים אילו היו ידועים לנו מראש היינו מנהלים את הפרויקט בצורה שונה לחלוטין (ראה דיון בנקודה זו בהמשך).

ארגונים רבים העוסקים בתחומים הקשורים לקהילה האתיופית כלל לא נמצאו בחיפושים השונים שערכנו דרך רשם העמותות, מנועי חיפוש באינטרנט ועמותות העוסקות בתחום כמו,

שתי"ל, שיתופים, האגודה הישראלית, וקואליציית הארגונים. מבין אילו שנמצאו, לחלק היו פרטי התקשרות (טלפון או דוא"ל) ולחלק לא. המסקנה הראשונה המתבקשת היא בהוכחת נחיצות הפרויקט והקמת מאגר מידע זמין. אנחנו, כבעלי ניסיון בתחום הקדשנו זמן רב לאיתור הארגונים ופרטי התקשרות עימם ובחלק מהמקרים כשלנו. קל וחומר שבני הקהילה יכשלו באותו המקום. הסתבר כי חלק מהארגונים 'נחבאים אל הכלים' ונסתרים מעיני לקוחותיהם, והשואל ישאל, עבור מי הם קיימים, מהי הצדקת קיומם באם לא ניתן בדרכים פשוטות להגיע אליהם. יתרה מכך, גם לאגודה הישראלית ולקואליציית הארגונים למען יהודי אתיופיה, כארגונים מובילים בתחום לא היו פרטים על לא מעט ארגונים.

מסקנה נרחבת יותר בעניין ניתן לומר על כלל המגזר השלישי. במגזר מצויים אלפי ארגונים העוסקים במגוון תחומים כפי שהוצג בפרק סקירת הספרות. במידה והתנהלותם דומה להתנהלות הארגונים הפועלים למען יוצאי אתיופיה, נשאל, האם הם נגישים לחברה הישראלית? האם ניתן לאתר את פרטיהם ופועלם באינטרנט או בדרך אחרת? האם הם טורחים לפרסם או לשווק עצמם במדיומים שונים? האם מוסדות ממשלתיים מודעים לקיומם ופועלם? באם התשובה לשאלות אלו שלילית, כיצד מגיעים אליהם לקוחותיהם? ומה הטעם בקיום ארגוני המגזר והמגזר כולו אם קהל היעד לא מודע לפעילות שנעשית?

נדמה כי התשובה לשאלה אינה חד משמעית ודורשת מחקר מעמיק, החורג מתחום עבודה זו. נזכיר, כי בפרק סקירת הספרות המתייחסת למאגרי מידע ציינו כי במרץ 2009 התקיים במשרד המשפטים טקס לחתימת חוזה בין משרד המשפטים, יד הנדיב וגיוינט ישראל, לפיתוח והקמת מאגר מידע ברשת האינטרנט על עמותות וחברות לתועלת הציבור בישראל. הוחלט, שמטרת המאגר היא לאפשר לציבור הרחב לקבל מידע אמין וזמין לגבי העמותות והמלכ"רים בישראל. מדברים אילו ניתן ללמוד כי מידע זה אינו קיים או קיים באופן חלקי, מה שמאשש את הסברה כי נגישות ארגוני המגזר בישראל לוקה. חיזוק נוסף לדברים אילו בהחלטה קודמת לזו שצוינה, להקים מאגר מידע על ארגונים המספקים שירות לבעלי מוגבלויות בישראל.

הבעיה השנייה שצוינה נגעה להתנגדויות, חשדנות וחוסר שיתוף הפעולה מצד הארגונים למלא את דף הפרטים. גם במקרה זה המסקנה הישירה אינה חיובית. עמותות ומלכ"רים בישראל מחויבים על פי חוק העמותות לשקיפות מלאה של פעילותם לרבות סוגיות רגישות כמו מקורות ההכנסה והוצאות הארגון.

במקרה שלנו, הבקשה הייתה פשוטה וצנועה, לקבל פרטים מזהים, פרטי התקשרות, מאפיינים ופעילות שמפעיל הארגון. למרות הסברים מפורטים על מטרת השאלון ומאגר המידע נתקלנו לא פעם בהתנגדות. יתרה מכך, גם כאשר הזדהינו כסטודנטים באוניברסיטה העברית ולא כנציגי האגודה הישראלית, ההתייחסות השתנתה באופן מינורי. עצם שינוי דרך ההזדהות לא הייתה לרוחנו ונעשתה בליט ברירה. לקראת תום הפרויקט, גם כאשר טל האס מהאגודה החל לפנות באופן אישי לחלק מהארגונים אותם הוא מכיר באופן אישי, לא כולם השיבו את דפי המידע.

במקרה הטוב, המסקנה היא שאותם הארגונים לא השכילו להבין או לא רצו להבין את התועלת שתצמח להם משיתוף הפעולה, פרסום 'חינם', המגביר את החשיפה 'והנראות' של הארגון ומסייע במיתוגו בקרב הלקוחות. נראות שהיא כה חיונית לארגוני המגזר השלישי.

במקרה הרע, יתכן כי התנהלות הארגונים כלפינו מאפיינת גם את מגעיהם עם הלקוחות. במידה ואלו הם פני הדברים, ניתן להבין מדוע ארגונים אלו אינם מוכרים וידועים ללקוחות. בדיקות לא אמפיריות שערכנו עם יוצאי אתיופיה באוניברסיטה העברית העלו תמונה עגומה. רוב הנשאלים הכירו מעט מאוד עמותות, והסתייעו במעט מאוד מהן.

במקרה החמור יותר, המסקנה היא כי אותם הארגונים שסירבו לשתף פעולה ולמסור מידע על פעילותם עברו על חוק העמותות בתחום השקיפות הארגונית ושקיפות המידע. במקרה שכזה נשאל האם ישנה בקרה ופיקוח על פעילות העמותות שהן גופים ציבוריים ומלכ"רים ולא עסקים פרטיים? חברה פרטית במגזר העסקי יכולה לסרב למסור מידע על פעילותה מחשש לריגול תעשייתי או מכל סיבה אחרת. אך, חברה ציבורית במגזר העסקי, מחויבת למסור דין וחשבון למשקיעיה, חבריה ולציבור הרחב, ולכן, קל וחומר שמדובר בחברה לתועלת הציבור או בעמותה.

המסקנות הנוספות לגבי הפרויקט שעולות מהדיון עד כה: יש לחשוב כיצד לפנות לארגונים לבקשת מידע מבלי לעורר התנגדות עקב איום כלשהו על קיומם או פעילותם ולעודדם לשיתוף פעולה. יתכן, כי טוב יותר יהיה לפעול בצורה הפוכה, להקים פלטפורמה של מאגר מידע ולהזמין ארגונים להצטרף אליו.

המסקנות הנרחבות יותר על המגזר השלישי: על רשם העמותות לפרסם מידע אודות עמותות בצורה מפורטת יותר ולא להסתפק רק בשם וכתובת, ולאפשר חיפוש עמותות בחתכים שונים. על ארגוני המגזר השלישי ליזום ולפתח מאגרי מידע חכמים, ללא תשלום על הארגונים לפי חלוקות משנה וחתכים שונים. מאגר שכזה יחשוף לציבור מידע ויאפשר למעוניין בכך למצוא ארגון ספציפי שיכול לסייע לו בבעיה ממוקדת כמו: סיוע וייעוץ משפטי חינם מול הרשויות, תמיכה נפשית לגברים מוכים או סיוע לגיוס משאבים לניתוח מיוחד בחו"ל.

המשכו של הפרויקט היה בפניות חוזרות ונשנות לארגונים להחזיר את דפי המידע. במקביל, התחלנו בהכנות להעלות את מאגר המידע לאתר האגודה. ההכנות כללו, שיחות עם מנהלת אתר האינטרנט של האגודה על אופן העלאת המידע, הכנת השאלונים למאגר, סיווג הארגונים לפי קטגוריות (כמו עמותות בתחום החינוך, הדיור הסגור) וניסוח מכתבים שונים שנועדו לבשר על השקת המאגר הן לארגונים השותפים בו, והן לרשויות ולארגונים במגזר הראשון והשלישי.

באחת הישיבות שקיימנו בנידון בהשתתפות טל האס ודני אדמסו מהאגודה הוצגו דפי מידע שחזרו מהארגונים. מקריאת הדפים העלה דני בעיה חדשה. לדבריו, חלק מהארגונים סיוגו עצמם בקטגוריות לא להם כמו סגור או שתדלנות. יתרה מכך, חלק ציינו שהם מפעילים פרויקטים ייחודיים והסתבר שגם אחרים מפעילים אותו פרויקט או שהם עצמם כלל לא מבצעים פרויקט זה (ראה דיון בנושא בהמשך תחת אירוע קריטי).

הסיווג הלא מדויק יצר בעיה כפולה. ראשית, קשה היה לנו להחליט תחת איזו קטגוריה לסווג אותם במאגר. שנית, אנחנו עשויים לפרסם מידע לא נכון. אותה הבעיה הייתה גם לגבי פרויקטים שהארגונים ציינו שהם מבצעים ודני טען שהם אינם מבצעים אותם, על סמך הידוע לו. מספר הסברים יכולים להיות לסיווג הלא נכון ולרישום פרויקטים לא נכון, חוסר הבנה של המינוחים המקצועיים בסיווג (סנגור, לוביזם) או שבשוגג לא נמחקו סיווגים לא רלוונטיים; רצון לפאר את הארגון מעל למידותיו; להתחרות בארגונים אחרים במאגר; לזכות ביותר משאבים ותרומות.

מספר מסקנות עולות במידה והסיווג הלא נכון התרחש עקב חוסר הבנת המינוחים המקצועיים. ראשית, בחלק מהעמותות עובדים ומנהלים שהעברית עדין אינה שגורה בפהם. שנית, בחלק מהעמותות אין אנשי מקצוע מיומנים, מה שיכול אולי להעיד על עצם התנהלותם. שלישית, ראוי להעביר שאלון, גם עם הוא פשוט וקל, לפיילוט ראשוני בין כמה ארגונים ולבצע תיקוני ניסוח נדרשים. השאלון אותו בנינו הועבר לעיון והערות לאגודה הישראלית ולא לעמותות נוספות.

בהתייחס לציון פרויקטים לא מדויק נאמר, יתכן והמידע שבידי דני אינו מדויק. במידה ודני צדק, התפארות של ארגון בפרויקטים לא לו, מעידה על אמינותו הלוקה בחסר של אותו הארגון. המסקנה תהה כי פעילות אותו הארגון דלה והוא מנסה לעבות אותה. מסקנה נוספת נרחבת יותר היא כי יש לקרוא בעין בוחנת וביקורתית מידע שמפרסמים ארגוני המגזר השלישי על עצמם ולאמת את המידע בפניה אישית אליהם.

סופו של הפרויקט היה בישיבת סיכום וסיום הפרויקט עם דני אדמסו וטל האס האגודה הישראלית. במקביל, החלה לילך בהעלאת מאגר המידע ובו 20 ארגונים¹⁰ לאתר האינטרנט של האגודה הישראלית. בהמשך, יועברו מכתבי הפניה למוסדות ממשלתיים ולארגוני המגזר השלישי¹¹ המבשרים על השקת המאגר. לצערנו, עקב עיקובים בלתי צפויים בהעלאת מאגר המידע לאוויר עוקב תהליך משלוח הפניות למוסדות ולארגונים והוא נעשה בעת כתיבת שורות אילו. לכן, נבצר מאיתנו להתייחס לתהליך משלוח הפניות ותגובת ארגוני המגזר והארגונים הממשלתיים לפרויקט.

אירוע קריטי במהלך העבודה

האירוע הקריטי במהלך הפרויקט ארע לפני סופו. אין מדובר על אירוע חיצוני שיכל להשפיע על מהלך הפרויקט אלה על סירובו של דני אדמסו מנכ"ל האגודה להעלות את פרטי הארגונים כפי שנשמו על ידם, למאגר המידע. כפי שתואר בפרק מהלך הפרויקט ובדיון, בישיבה בה נחשפו בפני דני וטל האס טפסים מלאים שחזרו מהארגונים השונים, ציין דני כי אין הלימה בין מה שכתבו חלק מהארגונים על עצמם לבין הידוע לו על פעילותם ממקורות שונים. דני ציין כי יש לו אחריות ומחויבות לפונים ולמעיינים באתר למידע אותו הוא מפרסם. מידע לא אמין או לא מדויק פוגע בראש ובראשונה באמינות האגודה בפני לקוחותיה. דני ביקש לבחון את דפי הארגונים ולתקנם

¹⁰ ראה נספח 5 רשימת הארגונים במאגר המידע

¹¹ ראה נספח 7 מכתב הפניה למוסדות וארגונים המבשר על מאגר המידע החדש

טרם העלתם לאתר האגודה או לצרף לכל ארגון דף פותח בו תהה 'תעודת זהות' של הארגון על סמך חקר שלנו את פעילותו. כבר בנקודה זו ציינו כי יש לנו בעיה אתית לקבל את דבריו.

בשלב זה היה ברור כי במידה ודני יעמוד על שלו, המאגר לא יעלה לאוויר דרך האגודה וכל העבודה שנעשתה כמו גם הפרויקט עלולים לרדת לטמיון. במידה ואלו היו פני הדברים יכולנו לנקוט באחד מהצעדים הבאים: להעלות את המידע באתר עצמאי או דרך עמותה אחרת כמו קואליציית הארגונים או לפנות עם המאגר למשרד הקליטה/חינוך בהצעה לפרסמו דרכם.

הסירוב שלנו לקבל את דברי דני נעשה ממספר מניעים, לא מונינו ולא מיננו עצמנו להיות צנזור של הארגונים. ארגון שמפרסם דברים לא לו רק פוגע באמינותו הציבורית שכן דברי הגוזמה יתגלו. בנוסף, במטרת הפרויקט לא ביקשנו לעצמנו עבודת בילוש אחר ארגונים ומעשיהם. באם הינו מצנזרים או מתקנים את המידע שנמסר או מוסיפים דף הערות עצמאי, יכלו הארגונים לבקש להסירם ממאגר המידע. במקרה שכזה, אמינותנו מול הארגונים הייתה נפגמת לעתיד בכל מגעינו איתם, והמאגר והפרויקט יכלו לרדת לטמיון.

לאחר התייעצות עם מנחת הפרויקט דר' עידית בליט-כהן השבנו לדני תשובה שלילית לבקשתו תוך ציון הנימוקים להחלטה. לשמחתנו, דני הבין לדברינו וקיבל אותם. בסוף האירוע סוכס כי יצורף דף פותח למאגר אשר יתייחס לכלל הארגונים ולא לארגון מסוים, בו יובהר למשתמשים כי המידע אודות כל ארגון ניתן על ידו ובאחריותו הבלעדית.

5.2 הערכת הפרויקט

בבואנו לבחון את הערכת הפרויקט עצמו בחנו אותו מול המטרות והיעדים אותם הצבנו בתחילת הפרויקט. פרויקט בניית מאגר המידע אותו ניסינו להקים נבע מניסיון שלנו לתת מענה לבעיית הנגישות של יוצאי אתיופיה, ארגונים ומוסדות המדינה בכל מה שקשור לארגונים של יוצאי אתיופיה והשירות אותו הם מספקים. הניסיון שלנו לפתור את הבעיה לווה בקשיים רבים אותם ניתחנו בתת הפרק הקודם. קשיים אלו הביאו לכך שמטרת הפרויקט התממשה, אך באופן חלקי בלבד.

אמנם הארגונים ששיתפו פעולה מילאו את הפרטים ואפילו הצלחנו ברגע האחרון לעמוד ביעד הראשוני שהצבנו והוא להשיג מידע של כ-20 ארגונים ולהציגם באתר לכל דורש. אך לפי מחקרו של בלבצין (2008) קיימים יותר ממאתיים ארגונים של יוצאי אתיופיה ולכן המידע שיש בידינו על ארגונים של יוצאי אתיופיה הוא מצומצם מאוד ביחס להיצע הארגונים הקיים בפועל.

עם זאת מצוין בלבצין (2008) כי הארגונים הארציים של יוצאי אתיופיה הם מועטים מאוד, כ-17 ארגונים בסה"כ. בנוגע לארגונים הארציים והמשמעותיים ניתן לומר שהצלחנו להגיע לרובם ולהכניס את פרטיהם למאגר המידע שבנינו.

למרות הצלחתנו החלקית באיסוף מידע על ארגונים של יוצאי אתיופיה דווקא הקשיים המרובים בהם נתקלנו מעידים על הצורך המהותי בפרויקט עצמו. רוב הארגונים הקיימים כיום אינם נגישים, ואם אינם נגישים לנו, סטודנטים שעשו מאמצים כבירים כדי לאתר אותם ייתכן ואינם נגישים גם לקהל היעד שלהם. זיהוי הבעיה שנעשה על ידי אנשי האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה מתוך הבנה כי קיימת בעיה של מחסור במידע עדכני, מרוכז, זמין ומהימן על ארגונים אלה, היה זיהוי מדויק שהעיד על בעיה אמיתית ועמוקה בשטח.

גם הזיהוי שעשינו אנחנו, קבוצת הסטודנטים, לגבי חוסר ההיכרות של המגזר הראשון היה זיהוי נכון כפי שעלה מהממצאים וכפי שהכרנו אנו מניסיון העבר שלנו במסגרות אחרות בהם פעלנו. אנו מקווים כי עובדי המגזר הראשון שיקבלו לידיהם את המידע על מאגר המידע יוכלו לעשות בו שימוש.

מטרה נלווית למטרה המרכזית שהוצעה לנו כמטרה נוספת לאחר תחילת העבודה על מאגר המידע בידי טל האס מהאגודה הישראלית הייתה לנסות לבדוק בעזרת ניתוח דפי הפרופיל האם קיימת הלימה בין האתגרים העומדים מול הקהילה האתיופית בישראל לבין פעילותם של הארגונים הפועלים בתחום. גם כאן לא ניתן לומר כי הממצאים שבידינו מספיקים כדי לאפיין את פעילות הארגונים בשטח אך ניתן לומר שהצלחנו לראות מגמה כלשהי בנוגע לתחום העיסוק ושיטות הפעולה בהרבה מהארגונים המרכזיים והדגש שמשקיעים הארגונים של יוצאי אתיופיה בתחום החינוך גם על חשבון תחומים אחרים.

כשבוחנים את הפרויקט לעומת המשאבים ניתן לומר שלא היו משאבים מספיקים לקיומו של הפרויקט. המשאב העיקרי שהיה חסר לנו עקב השתלשלות האירועים שלא באשמתנו הוא הזמן. לצערנו, התחלנו את הפרויקט בשלב מאוחר יחסית בשנה ולקח לנו זמן רב ללמוד על ארגוני הקהילה האתיופית, על מאפייניהם התרבותיים, על מערכת יחסי הכוחות ועל צורת ההתנהלות של אותם ארגונים. סביר להניח כי היינו מצליחים עם תוספת זמן להגדיל את כמות הארגונים שהשתתפו במאגר המידע. ניתוח תהליך העבודה שנעשה במסגרת החלק הקודם של הדיון והבעיות שהתגלו בפועל גם הם תוצר של מחסור בזמן וגם במקרה זה אנחנו מאמינים כי משאב הזמן יכול היה לסייע בידינו להצליח יותר. הנקודה האחרונה שנפגעה בשל המחסור בזמן היא ההתעכבות שלנו בשליחת המכתבים לארגוני המגזר הראשון באופן שלא אפשר לנו לבחון את הנושא יותר לעומק.

משאב נוסף שהיה חסר לנו היה תקציב. חוסר התקציב מנע מאיתנו לקנות מהחוקר יואל בלבצין את רשימת הארגונים של יוצאי אתיופיה שאסף ונאלצנו להקדיש זמן רב לנסות ולבנות רשימה משלנו שכללה הרבה פחות ארגונים מאלו המצוינים במחקרו. המחסור בתקציב גם מנע מאיתנו להוציא את מאגר המידע בחוברת מודפסת כפי שקיוונו בהתחלה. במקרה זה ייתכן כי אם היה ברשותנו עוד זמן היינו יכולים לנסות ולגייס את הסכום הדרוש להוצאת חוברת זו.

משאב אחרון שהיה חסר לנו היה אותו המידע התרבותי המאפיין את הקהילה והנחיה מפורטת יותר כיצד לפנות לארגונים כבר בשלב ראשון. הידע הזה היה חסר לנו ונבע מכך שאנשי הקשר

בארגון האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה לא היו מודעים למחסור במידע שקיים אצלנו ואנו לא היינו מודעים למידע המצוי בידי הארגון ולא דרשנו הכוונה משמעותית יותר.

במסגרת הזמן, התקציב והמגבלות התרבותיות שהיו לנו, אנו מאמינים כי עשינו את מרב המאמצים כדי להביא להצלחתו המרבית של הפרויקט, אך אין ספק שיעילות הפרויקט הייתה גבוהה יותר אילו היו לנו את כל המשאבים הנ"ל.

גישה אפשרית אחרת לביצוע הפרויקט בדיעבד.

בדיעבד, יכולנו לבצע את אותו הפרויקט אך לשלב דרכי עבודה נוספות וחליפיות.

1. לרכוש את רשימת הארגונים שהוכנה על ידי אדון בלבצין מהמרכז לחקר המגזר השלישי במקום למפות את הארגונים ולהכין רשימה לבד.
2. לפנות לרשם העמותות ולבקש לעיין בתשלום בכל התיקים של העמותות למען יוצאי אתיופיה, ולדלות מהתיקים את הפרטים הנדרשים. הרשם גובה תשלום על הוצאה לעיון של כל תיק ותיק, כמות התיקים שניתן להוציא בביקור אחד מוגבלת.
3. בעבור שתי הצעות הראשונות, לגייס משאבים כספיים.
4. לפנות למשרד הקליטה ומשרד ראש הממשלה ולבקש רשימת ארגונים עמם הם פועלים ולכלול רק אותם במאגר.
5. לדלות פרטים על הארגונים בכוחות עצמנו ממאגרי מידע כתובים ודיגיטאליים בהם מפרסם הארגון את עצמו. על סמך פרטים אילו למלא את דף הפרטים לבד ולבנות את מאגר המידע. היות והמידע מפורסם על ידי הארגון, יכולנו לבחור להציג או שלא להציג את המידע בפני כל ארגון טרם העלתו לרשת לתיקונים והערות.
6. לבקש מקואליציית הארגונים למען יוצאי אתיופיה לפנות לכל הארגונים למילוי דף הפרטים.
7. לבקש מקואליציית הארגונים פרטים על הארגונים השונים.
8. להוציא 'קול קורא' לארגונים באינטרנט, בדוא"ל ובדרכים אחרות, המזמין את המעוניינים לפנות אילנו למסירת פרטים על הארגון להקמת מאגר המידע.
9. לבקש מהאגודה הישראלית או מקואליציית הארגונים לבצע את התקשרות ראשונית עם הארגונים למציאת איש הקשר המתאים ולהכנת הקרקע לשיתוף פעולה מצידם.

גישה אפשרית אחרת לפתרון הבעיה

הבעיה הוגדרה- העדר מידע נגיש. ישנם ארגונים רבים המספקים מגוון שירותים ליוצאי אתיופיה בישראל אך, המידע אודותם אינו נגיש וזמין. המידע אינו נגיש לחברי הקהילה ולארגוני המגזר הראשון והשלישי כאחד. דרך הפעולה שנבחרה על ידינו הייתה להקים מאגר מידע דיגיטאלי שירכז פרטים על הארגונים השונים וימצא כמאגר חופשי ברשת האינטרנט דרך אתר האגודה הישראלית. יכולנו להחליט ולבחור בדרכים אחרות לפתרון הבעיה:

1. להדפיס חוברת מידע בה ירוכזו פרטי הארגונים השונים ולשים אותה לחלוקה חופשית בריכוזים של הקהילה. לחילופין, לבצע שיתוף פעולה עם משרד הקליטה או משרד ראש הממשלה במסגרת הפרויקט הלאומי למען יוצאי אתיופיה, לקבלת המשאבים הנדרשים לשליחת החוברת לביתה של כל משפחה יוצאת אתיופיה.
2. להקים אתר אינטרנט עצמאי ודרכו להעלות את מאגר המידע.
3. דרך אתר האגודה הישראלית, אתר קואליציית הארגונים האתיופיים, אתר אינטרנט עצמאי- ריכוז פרטים בסיסיים על כל ארגון וקישור לאתרו באינטרנט.
4. הוצאת דף מידע על הארגונים השונים, פרטים בסיסיים ודרכי התקשרות. את דף המידע יכולנו לשווק במגוון דרכים בו זמנית; לתלות ולהניח לחלוקה חופשית בריכוזים של הקהילה, לשלוח לביתה של כל משפחה, לפרסם דרך עיתונים ומגאזינים של הקהילה.

5.3 משמעויות העולות מן הממצאים

מניתוח הממצאים ניתן להצביע על מספר נקודות משמעותיות שיש להרחיב עליהן את הדיון. הנקודה המשמעותית הראשונה היא הפער בין הארגונים הארציים לבין הארגונים המקומיים. מתוך 20 ארגונים 13 ארגונים הם ארגונים ארציים ו-7 ארגונים מקומיים. נתון זה עומד בסתירה למחקר שערך בלבצין (2008) על ארגונים של יוצאי אתיופיה לפיו עד לתחילת שנת 2007 היו רשומים 263 ארגונים של יוצאי אתיופיה או שמטרתם לסייע לבני הקהילה. מתוך ארגונים אלו, רק כ-17 הם ארגונים ארציים (הפועלים ביותר משתי ערים ורשויות), ומתוכם עוד פחות פועלים ביותר מארבע ערים ורשויות. הרוב המכריע הן עמותות והתארגנויות מקומיות שנועדו לטפל בבעיה מקומית ולעיתים חד-פעמית, כגון בניית בית-כנסת, מועדון שכונתי וכיוצא בזה. המדגם שיצא לנו אינו מייצג אם כן את המציאות בשטח.

מגמה נוספת שעולה ממסד הנתונים של בלבצין (2008) היא התכנסותם של אותם הארגונים למרכז הארץ. מתוך 14 ארגונים שפועלים בתל אביב הוקמו 7 ב-5 השנים האחרונות ומתוך 20 שפועלים בירושלים הוקמו 8 ב-5 השנים האחרונות. מגמה זו דווקא תואמת את מה שקיבלנו מדפי הפרופיל על פיהם יש מיעוט יחסי של ארגונים באזור הפריפריה.

יתכן כי הסיבה להבדלים בין המשתתפים במאגר המידע שלנו לבין המציאות בשטח תלויה במקצועיותם של הארגונים הארציים. ארגונים שהצליחו לבסס את מעמדם ולפעול כארגונים ארציים הם הארגונים המקצועיים יותר. את מקצועיותם ניתן לראות גם בדרכי התקשורת המפותחות יותר מאשר בארגונים המקומיים, בהקשר זה חשוב לציין כי לרוב הארגונים המקומיים לא הצלחנו לפנות כי לא היו מצאנו דרכי התקשורת עימם. מדד נוסף למקצועיות הארגונים הארציים הוא שפת השרות, מתוך 7 ארגונים שסימנו כי הם נותנים שרות באנגלית 5 ארגונים הם ארגונים ארציים. סימון השפה האנגלית אינו מראה בהכרח על נתינת שרות בשפה האנגלית לקהל היעד של הארגון שלרוב לא דובר אנגלית אך מעיד על מודעות ליחסי ציבור ולתורמים פוטנציאליים.

הבדל נוסף בין חלק מהארגונים המקומיים לארציים מתבטא גם בכוח האדם ובאופי הפעילות בארגון. בדפי הפרופיל ציינו מספר ארגונים מקומיים כי אין בכלל צוות בשכר בארגון וכולו פועל על מתנדבים בניגוד לרוב הארגונים הארציים שמפעילים כוח אדם בשכר.

הנקודה המשמעותית השנייה העולה מהממצאים נוגעת לתחומי הפעילות. רוב מוחלט של הארגונים עוסק בחינוך ומנהיגות וכ-75% מהארגונים שהשתתפו בפרויקט מפעילים תוכניות חינוכיות כלשהן. ממצאים אלו חריגים בהרבה מהממצאים באוכלוסייה הכללית בה אחוז הארגונים העוסק בחינוך עומד על 17% בלבד (אלון וגדרון, 2007). המטרות שהציבו הארגונים השונים בתחום החינוך כוללות העצמה הורית בחינוך ילדיהם, צמצום נשירה ממערכת הבית ספרית והעלאת אחוז הזכאות לבגרות, סיוע לימודי חברתי ורגשי לתלמידים, לאפשר לכל ילד וילדה יוצאי אתיופיה לממש את מלוא הפוטנציאל שלהם במערכת החינוך הישראלית וכדו'. מטרות אלו תואמות את הצרכים של הקהילה האתיופית בתחום החינוך על פיהם רמת הציונים של תלמידים ממוצא אתיופי נמוכה יותר מזו של האוכלוסייה הכללית. (קמחי, בן אריה וכהן, 2007), אחוז הזכאים הנמוך יחסית לתעודת בגרות בקרב תלמידים מהקהילה האתיופית (קושנרוביץ', 2006), והנשירה הגלויה והסמויה של תלמידים מבתי הספר (ברוקדייל, 2001).

העיסוק הגובר בחינוך תואם גם את קהל היעד של הארגונים שביותר ממחצית מהארגונים שמילאו דפי פרופיל ילדים ונוער היו קהל היעד המרכזי, וכן במקרים מסוימים הושם דגש על הורים ומשפחות כקהל יעד כאשר הפעילות בקרב הורים אלו היא ברוב המקרים בדגש על עידוד מעורבות הורים בחינוך ילדיהם.

לעומת תחום החינוך שבו פועלים ארגונים רבים, מעט מאוד מהארגונים שמילאו את דפי הפרופיל עוסקים בתחומי התעסוקה, הדיוור ואפילו הרווחה שבהם קיימות בעיות משמעותיות בקהילה האתיופית. הדגש החינוכי של רוב הארגונים אינו נותן מענה לכל בעיותיה של הקהילה האתיופית הכוללות גם בעיות קשות של עוני (למיס, 2006), בעיות תעסוקה רבות של גברים ונשים מבוגרים (סבר, 2007) וכדו'. גם ארגונים ששמו להם למטרה לצמצם פערים חברתיים או לדאוג לרווחתם של בני הקהילה האתיופית החליטו לעשות זאת דרך החינוך.

במחקר שנערך במכון ברוקדייל (2001), צוין כי למרות הפערים בהישגים ניתן לראות שינוי תפיסתי בקרב בני הקהילה לפיו הילדים מגלים מוטיבציה גבוהה להצליח בלימודים ויש להם שאיפות גדולות בתחום התעסוקה וההשכלה. ההורים והילדים מודעים לחשיבות הגדולה שיש להצלחה במערכת החינוך כאחד האמצעים המרכזיים למוביליות חברתית. בני הנוער מרגישים כי עיקר הצלחתם תלויה במאמצים בהם ישקיעו הם בעצמם, בכישרון שלהם, ובהישגיהם בבית הספר, ולא בגורמים חיצוניים שאינם קשורים בהם. הפנמה זאת של החינוך כגורם מקדם, מצמצם פערים ומביא למוביליות חברתית באה לידי ביטוי גם בפעילותם של הארגונים ובדגש הרב ששמים הארגונים על תחום החינוך.

נקודה נוספת שעולה מהממצאים נובעת בחלקה גם מתחום העיסוק היא אופי הפעילות. מתוך 20 ארגונים רק 5 ארגונים ציינו כי אופי הפעילות שלהם כולל סגור. נתון מעניין הוא העובדה כי כל

ארגוני הסנגור הם ארגונים ותיקים הפועלים 9 שנים לפחות. יתכן כי נתון זה מחדד עוד יותר את הנקודה הקודמת כי ההפנמה של נושא החינוך והקידום החינוכי הוא הדרך לצמצום הפערים הולכת וגוברת עם הזמן.

ארגון מיוחד במקרה זה הוא ארגון 'טנא בריאות'. ארגון זה הוא ארגון חדש העוסק בתחום הבריאות של קהילת האתיופים, תחום שהוא ככל הנראה חדש במפת התחומים של ארגוני קהילת אתיופיה. הארגון לא ציין כי הוא עוסק בסנגור כמו הארגונים האחרים אבל בפועל עיסוקו בסנגור הוא מאוד משמעותי.

עניין משמעותי נוסף שבולט מאוד בבחינת הממצאים הוא הפער הגדול בין התחומים בהם ציינו הארגונים שהם פועלים לבין מה שעושים הארגונים בפועל כפי שהתבטאו בהמשך השאלון כשנשאלו שאלות מדויקות יותר על הפרויקטים והפעילויות אותם מפעילים. פער זה הוא פער מפתיע וניתן לחשוב על כמה סיבות לפערים בתוך השאלונים עצמם. סיבה אחת יכולה להיות חוסר הבנה של חלק מהפרטים בטופס או של מבנה הטופס או אפילו של חלק מהמונחים המקצועיים שגרם למספר ארגונים לסמן יותר אפשרויות ממה שפועלות בפועל או לחלופין לכתוב בהמשך השאלון פחות פרויקטים ממה שמבצעים באמת. סיבה אחרת יכולה להיות שחלק מהארגונים זיהו את מאגר המידע כמאגר שישמש תורמים פוטנציאליים והשתמשו בו ככלי לבטא את שאיפותיהם העתידיות גם אם אלו לא מתקיימות בפועל.

נושא מעניין נוסף העולה מהממצאים הוא נושא השיתוף פעולה בין הארגונים השונים. 12 ארגונים מתוך 20 ציינו סוג של שיתוף פעולה עם ארגונים של יוצאי אתיופיה (כולל אלו החברים בנציגות הארגונים של יוצאי אתיופיה). 7 ארגונים ציינו כי הם מקיימים קשר עם ארגוני מגזר שלישי מחוץ לקהילה האתיופית, ורק 6 ארגונים ציינו כי הם מקיימים שיתופי פעולה עם רשויות מקומיות. במחקר שערך מכון ברוקדייל (2001) נמצא, כי אחד מגורמי ההצלחה בקידום הקהילה הוא שותפות בין המגזר הממשלתי לבין ארגוני המגזר השלישי.

שיתופי הפעולה של הארגונים שהשתתפו בפרויקט עם ארגוני המגזר הראשון הוא קטן יחסית ולא מביא לידי מימוש את הפוטנציאל הגלום בשיתוף פעולה זה. יתכן כי הסיבה לכך היא חוסר האמון של בני הקהילה במערכת הממסדית, נושא שיובא בהרחבה בהמשך. חשוב לציין כי כיום לא קיימת מדיניות מוגדרת מצד משרדי הממשלה והרשויות המקומיות לגבי שיתוף פעולה עם הארגונים של המגזר השלישי (גל-נור, 2003. טליאס, קטן וגדרון, 2000). סביר להניח כי חוסר שיתוף פעולה מובנה מקשה גם הוא על שיתוף הפעולה של ארגונים של הקהילה האתיופית עם הרשויות המקומיות ומשרדים ממשלתיים, ניתן להניח כי בארגונים קטנים ומקומיים המורכבים מעולים חדשים ומתנדבים אלו לא תמיד יודעים למי ולאן לפנות בכדי לשתף פעולה, מדיניות מוסדרת מצד הרשויות הייתה מסייעת בעניין זה.

נושא שילוב בני הקהילה בחברה הישראלית עולה מהממצאים מזווית קצת אחרת העוסקת בהשתלבות חברתית של בני הקהילה האתיופית. במחקר שערכה וייל (1997) בסוף שנות התשעים נבחנה בין השאר הקליטה החברתית של בני הקהילה כפי שהיא מצטיירת בעיניהם. בין הממצאים

שעלו במחקרה של וויל נראה כי יוצאי אתיופיה מקיימים מגעים מוגבלים עם ישראלים ממוצא השונה מהם, ובכך סיכוייהם להכיר ישראלים מעדות אחרות מצומצם מאוד (וייל, 1997). רוב הארגונים שהשתתפו בפרויקט פועלים רק בקרב הקהילה האתיופית בשאיפה לקידומה בדרכים שונות. יוצאי דופן היו שני ארגונים, ארגון 'הנני' שציין כי פעילותו מורכבת מגרעינים של בני הקהילה וישראלים ותיקים יחד וארגון 'אחוות ישראל' שציין כי הוא מפעיל מועדוניות משותפות לילדים אתיופים וקווקזים. נראה כי שאר הארגונים שהשתתפו בפרויקט שלנו בחרו להתמקד בפעילויות המדגישות צמצום פערים בתחום הלימודי וכמעט ולא עוסקים בקליטה חברתית שיכולה לסייע ולקדם באופנים שונים את רבדיה המגוונים של הקהילה.

הנושא האחרון הוא נושא השפה. מתוך 20 ארגונים רק 15 ארגונים מציעים שירותים גם באמהרית. ממצא זה הוא נתון מפתיע ויתכן כי מסמן בעיית נגישות כלשהי שקיימת לבני הקהילה מול אותם הארגונים.

סיכום הממצאים מצביע על נקודות רבות אך אלו אינן בהכרח משקפות את מגוון הפעילויות של ארגונים של יוצאי אתיופיה בשטח וזאת מכיוון שארגונים רבים לא הסכימו לשתף איתנו פעולה. אצלנו נוצר הרושם כי הארגונים מתחמקים או לא מבינים את משמעות הנושא ולכן הקדשנו לכך בדיקות ודיונים נוספים.

חוסר אמון של ארגוני הקהילה

במהלך פנייתנו לארגונים השונים נתקלנו לא אחת בתגובות המבטאות חוסר אמון שהוביל לעיתים לחוסר שיתוף פעולה: כלפי כוונותינו לגבי מילוי דף פרטי הארגון, הכנסתו למאגר המידע והעלאתו לאתר האגודה. על אף ההסבר שניתן בתחילת כל שיחה טלפונית אשר כלל את מטרת בניית מאגר המידע, את שם המוסד האקדמאי בו אנו לומדים ואת דרכי הפעולה שלנו, נציגי הארגונים שאלו שאלות מקדימות רבות כמו: מאיזה אוניברסיטה אתם? למה אתם צריכים את זה? מה תעשו עם הדף המידע? וכדומה, עד אשר הסכימו לשתף פעולה ולמלא את דף הפרטים שנשלח אליהם ולשלוח אותו אלינו חזרה. בסוף תהליך העבודה נוכחנו כי ארגונים רבים לא שלחו את דף הפרטים חזרה כל אחד מסיבותיו הוא.

במהלך העבודה על הפרויקט עלה אצלנו חשש כי ישנם ארגונים אשר מבקשים שלא להיות מזוהים עם האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה ולכן ייתכן כי הם נמנעים מלמלא את דף הפרטים. לעומתם, ארגונים אחרים שיתפו לבסוף פעולה רק לאחר שנציג מהאגודה הישראלית תיווך בינינו ובין הארגונים.

ייתכן כי את החשש של הארגונים לשתף פעולה בשל חוסר רצון להיות מזוהים עם האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה ניתן לחבר לעובדה כי האגודה פועלת לעיתים בצורה רדיקאלית כגון: ארגון הפגנות בנושא זריקת הדם של תורמים אתיופים בעבר, נגד אפליה במערכת החינוך ועוד. מכיוון שהאגודה איננה ממומנת על ידי משרד ממשלתי כלשהוא, היא אינה חוששת להעלות נושאים בוערים על סדר היום הציבורי בדרכי פעולה מגוונות.

ארגונים רבים שעובדים עם ולמען הקהילה האתיופית ממומנים בצורה כזו או אחרת על ידי משרדי ממשלה שונים (חינוך, רווחה, תרבות וכדומה). ייתכן כי סירובם למלא את דפי המידע מגיע ממקום של חשש לפגיעה במשאבים הכלכליים אותם הם מקבלים ממשרדי הממשלה.

לעומת ארגונים החוששים מזהוי עם האגודה הישראלית יתכן שחלק מהארגונים זיהו אותנו, הסטודנטים מהאוניברסיטה העברית, כחלק מהממסד הציבורי. חוסר אמונם של עולים במשרדי ממשלה, בממסד ובמערכת הציבורית באים לידי ביטוי בתחומים שונים. מחקרם של שמר וילמה (2006), אשר בחן 78 נחקרים יוצאי אתיופיה (27 גברים ו-51 נשים) מצא, כי משתתפים רבים ביטאו באופן ישיר או עקיף תחושות חוסר אונים וחוסר שליטה על חייהם וסביבתם הקרובה. מקורן של תחושות אלה מתמקד בשליטה ובהכוונה של חייהם מצד גורמים ממסדיים שונים. בעיקר באו לידי ביטוי חוסר ההבנה כיצד שירותים ומוסדות פועלים, חוויות של אפליה וחוסר רגישות תרבותית, תחושות ניכור, שוני ותלישות מהחברה הישראלית הוותיקה.

ברוך (2003), במאמרו שעוסק בנושא בעיית שימוש בסמים בקרב עולים מתייחס להיענותם לטיפול, וטוען כי בקרב המטופלים העולים יש חוסר אמון בממסד וקשיי תקשורת הנובעים ממחסום השפה. העולים מתקשים להשתלב בהליך הטיפולי המתבטא במתן סיוע פיזי, רפואי ותרופתי, ועם זאת, הם משתפים פעולה בכל הנוגע לעבודה וללימודים.

בכתבה שהתפרסמה בעיתון הארץ ב- 5/8/09 (www.haaretz.co.il), מתייחס העיתונאי עמירם ברקת, למחקרו של פרופסור לשם שהתפרסם בכלי התקשורת. המחקר מבוסס על ראיונות שנערכו עם כאלף עולים מבריה"מ לשעבר, כאשר המרוויינים חולקו לשתי קבוצות: בני 18-29 ובני 30 ומעלה. בשאלת היחס למוסדות המדינה נמצא כי אצל העולים הצעירים קיים חוסר אמון כלפי כמה מהמוסדות הבולטים ביותר. בשתי קבוצות הגילאים נבחרה משטרת ישראל למקום הראשון ברשימת המוסדות הנוהגים באפליה כלפי העולים. אצל העולים המבוגרים תופסים בתי המשפט את המקום השני אחרי המשטרה. אצל העולים הצעירים, הגיעו למקום השני כלי התקשורת בשפה העברית ובתי המשפט במקום השלישי. צה"ל מקבל אצל שתי הקבוצות את היחס החיובי ביותר, ואחריו המשרד לקליטת עלייה.

סיכום ומסקנות

תחת הכותרת "ארגוני מגזר שלישי" נמצאים כיום עשרות אלפי ארגונים העוסקים במגוון תחומים כפי שהוצג בפרק סקירת הספרות. ארגונים אלו מחויבים בשקיפות והתנהלות תקינה. בפרויקט זה עסקנו רק בארגונים של יוצאי אתיופיה מתוך כלל ארגוני המגזר השלישי. השקיפות, אליה מתחייבים מנהלי הארגונים הן לגבי צורת הניהול והן לגבי התנהלות הארגון ופעילותו לדעתנו לא באה לידי ביטוי בצורה מספקת בהתנהלותם של ארגונים אלו מולנו.

ההתנסות שלנו עם הארגונים של יוצאי אתיופיה מעלה תהיה לגבי כלל ארגוני המגזר השלישי בישראל. האם ארגונים של יוצאי אתיופיה הם חריגים בנוף הארגונים של המגזר השלישי בישראל? האם הקושי הראשוני שלנו ליצור קשר עם ארגון ולקבל מידע בסיסי ומענה על שאלות כביכול טריוויאליות של אופי הפעילות, מטרות, יעדים, אנשי קשר וכדו' קיים בכלל ארגוני המגזר השלישי בישראל? האם ניתן לאתר את פרטיהם ופועלם באינטרנט או בדרך אחרת? האם הם דואגים לפרסם או לשווק עצמם במדיומים שונים? האם מוסדות ממשלתיים מודעים לקיומם ופועלם? יתכן כי יהיה נכון בעתיד לבדוק סימני שאלה אלו באופן מעמיק יותר.

בעקבות התנסות זו שלנו מול הארגונים התחדדה התחושה כי הבחירה בהקמת מאגרי מידע ללא תשלום על פי חלוקה לנושאים וחתכים שונים, היא בחירה נכונה ליצירת תשתית נוחה וזמינה יותר ליצירת הקשר הראשוני עם הארגונים. שימוש במאגרי מידע ללא תשלום המסווגים את הארגונים על פי חתכים מסוימים יחשוף לציבור מידע רב ביתר קלות שיאפשר לכל המעוניין בכך למצוא בין היתר ארגון ספציפי שיכול לסייע לו בבעיה ממוקדת כמו: סיוע וייעוץ משפטי חינם מול הרשויות, תמיכה נפשית לגברים מוכים או סיוע לגיוס משאבים לניתוח מיוחד בחו"ל. שימוש מושכל במאגר המידע ובאפשרויות שהוא פותח לקהילה ישפר את מצב הקהילה בארץ, דבר שישפיע בסופו של דבר על כלל האוכלוסייה.

המלצה נוספת שעולה מפרויקט זה היא כי קיים צורך שרשם העמותות יפרסם מידע אודות עמותות בצורה מפורטת יותר ולא יספק רק שם וכתובת של ארגון. כמו כן כחלק מהליך הרישום כל עמותה תידרש לפרט את פועלה ועל בסיס זה ניתן לסווג אותה על פי התחום בו היא עוסקת ותידרש לעדכן את רשם העמותות במקרים של שינוי סטאטוס. מידע נגיש זה אצל רשם העמותות יכול לשמש כבסיס למאגרי מידע נרחבים יותר לטובת הציבור כולו.

מסקנה חשובה נוספת היא שחרף העובדה כי עד כה לא הותוותה מדיניות ממשלתית ברורה ועקבית כלפי המגזר השלישי, מחקרים רבים הוכיחו את חשיבות הקשר בין מגזרים אלה ואת חשיבות תמיכת המגזרים זה בזה. היתרון הגדול של ארגוני המגזר השלישי בהיותם קטנים יותר, מגוונים ומקצועיים יכול להוות נקודת פתיחה טובה למוסדות הממשלה ביצירת מדיניות רלוונטית כלפי האוכלוסייה.

בנוגע לפרויקט עצמו שנערך באגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה המסקנה העיקרית שאנו מרגישים שעולה היא הצורך בחשיבה נוספת על צורת הפניה לארגונים. יתכן כי טוב יותר היה לפעול בצורה הפוכה, להקים פלטפורמה של מאגר מידע ולהזמין ארגונים להצטרף אליו.

אנו ממליצים כי הארגון ינהל בעתיד מעקב אחר כמות ואיכות הפניות לארגונים המצויים במאגר על מנת לבחון את יעילותו ולשקול את הרחבתו בהמשך, במידה וייערך מעקב שכזה ניתן יהיה לפנות לארגונים נוספים ביתר קלות על מנת לשלבם במאגר מידע שכבר קיים מבלי לעורר התנגדות עקב איום כלשהו על קיומם או פעילותם ולעודדם לשיתוף פעולה.

אנו שמחים שניתנה לנו ההזדמנות לקיים פרויקט חשוב זה דווקא באגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה, הן מבחינת החוויה החיובית וההתנסות המלמדת והמאפשרת בארגון זה והן מבחינת העובדה כי האגודה מוכרת ומקומה מכובד ומבוסס מול הקהילה, מול הארגונים ומול רשויות הממשלה, מעמד אשר יאפשר פלטפורמה לקידום הרעיון וליישומו בפועל.

רשימת מקורות

- איצקוביץ, נ. (2007). מגמות וכיווני פעולה להתערבות בקרב יוצאי אתיופיה המוכרים לשירותי הרווחה. ירושלים: משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
- אוניברסיטת בין גוריון, (2000). מבט מהיר על המגזר השלישי בישראל. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- אילני, צ. (2001). שיפור יכולת הטיעון של תלמידים בסוגיות העוסקות בדילמות מוסריות, באמצעות מאגרי מידע תורניים. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- אלון, י. גדרון, פ. (2007). דו"ח מסד הנתונים 2007, דפוסים ותמורות במגזר השלישי בישראל בעשרים השנים האחרונות. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- אפל, א. (2001). מדיניות הפיזור של עולי אתיופיה וקליטתם במערכת החינוך. ירושלים: מרכז מידע ומחקר של הכנסת
- בלבצין, י. (2008). העדה האתיופית במגזר השלישי- מגמות ברישום ארגונים ושינויים בדפוסי הפעילות. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- בליימן, מ. (2005). התארגנות קהילתית לאספקת שירותים ומשמעויותיה לתכנון העירוני - חקר האירוע: קהילת מהגרים בחיפה. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- בוסטין, ע. (2007). תיווך לשוני ותרבותי של שירותים חברתיים לעולים בירשאל: חשיבותה של רגישות תרבותית. הד האולפן החדש, 91, 1-11.
- ברוך, ל. (2003). מסמך רקע לדיון בנושא: בעיית השימוש בסמים בקרב עולים. הכנסת- מרכז מחקר ומידע: ירושלים.
- גדרון, ב. כץ, ח. (1999). המגזר השלישי בישראל – נתונים כלכליים. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.
- גדרון, ב. כץ, ח. בר, מ. (2000). המגזר השלישי בישראל 2000: תפקידי המגזר. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

גדרון, ב. כץ, ח. בר, מ. (2003). בין מדינת רווחה לחברה אזרחית. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

גינדין, ר. (2005). בוגרי מנהל הסטודנטים יוצאי אתיופיה שסיימו זכאותם לסיוע בין השנים 1999-2003: מאפייני הקליטה התעסוקתית, עמדות לגבי קשיים מאפיינים קליטה מקצועית הולמת ושביעות רצון מהמצב בתחומי חיים שונים. ירושלים: המשרד לקליטת עלייה, האגף לתכנון ולמחקר, כנסת ישראל.

גל-נור, י. (2003). הוועדה לבדיקת תפקידי המגזר השלישי בישראל והמדיניות הננקטת כלפיו (דו"ח מסכם). באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

האס, ט. (2007). מאתיופיה לגוינט: סיפורים אישיים של עובדי גוינט ישראל שעלו מאתיופיה. ירושלים: גוינט ישראל.

האס, ט. (2009). קהילת יוצאי אתיופיה בישראל- תמונת מצב. ירושלים: מסמך פנימי של האגודה הישראלית ליוצאי אתיופיה.

וייל, ש. (1997). יוצאי אתיופיה בוגרי מערכת החינוך בישראל, תשמ"ז-תשמ"ט: עבר הווה ועתיד. ירושלים: המכון לחקר הטיפוח בחינוך.

טליאס, מ. קטן, י, גדרון, ב. (2000). מדיניות הממשלה והשלטון המקומי כלפי המגזר השלישי בישראל. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

ברוקדייל, מכון. (2001). שילוב עולים יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית: אתגרים, מדיניות, תכניות וכיווני פעולה. ירושלים: גוינט- מכון ברוקדייל.

לימור, נ. (2008). חסמים ותשתיות בחסר הפוגמים במיצוי הפוטנציאל של ארגוני המגזר השלישי בישראל – תמונת מצב. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי.

מי-עמי, נ. (2007). שילוב עולים בתעשייה, בעסקים ובמדע. ירושלים: מרכז המחקר והמידע- כנסת ישראל.

מלקו, ג. (2008) כמות או איכות? מגזין קו האופק גיליון 28. ירושלים: האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה.

סבר, ר. (2007). דו"ח נוער העדה האתיופית בישראל – תמונת מצב. ירושלים: שתי"ל- הקרן החדשה לישראל.

קושנירוביץ'. נ. (2007). שנתון העולים בישראל 2006. עמק חפר : המרכז האקדמי רופין, המכון להגירה ושילוב חברתי.

קינג, י. וולדה-יצחק, א. (2006). דפוסי השתלבות בתעסוקה של עולים חדשים בגילאי 22-64. ירושלים : מאירס-ג'וינט- מכון ברוקדייל.

קמחי, מ. בן אריה, א. וכהן. ש. (2007). ילדים עולים בישראל 2007. ירושלים : המשרד לקליטת עליה והמועצה הלאומית לשלום הילד.

רוטשטיין, ר. (1994). עיבוד מידע בתחום מדעי החיים בעזרת מאגרי מידע ממוחשבים. (עבודת מוסמך) תל אביב : אוניברסיטת תל-אביב.

שמר, א. וילמה, ש. (2006). כוחות וצרכים בקרב קהילת יוצאי אתיופיה בישראל. סקר באמצעות קבוצות מיקוד בקרב מבוגרים (גילאי 25-30) יוצאי אתיופיה לצורך קביעת מדיניות וכיווני פעולה. ג'וינט ישראל : ירושלים.

אתרי אינטרנט

אתר האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה - www.iaej.co.il

אתר הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה - www.cbs.gov.il

אתר אנשים ישראל - www.peopleil.org

אתר מאמרים- רשת הפצת מאמרים מקצועיים לשימוש חופשי - www.articles.co.il

אתר משרד המשפטים - www.justice.gov.il

אתר בית הספר לניהול חיפה - <http://ci.haifa.ac.il>

אתר מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור - www.mevaker.gov.il

ברקת, ע. 5/8/09. www.haaretz.co.il

נספחים

נספח 1

תוכנית עבודה לפרויקט 'אגודה ישראלית למען יהודי אתיופיה' - בניית מאגר נתונים.

9.2.09

שושנה שטיינר, עפרה גוטמן, אורי פפיץ .

המטרה: נגישות מידע יומיומי וחיוני ליוצאי אתיופיה.

היעד: הנגשת מידע על תחום פעילותם של לא פחות מ-30 ארגונים הפועלים למען יוצאי אתיופיה.

המידע יונגש הן ליוצאי אתיופיה והן לארגונים ולגופים הזקוקים למידע עד ה-31/7/09.

תוכנית הפעולה: בניית מאגר נתונים של ארגונים הפועלים למען יוצאי אתיופיה וארגוני יוצאי אתיופיה, העלאתו לאתר האגודה וחשיפתו בפני גופים ושירותיים ציבוריים ובפני ארגוני המגזר השלישי.

במידה ויימצא תקציב, תופק חוברת בנושא ותופץ בארגונים.

תוכנית עבודה:

עד ליום ה' 26/2/09

- הכנת רשימת קריטריונים לבניית מודל לפרופיל ארגוני
- מיפוי ראשוני של ארגונים ואנשי קשר רלוונטים

עד ליום ה' 2/4/09

- פניה לאנשי קשר בארגונים למילוי הפרופיל הארגוני
- עריכת החומר על פי קריטריונים אחידים

עד יום ה' 21/5/09

- הכנת החומר להעלאה לאתר- הגהה, תרגום, עיצוב וכדו'
- בדיקת עלויות להפקה והפצה של חוברת מידע על הארגונים
- ניסיון לגיוס כספים להפקת החוברת בסיוע האגודה

עד יום ה' 30/7/09

- העלאת החומר לאתר ובדיקת נחות השימוש
- יידוע גופים רלוונטים על קיום מאגר הנתונים החדש באתר האגודה הישראלית
- במיד
- ה ותתאפשר הפקת חוברת נבצע סינון של החומר ממאגר הנתונים הווירטואלי המיועד לחוברת, הכנתו לדפוס והפצתו

סקירת ספרות מקצועית תעשה במקביל להתקדמות הפרויקט

שם הארגון	כתובתו
ראו בנים	
ציפורה- ארגון לקידום ילדי הקהילה האתיופית בית	פייר קניג 28, ירושלים
ציוני ישראל	
ביחד- יוצאי אתיופיה בקרית עקרון	רחוב הנרקיס 121 בית שמש
אגודה הישראלית ליוצאי אתיופיה	
איגוד הסטודנטים של יוצאי אתיופיה	רח' נווה רם ת.ד. 7587 רמת גן מיקוד 52176
ארגון יוצאי אתיופיה	
ארגון צפון אמריקה למען יהודי אתיופיה	
בהלצין	רחוב גאולה 11/5 חיפה, מיקוד 33198
ביתא ישראל	
גדעון	שדרות גת 157, קריית גת
היווט	
הנני עמותה לקידום קליטת יהודי אתיופיה	מסגר, 53, ת.ד. 57034, תל אביב או דרך פי"ת 154, ת"א
הצבי לקידום הספורט	שד' גת 157 קריית-גת 82083
הצבי ((אולי סניף של הקודם))	קומבה 10/10, בית איפרם, ת.ד. 3058 חדרה
התנועה לאומית למען שוויון הזדמנויות של יהודי אתיופיה	
טבקה	
טנא בריאות	שאול המלך 89/42, באר-שבע, 84795, ת.ד. 14103
מכנף דרום לציון	דרך העצמאות 43, ת.ד. 1199, יהוד
מרכז ההתנדבות לעולי אתיופיה בחדרה	אלחרזי 3 ירושלים 92421
עלמיי"א - עמותה לקידום המשפחה והילד בקהילה האתיופית בישראל	רח' מיכאל חזני 2034/ באר שבע
פידל ?? ראה מקבילה	הרצל 172, יצחק אשחה, קרית עקרון, 70500
קרן חנן עינור	אלחרזי 3 ירושלים
אחים חברים בני אתיופיה – נתניה	הרב רפאל 9/9, אסמרה אלוי, נתניה
הנני - עמותה לקידום וקליטת יהודי אתיופיה (כפול ראה שורה 16 !?)	רח' דרך פתח תקוה 154, תל אביב-יפו, 64921

מקדם	ירושלים, שד' נווה יעקב 6/4
אגודה לפיתוח שירותים קהילתיים לעולי אתיופיה בבית שמש	שד הדקל 3202, בית שמש, 99541
ליהודי אתיופיה בפרדס חנה - אדיס	דרך למרחב 541/3 אצל שמחה סנבטו, פרדס חנה-כרכור, 37058
אדמס (שחר) - העמותה לשילוב עולי אתיופיה ברחובות	הרב נדב דוד 1, איינאו אלנה, רחובות, 76363
אהבת ציון בליבנו	ברוך ישעיהו, לוד, 71276 רח' אילת 3/15 אצל בן
אור בהיכל - לקידום העדה האתיופית	האורן 15, עלמו הבטה, יבנה, 81540
אחדות יוצאי אתיופיה בנס ציונה	טבגיה, נס ציונה, 74014 ל 41, אדיסו"אצ
אחוות ישראל ליוצאי יהודי אתיופיה תושבי חדרה	שכ נוה חיים 263, חדרה
איחוד ארגונים של יוצאי אתיופיה	השפלה 2, תל אביב-יפו, 66183
נתיבות יעקוב ליוצאי אתיופיה בישראל	רח' כובשי החרמון 15/9 אצל יסו יואב, רחובות, 76555
אלישי"ב - טיפוח חברתי, קהילתי בקרב הקהילה האתיופית בישראל	הסיגליות 21, דניאל אסרס, מעלות-תרשיחא, 24952
אמבובר - עמותת עולי אתיופיה בערד	בן יאיר אלעזר 5, ראובן מששה אוורקה, ערד, 89021
אנדנט - עמותה לפיתוח שירותים קהילתיים ליהודי אתיופיה בנווה יעקב	בלבן מאיר 13, אמבאו אסצ'אלאו, ירושלים, 97481
אמהות למען שוויון ורווחת יוצאי אתיופיה - אפשרי	השקמה 57, פנטה אלמז, חדרה, 38498
ארגון התאחדות עולי אתיופיה באשקלון (שנת 1998)	איילה 29, בלאיי שלמה, אשקלון, 78700
חברתי של יהודי אתיופיה בישראל ארגון	ק, חדרה, 38492'ספפה אייצ ר"מילנר 14 א', ד
למען יהודי אתיופיה שמירת המורשת ארגון	רחוב יהודה המכבי 1655/13 אצל ברוך לוי, אשדוד
ארגון מורים של יוצאי אתיופיה	מח"ל 62, אצל אלולה וולדה צדיק, תל אביב-יפו, 67531
עולי אתיופיה בנגב ארגון	רחבת הראל 79, אצל דוד טוזו, באר שבע, 84792
נטקוז- ארגון צפון אמריקה למען יהודי אתיופיה - ישראל NACOEJ - ISRAEL	רחוב אגריפס 42, ירושלים, 94301
מרכז ליהדות אתיופיה, בהלצ'ין	הנצי"ב 41, תל אביב-יפו, 67015
בית אברהם של הקהילה האתיופית בעפולה הצעירה	הארז 47, אצל קייס טסמה מלוגטה, עפולה, 18766
האיחוד למען עולים מחוסרי דיור בקרב יוצאי אתיופיה	דרך בגין 48, עוי"ד עינת אסרס, תל אביב-יפו, 66184
הוועד למען יהודים יוצאי אתיופיה בצפת	הוועד למען יהודים יוצאי אתיופיה בצפת
היווט - עמותה לסיוע סוציאלי חינוכי וכלכלי ליוצאי אתיופיה	רח' דובנוב 9/13, חיפה, 32205
יוצאי אתיופיה למען קידום הספורט בקהילה	זאודה, רחובות, 76382 גבריאלוב 28, אצל אבאי
עמותה לקידום חינוכי ושילוב חברתי של יוצאי אתיופיה - פרדס חנה - יעד	פרדס חנה-כרכור, 37032, הדרים 4, נתנאל דינקו
קהילת יוצאי אתיופיה בקטמונים - ירוסלם	ירושלים, 93341, סן מרטין 13, טקלה טסרה
אנדט - מרכז רוחני והדרכה ארצי לקהילת יוצאי אתיופיה -	עדי טדלה, כוכב יעקב, 90622
יוצאי אתיופיה נטלה - הבמה לאמנים	גנרל קניג פייר 28, תלפיות, ירושלים, 93469

נציגי ארגונים של קהילת יוצאי אתיופיה	דרך העצמאות 43, יהוד, 56302
עולים ביחד- באנדלי וודליי - מנהיגות ומצוינות בתעסוקה לאקדמאים יוצאי אתיופיה	דרך בגין 52, משרד עו"ד אופיר כץ, תל אביב-יפו, 67137
למען ילדים יתומים יוצאי אתיופיה בישראל עמותה	אביב-יפו, 67067 רחוב עמינדב 16, תל
חלום אחד לקידום נוער וקהילת יוצאי אתיופיה בעיר בת ים	רח' רבינוביץ 33/5 אצל יצחק טמנו, בת ים, 99585
עמותת יוצאי אתיופיה בבית-שמש	רח' גני שמש 41/4 ב אצל ממו טפרה, בית שמש
יוצאי אתיופיה ביוקנעם עלית עמותת	התאנה 44, טגנה אסנקאו, יקנעם עילית, 20692
מש"ה - מתן שירות הנחייה והכוונה של יוצאי אתיופיה בישראל	שניאור זלמן 34, נגט יתברך, נתניה, 42490
תבבר יעפולה נועריאוף' - יוצאי אתיופיה	רח' קרן היסוד 13/7 אצל מלקו (גבי) בריחה, עפולה
פידל - עמותת לחינוך ולשילוב חברתי של יוצאי אתיופיה בישראל	הוד השרון, 45103
פעילויות למען תרבות יוצאי אתיופיה בגדרה - פלא	סטרומה 11, אקלו נגש, גדרה, 70700
קול הקהילה - סיוע והעצמה קהילתית יוצאי אתיופיה בלוד	שלמה המלך 109, פרדו זאודה, לוד, 71364
אתיופיה במגדל העמק שבא - קהילת יוצאי	עלמו, מגדל העמק, רח' הורד 583/5 אצל עמית
תיאטרון בונה - המרכז לאמנות, תרבות וספורט יוצאי אתיופיה	דרך בגין 48, אסרס עינת, עו"ד, תל אביב-יפו, 66184
לקידום מנהיגות בקרב יוצאי אתיופיה בישראל תנועה	מיקוד: 72173, לוד ביטאו וובה רח' אלי כהן
אירגון אסירי ציון יוצאי אתיופיה	ירושלים
גדעון - ליהדות אתיופיה בחדרה וסביבתה	ש פאר 9, דוד זגייה, חדרה, 3810
ק.ת.ח. -לקידום תרבות וחינוך לאתיופים בבת-ים	רח' כצלסון 64 אצל שמואל תממו, בת ים, 59505
עמותת אור לאתיופים בנתיבות	משה"ב 1602 א', נתיבות, 80200
תקוותנו - עמותת קהילת האתיופים בכפר יונה	הרב קוק 7, טדסה מלסה, כפר יונה, 40300
הפרויקט הלאומי האתיופי	רח' אבן גבירול, ת.ד. 7171 ירושלים
כנף מדרום לציון	-אין -

האוניברסיטה העברית בירושלים
ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד
תוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים.

שלום רב,

אנחנו, קבוצת סטודנטים לתואר מוסמך בתכנית שוורץ לניהול מלכ"רים באוניברסיטה העברית בירושלים. במסגרת פרויקט ייחודי אנו בונים בימים אילו מאגר מידע של ארגונים שהוקמו על ידי יוצאי אתיופיה ו/או משרתים את קהילת יוצאי אתיופיה בישראל.

מטרת המאגר היא ליצירת תשתית ידע זמין ונגיש לאנשי מקצוע על ארגונים שיכולים לתת סיוע ליוצאי אתיופיה תוך ניסיון רב, הכרות של האוכלוסייה והבנת צרכיה. המאגר יופץ דיגיטאלית, ללא תשלום, למוסדות ציבור ולמשרדים ממשלתיים כמו ביטוח לאומי, מרכזי קליטה, לשכות רווחה ומוסדות חינוך. בד בבד, המאגר יהיה נגיש ברשת האינטרנט לקהילת יוצאי אתיופיה ולכל המעוניין. המידע שיהיה במאגר יופיע בשפה העברית והאמהרית. בשלב מאוחר יותר, יעשה ניסיון להפיק חוברת מידע על הארגונים שתופץ לקהל הרחב בנקודות חלוקה.

בכדי שמאגר המידע יהיה שימושי ורלוונטי חשוב לנו להכניס כמה שיותר פרטים על הארגונים השונים. בכדי שארגונך יופיע במאגר המידע נשמח ונודה לך אם תוכלי להשקיע מספר דקות ולמלא את דף הפרטים המופיע המצורף.

ולחשיבו תוך שבוע באחת הדרכים הבאות:

או לפקס: 03-5699444 (לציין בראש הפקס לידי עפרה גוטמן).

לדוא"ל: ori.papich@mail.huji.ac.il

לשאלות והבהרות ניתן לפנות לאורי בטלפון 054-5585758

רב תודות,

שושנה שטיינר, אורי פפיץ' ועפרה גוטמן.

סטודנטים בתוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים,
האוניברסיטה העברית, ירושלים.

נספח 4

דף פרופיל ארגוני לדוגמא :

האוניברסיטה העברית בירושלים
ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד
תוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים.

דף פרטי ארגון

תאריך עדכון :

	שם הארגון :
	שנת ההקמה :
	כתובת המשרד :
	כתובת למכתבים :
	טלפונים :
	פקס :
	דוא"ל :
	כתובת אתר הבית :
	אזור פעילות : <u>אנא סמן</u>
סנגור/ חינוך ומנהיגות/ שמירה על זהות ומורשת/ צמצום פערים ומצוקה/אחר ציין	סוג הפעילות : <u>אנא סמן</u>

צוות הארגון :

	מנכ"ל :
	יו"ר הארגון :

פעילות הארגון :

	תחום פעילות הארגון (דיוור, חינוך, תרבות, תעסוקה, רווחה וכד')
	קהל היעד של הארגון (ילדים ונוער, קשישים, אמהות, קובעי מדיניות, וכד')
	מטרה מרכזית של הארגון
	יעדי הארגון
	פרויקטים ייחודיים
	שיטות הפעילות (לובי, הפעלת תוכניות חינוכיות וכד')
	אופי הפעילות (תיאור ההתנהלות המאפיינת את הארגון)
	מאפיינים ייחודיים של הארגון
	שיתופי פעולה עם ארגונים אחרים
אמהרית/עברית/אנגלית/_____	השפה בה ניתן השרות, <u>אנא סמן</u>
בתשלום/בחינם	השרות ניתן, <u>אנא סמן</u>

תיאור פתוח של מהות הארגון והפעילות המבוצעת בו :

טכסט פתוח לארגון

רשימת הארגונים שהשתתפו במאגר המידע:

1. אחוות ישראל
2. אלישיב
3. אריאלה
4. בהלצ'ין
5. גדעון
6. האגודה הישראלית ליוצאי אתיופיה
7. היווט
8. הנני
9. הפרויקט הלאומי
10. הצבי
11. התנועה למען שוויון הזדמנויות
12. טבקה
13. טנא בריאות
14. טספצ'ין
15. מכנף דרום לציון
16. נקואגי- ארגון צפון אמריקה למען יהודי אתיופיה- ישראל
17. פידל
18. ציוני ישראל
19. קרן חנן עינור
20. שבו בנים

נספח 6

מכתב פותח למאגר המידע באינטרנט:

מאגר המידע הוקם במסגרת פרויקט גמר של סטודנטים לתואר שני בתוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים באוניברסיטה העברית. מטרתו של הפרויקט הייתה הקמת מאגר מידע שימושי על ארגונים המספקים שירות לקהילת יוצאי אתיופיה, מאגר שיהיה נגיש ופשוט להפעלה עבור בני הקהילה, ארגונים ומוסדות ממלכתיים, ולארגוני המגזר השלישי.

במסגרת הפרויקט מיפו הסטודנטים את הארגונים הפעילים ופנו ל- 50 ארגונים שהוקמו על ידי יוצאי אתיופיה או למענם בבקשה למלא דף פרטים אישים על הארגון ופועלו. מתוך כלל הארגונים אליהם פנו, 20 ארגונים שיתפו פעולה והשיבו את השאלון. יתרת הארגונים לא השיבו את השאלון או סירבו לשתף פעולה. **במאגר, מוצג מידע שמילאו הארגונים על עצמם ללא שינויים או עריכה כלשהי.**

ארגונים המעוניינים לצרף את שמם ופרטיהם לרשימת הארגונים שמתפרסמת כאן מוזמנים לשלוח ל'אגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה' מייל בפורמט זהה לפורמט המתפרסם במאגר לכתובת: info@iaej.co.il והבקשה לפרסום תיבדק על ידי העמותה.

על יוזמי הפרויקט ומקימי המאגר:

אורי פפיץ- מורה דרך ומנחה קבוצות, בוגר לימודי עבודה סוציאלית קהילתית (B.S.W) באוניברסיטה העברית. נמצא בתום לימודיו לתואר המוסמך בתוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים עם התמחות בעיצוב מדיניות חברתית, באוניברסיטה העברית. בעל מודעות ואוריינטציה חברתית גבוהה ונכונות לשינוי חברתי. עוסק לפרנסתו בהנחיית קבוצות והוראת דרך.

עפרה גוטמן- בוגרת תואר ראשון בלימודי עבודה קהילתית בבית הספר לעבודה סוציאלית (B.S.W) באוניברסיטה העברית. במהלך לימודיה לתואר הראשון עשתה הכשרה מעשית באגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה. עם סיום התואר הראשון עבדה כשנה וחצי בלשכת הרווחה בלוד ומזה כשנה משרתת בקבע, בתפקיד אחראית על הטיפול בחיילות ברבנות הצבאית. נמצאת בתום לימודיה לתואר המוסמך בתוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים באוניברסיטה העברית.

שושנה שטיינר צרפתי- בוגרת תואר ראשון במדע המדינה והיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית. נמצאת כיום בתום לימודיה לתואר המוסמך בתוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים באוניברסיטה העברית. עובדת כיום כעובדת קהילתית במינהל הקהילתי 'גינות העיר' בירושלים. עוסקת בהתנדבות בפעילות חברתית וקהילתית בנושאים שונים בירושלים.

מכתב לארגונים ומוסדות המבשר על הקמת מאגר המידע

לכבוד : XXX

א.ג.נ

שלום רב,

1.9.09

מאגר מידע חדש על ארגונים למען יוצאי אתיופיה בישראל.

במסגרת פרויקט ייחודי של סטודנטים מתוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים וארגונים קהילתיים באוניברסיטה העברית ובשיתוף האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה הושק בימים אילו מאגר מידע ד אינטרנטי חדש של ארגונים הפועלים למען יוצאי אתיופיה בישראל.

המאגר כולל עמותות וארגונים שהוקמו על ידי יוצאי אתיופיה בישראל או למענם, המשרתים את חברי הקהילה בתחומי החינוך, הבריאות, סגור ומיצוי זכויות, תרבות ומורשת, רווחה וקהילה. במאגר, פרטים עדכניים שמסר כל ארגון על פי מבנה קבוע ובהם כתובת, דרכי התקשרות, אופי הפעילות, קהל יעד, שפת השירות ופריסת השירות של הארגון, לצד פירוט על הפרויקטים והתוכניות הייחודיות שמפעיל כל ארגון. מירב השירותים של הארגונים ניתנים ללא תשלום ובמרבית המקרים השירות ניתן גם באמהרית.

מטרת המאגר היא לספק לאנשי המקצוע המשרתים את יוצאי אתיופיה מידע אמין, זמין ומקיף, שיכול לסייע להם בפעילות היום יומית עם הלקוחות. המאגר זמין ברשת האינטרנט לכל אדם ללא תשלום. באפשרותכם להפנות לקוחות למאגר המידע או למסור להם פרטים על ארגון מסוים על פי צורכי הלקוח.

המאגר ונמצא באתר האינטרנט של האגודה הישראלית ומופעל על ידה. תקוותנו היא כי ארגונים נוספים יבינו את חשיבות הופעתם במאגר ויצטרפו אליו. לצפייה במאגר הקלד או לחץ על הקישור

הבא : <http://www.iaej.co.il/newsite>

לפרטים נוספים ניתן ליצור קשר עם האגודה הישראלית בטלפון : 02-6789673

או בקישור הבא : <http://www.iaej.co.il/newsite>

בברכה,

דני אדמסו – מנכ"ל האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה.

שושנה שטיינר – תוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים, האוניברסיטה העברית ירושלים.

עפרה גוטמן – תוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים, האוניברסיטה העברית ירושלים.

אורי פפיץ – תוכנית שוורץ לניהול מלכ"רים, האוניברסיטה העברית ירושלים.

נספח 8

טבלת ארגונים, מוסדות ואנשי קשר מהמגזר הציבורי והשלישי, ליידוע על הקמת המאגר.

מס'	הארגון	אנשי קשר וטלפונים	הערות
1	עפולה	דובר העירייה משה וולפין 04-6520354/5 moshe@afula.muni.il	מחלקת הקליטה בעפולה (אורה) 04-6524032 ora@afula.muni.il
2	נתניה	דובר העירייה קובי ברדה טל: 09-8603306 פקס: 09-8607633	kobbyb@netanya.muni.il
3	באר-שבע	דובר העירייה : אמנון יוסף טל : 08-6463660 פקס : 08-6463791	doveram@br7.org.il (שם נוסף שהופיע בדוברות : מיטל צוקרמן)
4	אשדוד	דובר העירייה : אדי בן חמו 08-8545051	edi@ashdod.muni.il
5	רחובות	רכזת פניות הציבור תיקי כוכבי	טל : 08-9392213 פקס : 08-9494682
6	אשקלון	יוסי אסולין טל : 08-6792385 פקס : 08-6792512	dover@ashkelon.muni.il
7	ראשלי"צ	בובר אייל טלפון 03-9547097	
8	חדרה		
9	פתח-תקווה	דובר העירייה : חזי תקאק	
10	ירושלים		
11	חיפה	הלשכה לפניות הציבור	טל : 04 - 8356865 פקס : 04- 8356440
12	קרית מלאכי	דובר העירייה	טל : 08-8500841 פקס : 08-8586220
13	רמלה	דוברות ותקשורת : רוני ברזילי ויקי ניסימוב טל : 08-9250319 08-9202613 פקס : 08-9771879	ronib@ramla.muni.il vickyn@ramla.muni.il
14	קריית-גת		
15	לוד	יורם בן ארוש דובר העירייה וממונה פניות הציבור טל : 08-9279777 פקס : 08-9279090	doverlod@netvision.net.il <
16	החברה למתנ"סים	דוברת : ורד לוי-ירושלמי veredlyo@matnasim.org.il	טל: 02-6756904 פקס: 02-6793669
17	בטי"ל	דובר: חיים פיטוסי	פניות הציבור :

02-6709070 (בין 00:15-13:00)	הסברה ויחסי ציבור 02-6709530 (בין 00:15-08:00)		
	דוברת : חגית כהן 02-5602710	משרד החינוך	18
מנהלת המשרד : גילת חיון 02-6752518 gilath@molsa.gov.il	דובר : נחום עידן טל : 02-6752849 פקס : 02-6752803 nachumi@molsa.gov.il	משרד הרווחה	19
המחלקה לקליטת יהודי אתיופיה רכזת פרויקטים ארצית קסאיי דמוזה 050-6214680 02-6752717 kasaeyd@moia.gov.il	המחלקה לקליטת יהודי אתיופיה דוד יאסו- ממונה על קליטת יהודי אתיופיה 050-6214601 02-6752794 davidy@moia.gov.il	משרד הקליטה	20